

প্ৰথম খণ্ড : অৰুণোদয় যুগৰ অসমীয়া গদ্য

- প্ৰথম বিভাগ : অসমীয়া গদ্যৰ গতি-ধাৰা
দ্বিতীয় বিভাগ : অৰুণোদয় যুগৰ অসমীয়া গদ্য
তৃতীয় বিভাগ : আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ‘অসম দেশৰ সংক্ষেপ কথা’
চতুৰ্থ বিভাগ : নিধিলিবাই ফাৰৱেলৰ ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ ফল কি?’
পঞ্চম বিভাগ : ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ ‘মনোবৃত্তি’

প্ৰথম বিভাগ অসমীয়া গদ্যৰ গতি-ধাৰা

বিভাগৰ গঠন :

- ১.১ ভূমিকা (Introduction)
- ১.২ উদ্দেশ্য (Objectives)
- ১.৩ অংকীয়া নাটৰ গদ্য
- ১.৪ ভট্টদেৱৰ গদ্য
- ১.৫ বুৰঞ্জী, চৰিত পুথি আৰু অন্যান্য গদ্য
- ১.৬ অৰুণোদইৰ গদ্য
- ১.৭ আধুনিক অসমীয়া গদ্য
- ১.৮ সাৰাংশ (Summing Up)
- ১.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Sample Questions)
- ১.১০ প্ৰসংগ গ্ৰন্থ (References/Suggested Readings)

১.১ ভূমিকা (Introduction)

অসমীয়া গদ্যৰ ওপৰত এটি বিজ্ঞানসন্মত সমীক্ষা কৰাটো অথবা অসমীয়া গদ্য সাহিত্যক সামগ্ৰিকভাৱে লৈ এক বিশ্লেষণ কৰাটো অতি দুৰূহ কাম। অসমীয়া গদ্যৰ ওপৰত এনে সমীক্ষা নিজস্ব ভাৱেই এক বিশিষ্ট বিষয়। সেয়েহে এই সমীক্ষাত অসমীয়া গদ্যৰ বিকাশৰ সামগ্ৰিক ৰূপটো প্ৰকাশ পোৱাকৈ এটি আলোচনা কৰাৰ প্ৰচেষ্টা কৰা হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত অসমীয়া গদ্যৰ বিকাশৰ উল্লেখযোগ্য স্তৰ কেইটিৰ আলোচনাৰ প্ৰসঙ্গত কিছু বিশেষ গুৰুত্ব দিয়াৰ প্ৰযত্ন কৰা হৈছে।

পৃথিৱীৰ অইন ভাষাবোৰৰ দৰে অসমীয়া ভাষাতো গদ্যতকৈ পদ্য ৰচনা আগতীয়া। আমাৰ ভাষাত বৌদ্ধ সিদ্ধসকলৰ চৰ্য্যাগীতবোৰত প্ৰথম লিখিত কাব্য সাহিত্যৰ নিদৰ্শন পোৱাৰ পিছত ‘শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তন’, ‘শূন্যপুৰাণ’ আদিৰ মাজত এক মিশ্ৰিত ৰূপ লৈ ই বিকাশ লাভ কৰে। প্ৰাক শঙ্কৰী যুগত মাধৱ কন্দলি, হৰিবৰ বিপ্ৰ আদি সাহিত্যিকসকলৰ হাতত প্ৰাঞ্জল ৰূপ লয় আৰু শঙ্কৰী যুগত এক গৌৰৱময় ইতিহাসৰ সূচনা কৰে। কাব্য সাহিত্যৰ বিকাশৰ এনে এটা পূৰ্ণাংগ স্তৰতহে গদ্যসাহিত্যই প্ৰকাশ লাভ কৰে। অৱশ্যে গৌৰৱৰ কথা যে, আধুনিক ভাৰতৰ আৰ্য-ভাষাসমূহৰ ভিতৰত অসমীয়াতে প্ৰথম গদ্য সাহিত্যৰ সৃষ্টি হয়।

১.২ উদ্দেশ্য (Objectives)

এই বিভাগত অসমীয়া গদ্যৰ এক সামগ্ৰিক ৰূপৰেখা দাঙি ধৰা হৈছে। এই বিভাগৰ আলোচনা অধ্যয়ন কৰি আপোনালোকে—

- অসমীয়া গদ্যৰ উদ্ভৱ আৰু বিকাশ সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব;
- অংকীয়া নাটৰ পৰা আৰম্ভ কৰি চৰিত পুথিৰ গদ্যলৈকে অসমীয়া গদ্যৰ বিভিন্ন স্তৰবোৰৰ বৈশিষ্ট্য অনুধাৱন কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব; আৰু
- আধুনিক অসমীয়া গদ্যৰ আৰম্ভণিৰ কালটোৰ লগত পৰিচিত হোৱাৰ লগতে বৰ্তমানলৈকে গদ্য সাহিত্যৰ সমৃদ্ধিৰ বিষয়েও আভাস পাব।

১.৩ অংকীয়া নাটৰ গদ্য

মহাপুৰুষ শংকৰদেৱেই তেওঁৰ অংকীয়া নাটসমূহৰ মাজত পোনপ্ৰথমে গদ্য ভাষাৰ ব্যৱহাৰ আৰম্ভ কৰিছিল। এই ক্ষেত্ৰত তেওঁ দুটা ফালৰ পৰা প্ৰশংসাৰ যোগ্য- গদ্য ভাষাক সাহিত্য কৰ্মত ব্যৱহাৰ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ পথ প্ৰদৰ্শন কৰিছে আৰু লগে লগে ইয়াক উচ্চস্তৰৰ সাহিত্য প্ৰকাশৰ শৈলী হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ প্ৰচেষ্টা চলাইছে। মহাপুৰুষজনাৰ এই প্ৰচেষ্টাই এক সাৰ্থক প্ৰকাশযোগ্য কথ্য ভাষাৰ সৃষ্টি কৰিব নোৱাৰিলে যদিও, তাৰ বুনয়াদ ৰচনা কৰিলে। মহাপুৰুষজনাৰ নাটত ব্যৱহৃত এই ভাষাক ব্ৰজাৱলী বা ব্ৰজবুলি কোৱা হয়। এয়েই হ'ল অসমীয়া কথা-সাহিত্যৰ প্ৰথম নিদৰ্শন।

সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই 'অসমীয়া নাট সাহিত্য'ত ব্ৰজবুলি ভাষা সম্পৰ্কত আলোচনা কৰি কৈছে যে— “বিদ্যাপতিৰ পদাৱলীসমূহত যি ভাষা প্ৰয়োগ কৰিছে সেই ভাষাৰ লগত কবিসকলে স্বকীয় ভাষা আৰু আন দুই এঠাইৰ দুই চাৰিটা শব্দ সংমিশ্ৰণ ঘটাই এই নতুন ভাষাৰ সৌধ নিৰ্মাণ কৰিছে।” তদুপৰি বহু আলোচকে ইয়াক এক কৃত্ৰিম ভাষা হিচাপেই আলোচনা কৰিছে, সেইবাবে ব্ৰজাৱলী ভাষাটোক বঙলা ভাষাৰ এটা সাহিত্যিক উপভাষা, মৈথিলী অসমীয়া মিশ্ৰিত ভাষা, মৈথিলী কবি বিদ্যাপতিৰ ভাষাৰ লগত নিজ নিজ অঞ্চলৰ শব্দ বা ঠাঁচ যোগ দি কৰা এটা কৃত্ৰিম সাহিত্যিক ভাষা ইত্যাদি হিচাপেই আলোচনা কৰি অহা হৈছে। কিন্তু উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীদেৱে কৈছে যে, —ব্ৰজাৱলীৰ ভিত্তি হৈছে চৰ্যাপদৰ ভাষাই প্ৰতিনিধিত্ব কৰা পূৰ্ব প্ৰচলিত সাহিত্যিক ভাষাটোহে। এই প্ৰসঙ্গত তেখেতৰ ধাৰণা হ'ল পূৰ্ব ভাৰতত বহু ভাষাৰ ৰূপ থকা চৰ্যাপদৰ ভাষাৰ দৰে এটা ভাষা প্ৰচলিত আছিল। ই কথিত আৰু লিখিত দুয়োটা ৰূপতে চলিছিল। পিছলৈ এই ভাষাই এক আদৰ্শ সাহিত্যিক ভাষা হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰে। উল্লেখযোগ্য যে, বহুতৰ মতে, কৃষ্ণৰ দৰে চৰিত্ৰৰ মুখত সাধাৰণ ভাষা এটা দিলে আকৰ্ষণ কমিব বুলি ভাবি মহাপুৰুষ জনাই নাটত এই ভাষা ব্যৱহাৰ কৰিলে। আনহাতে বহুতে জনসাধাৰণে সহজে

বুজি পাবৰ বাবে এই ভাষা প্ৰয়োগ কৰা বুলি ক'ব বিচাৰে। এই ধাৰণা দুটাও পৰস্পৰ বিৰোধী। কাৰণ লোক-আকৰ্ষণৰ বাবে ভক্তিধৰ্ম প্ৰচাৰৰ মুখ্য উদ্দেশ্য আগত ৰাখি সৃষ্টি কৰা অংকীয়া নাটৰ বাবে মহাপুৰুষ জনাই কেতিয়াও এক কৃত্ৰিম ভাষাৰ আশ্ৰয় নলয়; বৰং যিমান পাৰি কথিত ভাষাৰ ওচৰ চপাৰহে সম্ভাৱনা অধিক। গতিকে এই ভাষা আচলতে সেই সময়ৰ কথ্য ভাষাৰেই সাহিত্যিক ৰূপ আৰু সেই অৰ্থত এই ভাষাক অসমীয়া ৰূপ দিবলৈ যাওঁতে সংস্কৃতৰ যে অবহল প্ৰয়োগ ঘটিছে তাত সন্দেহ নাই। অংকীয়া নাটৰ গদ্যৰ শৈলী সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিলেই এই কথা স্পষ্ট হৈ পৰিব।

অংকীয়া নাটৰ গদ্যৰ ক্ষেত্ৰত কেইটামান মন কৰিবলগীয়া কথা হ'ল— (১) অংকীয়া নাটৰ জন্মৰ ক্ষেত্ৰত অথবা বিষয়বস্তুৰ ক্ষেত্ৰত সংস্কৃতৰ প্ৰাধান্য থকা বাবেই ইয়াত সংস্কৃতৰ প্ৰভাৱ বেছি, (২) গঠনৰীতিৰ ফালৰ পৰা অংকীয়া নাটবোৰ গীতি নাটকৰ লেখীয়া আৰু বহু সময়ত ই পূৰ্ব ৰচিত কাব্যবোৰৰ নাট্যৰূপ হোৱা বাবেই এই গদ্যত পদ্যৰ উপাদান বেছি, (৩) সৰ্বসাধাৰণক ভগৱৎ তত্ত্ব বুজাবৰ বাবে ৰচনা কৰা বাবেই অংকীয়া নাটৰ গদ্যত কথ্য ভাষাৰ ৰীতিও সোমাই পৰিছে, (৪) অৰ্দ্ধ তৎসম শব্দ, ঘৰুৱা শব্দ, সংস্কৃত আৰু প্ৰাকৃত ৰূপৰ শব্দ তথা দ্বিন্যাস ৰূপৰ বিভিন্নতাৰে অংকীয়া নাটৰ ভাষাই সমসাময়িক কাব্যত ব্যৱহৃত ভাষাতকৈ এক সুকীয়া ঠাঁচৰ সৃষ্টি কৰিছে। এই ঠাঁচৰ লগত কীৰ্ত্তন আৰু দশমৰ ভাষাৰ বহুখিনি মিল আছে যদিও তাৰ এক সুকীয়া ৰূপ বিদ্যমান। এই সুকীয়া ৰূপটোক উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীদেৱে শংকৰদেৱৰ এটা বিশিষ্ট শৈলী হিচাপে চিহ্নিত কৰিছে।

এই বৈশিষ্ট্যসমূহৰ সৈতে অংকীয়া নাটৰ গদ্যই অসমীয়া গদ্য ৰচনাৰ প্ৰথম ভেটিটো স্থাপন কৰে। অসমত অংকীয়া নাটসমূহৰ ভাষাক ব্ৰজাৱলী বা ব্ৰজবুলি বুলিয়েই কোৱা হয়। কালিৰাম মেধি ডাঙৰীয়াই 'অঙ্কাৱলী'ৰ পাতনিত শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱে তেওঁলোকৰ অংকীয়া নাট আৰু বৰগীতবোৰত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটোক ব্ৰজবুলি ভাষা বুলি ঠাৱৰ কৰিছে। পিছে এই ক্ষেত্ৰত উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীদেৱৰ মন্তব্যটি নিশ্চয় গ্ৰহণযোগ্য— “ব্ৰজাৱলীৰ ভিত্তি হৈছে চৰ্যাপদৰ ভাষাই প্ৰতিনিধিত্ব কৰা পূৰ্ব প্ৰচলিত সাহিত্যিক ভাষাটোহে। তাৰ পৰম্পৰা শংকৰদেৱৰ পূৰ্বৱৰ্ত্তী লেখকসকলৰ ৰচনাৰ মাজেদি চলি আহিছিল। অসমীয়া ব্ৰজাৱলীৰ ঘাই শিপাডাল অসমৰ মাটিতে আছে।” গোস্বামীয়ে এই আলোচনাৰ ভিত্তিতে অংকীয়া নাটৰ এই ভাষাক ব্ৰজাৱলী বা ব্ৰজবুলি বুলি কোৱাতকৈ অসমীয়া গদ্যৰ প্ৰথম স্তৰ বুলি কোৱাই অধিক যুক্তিসংগত। আনহাতে, শংকৰদেৱক যিহেতু প্ৰত্যেকেই অসমীয়া গদ্যৰ জনক বুলিছে গতিকেই অংকীয়া নাটৰ ভাষাকো এনেদৰে কোৱাই শ্ৰেয়।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন :

অক্ষীয়া নাটৰ গদ্যক কৃত্ৰিম সাহিত্যিক ভাষা বুলি ভাবেনে? (৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ কৰক)

.....

.....

.....

মন্ত্ৰপুথিৰ গদ্য : অক্ষীয়া নাটৰ গদ্যৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ গ'লে একে সময়তে মন্ত্ৰপুথিৰ গদ্যৰ প্ৰসঙ্গ আহি পৰে। বিৰিঞ্চ কুমাৰ বৰুৱাদেৱে তেখেতৰ 'অসমীয়া কথা সাহিত্য' নামৰ গ্ৰন্থত অক্ষীয়া নাটৰ গদ্যৰ পিছতে মন্ত্ৰপুথিৰ গদ্য সম্পৰ্কত আলোচনা কৰিছে। তেখেতে কৈছে যে, "অক্ষীয়া নাটৰ সমসাময়িক বা তাতকৈ অলপ পূৰ্বৰ গদ্যৰ পৰিচয় আছে মন্ত্ৰ সাহিত্যত।" পিছে তেখেতৰ আলোচনাত এই গদ্যৰ বৈশিষ্ট্য বা ৰীতি প্ৰসঙ্গত কোনো বিশেষ ব্যাখ্যা নাই। তেখেতৰ আলোচনাত মন্ত্ৰসমূহৰ সামাজিক বা সাহিত্যিক তাৎপৰ্য্যহে ফুটি উঠিছে। তথাপি তাৰপৰা আমি ইয়াক অনুমান কৰিব পাৰো যে আদিতে পদ্যত ৰচিত মন্ত্ৰবোৰ মৌখিক পৰম্পৰাৰ মাজেৰে চলি থকাত মাজে মাজে গদ্যধৰ্মী হৈ পৰিছে। সেই ফালৰ পৰা মন্ত্ৰৰ গদ্যক কোনো বিশেষ ৰীতি হিচাপে মূল্যায়ন কৰিব নোৱাৰি।

১.৪ ভট্টদেৱৰ গদ্য

শংকৰদেৱে অক্ষীয়া নাটত অসমীয়া গদ্যক প্ৰথম সাহিত্যিক প্ৰকাশৰ মাধ্যম হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ যি প্ৰচেষ্টা চলাইছিল সি এক সংহত আৰু বলিষ্ঠ ৰূপ লয় বৈকুণ্ঠনাথ কবিৰত্ন ভাগৱত ভট্টাচাৰ্যদেৱৰ 'কথাগীতা' আৰু 'কথা ভাগৱত'ৰ ৰচনাত। এই পুথি দুখন অসমীয়া গদ্য সাহিত্যৰ ইতিহাসৰ দুটি উজ্জ্বল ৰত্ন। বিশ্বকবি ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰেও সেয়েহে আমাৰ হেমচন্দ্ৰৰ প্ৰতি কৈছিল, "You may very well be proud of the author of this book who could handle prose in such a remarkable lucid style more than a century before we had any prose in Bengali."। আচাৰ্য্য প্ৰফুল্ল চন্দ্ৰ ৰায়ে 'কথাগীতা' পঢ়ি মন্তব্য কৰিছিল এইদৰে "Indeed the prose 'Gita' of Bhattadeva composed in the sixteenth century is unique of its kind.... it is priceless treasure. Assamese prose literature developed to a stage in far distant sixteenth century which no other literature of the world reached

except the writing of Hooker and Latimer in England.”। ছাৰ আশুতোষ মুখাৰ্জীয়েও ‘কথাগীতা’ৰ গদ্যত মোহিত হৈ কৈছে— ‘The people who could write gita in such a prose in sixteenth century was not a small people’.

‘কথাগীতা’ৰ প্ৰাৰম্ভতে তেখেতে কৈছে যে, “যদ্যপি আমি কৃষ্ণৰ প্ৰসাদে শ্ৰীধৰী, শঙ্কৰী, দামোদৰী, ভাস্কৰী, চাৰিওৰে টীকা বিচাৰ কৰিছো, তথাপি প্ৰায় শ্ৰীধৰ টীকাৰ মতে কথা নিবন্ধিবো।” শ্ৰীধৰ টীকাৰ প্ৰধানতালৈ লক্ষ্য ৰাখি তেওঁ বৈষ্ণৱসকলৰ প্ৰীতিৰ অৰ্থে ভক্তি প্ৰধান টীকাৰ মতকে প্ৰায় অনুকৰণ কৰিছে। সেয়েহে তেওঁৰ গদ্যৰ মাজত শ্ৰীধৰ স্বামীৰ ৰচনা ৰীতিৰ প্ৰভাৱ ক’ব নোৱাৰাকৈয়ে মিশ্ৰিত হৈ আছে। ভট্টদেৱৰ গদ্যৰ বিস্তৃত আলোচনাৰ পূৰ্বে আমি এই কথাও মন কৰিব লাগিব যে, তেওঁ আছিল সংস্কৃতৰ বিদগ্ধ পণ্ডিত। তদুপৰি তেওঁ অনুবাদৰ বাবে লোৱা বিষয়বস্তুবোৰ আছিল দুৰ্বোধ্য আৰু জটিল আধ্যাত্মিক বিষয়ৰ। সেয়েহে তেওঁৰ গদ্যত সংস্কৃতৰ প্ৰভাৱ বেছি।

ভট্টদেৱৰ গদ্যৰ প্ৰসঙ্গত পণ্ডিতসকলে মন্তব্য কৰিছে যে, তেওঁৰ ভাষা এই বাবেই অধিক সংস্কৃতমুখী কাৰণ তেওঁৰ বিষয়বস্তু জটিল আধ্যাত্মিক ভাৱৰ আৰু এই পুথিবোৰ বৈষ্ণৱ সমাজৰ আটাইতকৈ সমাদৃত। এনে পুথিৰ বিষয় অসমীয়াত কথিত ভাষাৰে বা ফকৰা যোজনা আদিৰে প্ৰকাশ কৰা অসম্ভৱ আৰু এনে কৰিলে এই পুথিৰ প্ৰতি জনসাধাৰণৰ পৰিত্ৰতাৰ ভাব কমিব পাৰে। পিছে কীৰ্ত্তন দশমতকৈও সুগম কৰি স্ত্ৰী-শূদ্ৰে বুজিব পৰাকৈ তেওঁ ভাগৱতৰ কথা ৰূপ কৰিছে।

“পূৰ্বে মহাপুৰুষে কৰিলা দশস্কন্ধ।
কীৰ্ত্তন ভটিমা ছবি দুলভী সুচ্ছন্দ।।
তাত কৰি সুগম কৰিয়ো ভাগৱত।
স্ত্ৰী শূদ্ৰ সকলোৱে বুঝে যেন মত।।”

এনে ক্ষেত্ৰত তেওঁ ঘৰুৱা কথাশৈলীৰেহে অধিক ওচৰ চপাৰ সম্ভাৱনা। কিন্তু তেওঁৰ ওচৰত পূৰ্বৰ কোনো উদাহৰণ নথকাত আৰু অক্ষীয়া নাটৰ গদ্যও বহু পৰিমাণে সংস্কৃতমুখী হোৱাত তেওঁ এনে পথকে অনুসৰণ কৰিছে। কিন্তু অক্ষীয়া নাটৰ গদ্যৰ পদ্যধৰ্মিতা ইয়াত বহু পৰিমাণে হ্ৰাস পাইছে। আনহাতে বিষয়-বস্তুৰ জটিলতাই অতি স্বাভাৱিকভাৱেই তেওঁক সংস্কৃতৰ আশ্ৰয় ল’বলৈ বাধ্য কৰাইছে। তথাপি যিমান সম্ভৱ তেওঁ গোটেই বিষয়বস্তুটোকে অভিজ্ঞতা আৰু অনুভূতিৰ দৃপ্ততাৰে ভৰাই তুলিব বিচাৰিছে— ইয়াতেই তেওঁৰ সাৰ্থকতা।

বাণীকান্ত কাকতিদেৱে তেখেতৰ গৱেষণা গ্ৰন্থ— “Assamese, its Formation and Development”ত ভট্টদেৱৰ গদ্য প্ৰসঙ্গত কৈছে যে, “While admirable as presenting a specimen of prose style so far back there is

hardly anything remarkable in this prose rendering from the linguistic point of view. The diction is overloaded with Sanskritic words and the language is far less homely than the language of the verse writers which occasionally betrays colloquialisms.” কাকতিৰ এই মন্তব্যৰ মতে যদিও ভট্টদেৱৰ গদ্য সংস্কৃত শব্দৰে ভাৰাক্ৰান্ত অথবা যদিও তেওঁৰ গদ্য পদ্য লিখকসকলৰ ভাষাতকৈও কম ঘৰুৱা, তথাপি তাৰ মাজত এক বিশেষত্ব আছে। ভাষাতাত্ত্বিক দৃষ্টিৰে চালেও এই সমস্ত সীমাবদ্ধতা সত্ত্বেও অসমীয়া গদ্যক এনে জটিল তত্ত্ব প্ৰকাশৰ মাধ্যম হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰাটো কম প্ৰশংসনীয় নহয়। বোধকৰো ভট্টদেৱৰ এই বৈশিষ্ট্যৰ বাবেই তেওঁৰ কথাগীতাৰ গদ্য সুধীজনৰ দ্বাৰা সমাদৃত।

ভট্টদেৱৰ গদ্যৰ কেইটামান বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ দিশ হ’ল— চুটি চুটি বাক্যৰ ব্যৱহাৰ; সংক্ষিপ্ততাৰ মাজত প্ৰকাশৰ প্ৰাঞ্জলতা, সংস্কৃতৰ প্ৰভাৱ, তৎসম আৰু ঘৰুৱা শব্দৰ ব্যৱহাৰ; পদ্যধৰ্মিতা, কথোপকথন ৰীতি ইত্যাদি।

‘কথা ভাগৱত’তো এনে ৰীতি স্পষ্ট, যেনে— “তাতে জানন্তাৰ কৰ্মসিদ্ধ হয়, যাত হাৰন্তা কৰৈ, জিনন্তা কৰৈ” ইত্যাদি। অৱশ্যে লক্ষণীয় যে, সংস্কৃতীয়া ৰীতি থাকিলেও সংস্কৃতৰ দৰে দীঘলীয়া বাক্য আৰু সন্ধি সমাসৰ দ্বাৰা তেওঁৰ গদ্য ভাৰাক্ৰান্ত হোৱা নাই।” এই বৈশিষ্ট্যসমূহৰে ভট্টদেৱে অসমীয়া গদ্যক প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। উদ্দেশ্যৰ ফালৰ পৰা তেওঁ সিমান কৃতকাৰ্য্য নহ’ল, কাৰণ তেওঁ ভবাৰ দৰে এই গদ্য স্ত্ৰী-শূদ্ৰে সকলোৰে বুজি পাব পৰা নহ’ল। তথাপি এটা কথা মন কৰিবলগীয়া যে, পুৰণি ভকতসকলে পঢ়াশালিৰ জ্ঞান নাথাকিলেও এই ভাষাৰ মৰ্ম বুজি পায়। সেয়েহে তেওঁৰ সীমাবদ্ধতাক আমি যুগৰ দৃষ্টিৰে বিচাৰ কৰা উচিত।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন :

ভট্টদেৱৰ হাততে অসমীয়া গদ্যই দ্বিজত্ব লভিলে বুলি আপুনি ভাবেনে? (৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ কৰক)

.....

.....

.....

.....

১.৫ বুৰঞ্জী, চৰিত পুথি আৰু অন্যান্য গদ্য

ভট্টদেৱৰ হাতত অসমীয়া গদ্যই এক সংহত ৰূপ লোৱাৰ পিছতে ক্ৰমে গদ্য ৰচনাৰ এটা ধাৰা গঢ় লৈ উঠে। বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ পৃষ্ঠপোষকতাত কেতবোৰ ধৰ্মীয় পুথি ৰচনা হোৱাৰ লগতে কিছুমান ব্যৱহাৰিক পুথিও ৰচনা হয়। অতি উল্লেখনীয় যে ভট্টদেৱৰ পিছৰ পৰা সত্ৰবোৰত চৰিততোলা প্ৰথা আৰম্ভ হয়। আনহাতে আহোম ৰাজ প্ৰশাসনৰ পৃষ্ঠপোষকতাত বুৰঞ্জীসমূহৰ ৰচনা হয়। ইয়াৰে বুৰঞ্জীবোৰ “সম্ভৱতঃ যোল শতিকাৰ শেষ ভাগৰ পৰা আৰম্ভ কৰি উনৈশ শতিকাৰ আগভাগলৈকে” ৰচিত হৈছিল। ‘অসমীয়া সাহিত্যৰ দৃষ্টিপাত’ত হেমন্ত কুমাৰ শৰ্মাদেৱে কৈছে— “১৭শ খৃঃ আৰু ১৮শ শতিকাতে অসমীয়া বৈষ্ণৱ লিখকসকলে গুৰুচৰিত লিখিবলৈ ধৰে।” ইয়াৰোপৰি ১৭১৫ খৃঃত পৰশুৰামে ‘কথাঘোষা’, ১৭৮১ খৃঃত ৰঘুনাথ মহন্তই ‘কথা ৰামায়ণ’ ৰচনা কৰে। ৰজা শিৱসিংহৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ১৭৩৪ খৃঃত ‘হস্তিবিদ্যাৰ্ণৱ’ নামৰ পুথিখন ৰচনা হয়। এনেদৰে বহু অন্যান্য বিষয়ক গ্ৰন্থও ৰচনা হয়। সমসাময়িকভাৱে ৰচনা হোৱা এই গ্ৰন্থসমূহৰ গদ্যৰীতিৰ মাজত এক মানসিক মিল থাকিলেও পৰিবেশৰ ভিন্নতাৰ বাবে কেতবোৰ নিৰ্দিষ্ট বৈশিষ্ট্যও ৰক্ষিত হৈছে।

আহোম ৰাজশক্তিয়ে অসমীয়া জাতীয় জীৱনলৈ আগবঢ়োৱা অতুলনীয় দানবোৰৰ ভিতৰত বুৰঞ্জী অন্যতম। বুৰঞ্জীৰ পৰম্পৰা তেওঁলোকে লগত লৈ অহা। পিছে শ্যামী চীন মূলৰ এই ‘বুৰঞ্জী’ শব্দটো এতিয়া ইংৰাজী History বা সংস্কৃত ‘ইতিহাস’ শব্দৰ সমাৰ্থক হিচাপে গ্ৰহণযোগ্যভাৱে ব্যৱহৃত হয়। অসমৰ এই বুৰঞ্জী সাহিত্যসমূহৰ ঐতিহ্য আৰু গুণৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ে কৈছে— “অসমৰ প্ৰাচীন বুৰঞ্জী সাহিত্য ভাৰতীয় ভাষাবিলাকৰ মাজত একক আৰু অতুলনীয়। জৰ্জ স্কটেও সঠিকভাৱেই মন্তব্য কৰিছে যে এই বুৰঞ্জীসমূহে ভাৰতৰ অন্যান্য প্ৰদেশৰ মাজত অসমক বিখ্যাত কৰি ৰাখিছে “The chronicles remain as a valuable legacy to make Assam notable among the Indian provinces.”

সূৰ্য্য কুমাৰ ভূঞাদেৱে কাল আৰু বিষয়বস্তুৰ ফালৰ পৰা বুৰঞ্জীবোৰক তিনিটা শাখাত ভগাইছে— (১) ভগদত্তৰ দিনৰ পৰা আহোম ৰাজত্বৰ আৰম্ভণিলৈ, (২) আহোম ৰাজত্বৰ আৰম্ভণিৰ পৰা তেওঁলোকৰ ৰাজত্বৰ শেষলৈকে আৰু (৩) ওচৰ-চুবুৰীয়া অন্য দেশৰ বুৰঞ্জী। এই তিনিওটা শাখাৰ ভিতৰত বৰ্তমানে প্ৰায় ডেৰশৰো অধিক বুৰঞ্জী উদ্ধাৰ হৈছে। বহুতো বুৰঞ্জী প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ, বানপানী, মানৰ আক্ৰমণ আদিত ধ্বংস হয় আৰু বহু হয়তো এতিয়াও অনাৱিষ্কৃত অৱস্থাত আছে।

অসমৰ এই বুৰঞ্জীসমূহ সাহিত্যিক দৃষ্টিভংগীৰ ফালৰ পৰাও অতি প্ৰয়োজনীয়। বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ বাহিৰত সৃষ্টি হোৱা গ্ৰন্থ হিচাপে এই বুৰঞ্জীবোৰত অসমীয়া গদ্যই এটা সুকীয়া ঠাঁচ লৈছে। সেয়ে অসমীয়া গদ্যৰ বিৱৰ্তনৰ ইতিহাসত বুৰঞ্জীৰ গদ্য এটি

বিশিষ্ট স্তৰ। সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞাদেৱে এই বিশিষ্টতা প্ৰত্যক্ষ কৰিয়েই “পাদশ্যাহ বুৰঞ্জী”ত উল্লেখ কৰিছে— “বুৰঞ্জীৰ কথাখিনি শুকান হাড়ছাল নহয়; তাত ভাবৰ সমাবেশ আৰু আবেগৰ সৌৰভ লক্ষ্য কৰিব পাৰি। বুৰঞ্জী আৰু সাহিত্যৰ এনে অপূৰ্ব ত্ৰিবেণী সংগম বৃটিছৰ পূৰ্ব যুগৰ কোনো ভাৰতীয় প্ৰাদেশিক সাহিত্যতে দেখিবলৈ পোৱা নাযায় বুলি ক’লেও সত্যৰ অপলাপ নহয়।”

বুৰঞ্জীৰ গদ্য ‘কথা-গীতা’, ‘কথা-ভাগৱত’, ‘চৰিত পুথি’ আদিতকৈ সুকীয়া। এই গদ্য সমসাময়িক কথন ভঙ্গীৰ পোনপটীয়া প্ৰকাশ। বহু সময়ত বুৰঞ্জীৰ মাজত আহোম ডা-ডাঙৰীয়াসকলৰ বক্তব্য প্ৰত্যক্ষ উক্তিৰ প্ৰকাশিত হৈছে আৰু সেয়েহে ইয়াত পটন্তৰ, জতুৱা ঠাচ আদি ব্যৱহাৰ হৈছে। বক্তব্যৰ সৰলতাই ইয়াৰ ৰীতিক এক অনন্যতা প্ৰদান কৰিছে। অৱশ্যে এই ব্যাপক বুৰঞ্জীৰাজিৰ মাজত ৰচক আৰু সময়ৰ বিভিন্নতাৰ বাবে ৰীতিৰো ভিন্নতা আছে। তথাপি সামগ্ৰিকভাৱে ই এটা ৰীতিৰ পৰিচয় দাঙি ধৰিছে। প্ৰাচীন অন্যান্য ধৰ্মীয় উপাখ্যান, লোককথা আদিৰ প্ৰাসংগিক বৰ্ণনাই এই ৰীতিক আৰু বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ কৰি তুলিছে।

বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰীতিৰ মাজত পৰিস্ফুট হোৱা কেতবোৰ লক্ষণীয় বৈশিষ্ট্য হ’ল— (১) সৰলতা, (২) কথোপকথন ভঙ্গী, (৩) প্ৰত্যক্ষ উক্তিৰ ব্যৱহাৰ, (৪) চুটি বাক্য গাঁথনি, (৫) বক্তব্যৰ স্পষ্টতা, (৬) প্ৰবাদ পটন্তৰ ব্যৱহাৰ ইত্যাদি। এই সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যবোৰৰ উপৰি বুৰঞ্জীৰ গদ্যত কিছুমান বিশেষ বৈয়াকৰণিক বৈশিষ্ট্যও ফুটি উঠিছে আৰু ই এটি বিশেষ শৈলী হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছে। বিশেষকৈ অসমীয়া গদ্যক কথা ভাষাৰ ওচৰ চপাই অনাৰ ক্ষেত্ৰত আৰু ইয়াক সৰল তথা নিমজ্জিত কৰি তোলাৰ ক্ষেত্ৰত বুৰঞ্জীৰ গদ্যই এক বিশেষ ভূমিকা পালন কৰিছে।

অসমীয়া গদ্যৰ ক্ৰমবিকাশত বুৰঞ্জীৰ লেখীয়াকৈ ‘চৰিত পুথি’বোৰেও উল্লেখনীয় বৰঙণি আগবঢ়াইছে। ‘চৰিত পুথি’বোৰ মূলতঃ সত্ৰসমূহৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ৰচিত। ‘চৰিত পুথি’ ৰচনাৰ প্ৰচেষ্টা হয় শংকৰ-মাধৱৰ মৃত্যুৰ পিছত। গুৰু-গুণমুগ্ধ শিষ্য-প্ৰশিষ্যসকলে নিত্য-নৈমিত্তিক কাম-কাজৰ দৰেই গুৰুসকলৰ গুণাৱলী শ্ৰৱণ-কীৰ্ত্তন কৰিছিল। এইদৰে সত্ৰসমূহৰ ভকতসকলৰ মাজত গুৰুসকলৰ চৰিত ব্যাখ্যা কৰা আৰু শ্ৰৱণ কৰা এক ধৰ্মীয় কাৰ্য্যসূচীৰ নিচিনা হৈ পৰিছিল। পিছলৈ কিছুমান শিষ্যই পৰম্পৰাগতভাৱে মুখ বাগৰি অহা এই কাহিনীবোৰ লিপিবদ্ধ কৰিলে। অনিৰুদ্ধদেৱে এনে প্ৰথাৰ পৰাই চৰিত লিখিবলৈ প্ৰেৰণা পোৱাৰ কথা নিজেই উল্লেখ কৰিছে—

“কথা ৰূপে ভক্তসবে চৰ্চে ঠাই ঠাই।

পদ ছন্দে কৰিবাক মোৰ অভিপ্ৰায়।।”

চৰিত পুথিসমূহ অসমীয়া বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ এটি শক্তিশালী শাখা, তদুপৰি ই পুৰণি অসমীয়া গদ্যৰ এটি উল্লেখনীয় স্তৰ। সত্ৰীয়া পৰম্পৰা আৰু মানৱীয় অনুভূতিৰে

সিন্ধু চৰিত পুথিৰ গদ্যত সমসাময়িক ভকতীয়া অসমীয়া সমাজখন স্পষ্ট হৈ উঠিছে। The ‘Carit Puthi’s may be considered to be the most human and realistic documents of early Assamese literature. They further possess immense historical value of the light they throw upon contemporary social life, manners, vaishnavite movements and institutions.

শংকৰোত্তৰ কালত ৰচিত অন্যান্য গদ্য-সাহিত্যসমূহৰ ভিতৰত ৰঘুনাথ মহন্তৰ ‘কথা ৰামায়ণ’ৰ গদ্যত এটি নতুন ৰূপ ফুটি ওলাইছে। ৰঘুনাথ মহন্ত শংকৰদেৱৰ শিষ্য সদানন্দ বৰভকতৰ ছয় পুৰুষ পিছৰ হৰিকৃষ্ণৰ সন্তান। তেওঁ দৈয়াং সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ আছিল আৰু শংকৰদেৱৰ লগত তেওঁৰ দূৰ বছৰৰো অধিক কালৰ ব্যৱধান আছে। সেই ফালৰ পৰা ‘কথা ৰামায়ণ’ৰ ৰচনা কাল ১৭০৩ শক বা ১৭৮১ খৃষ্টাব্দ বুলি ধৰিব পাৰি। সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাদেৱে এইটোৱেই ‘কথা ৰামায়ণ’ৰ ৰচনা কাল বুলি ঠিৰাং কৰিছে।

‘ৰামায়ণ’ৰ কাহিনীয়ে সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষৰ মানুহকে আকৃষ্ট কৰি ৰাখিছে। সেই হিচাপে প্ৰায়বোৰ ভাৰতীয় প্ৰান্তীয় ভাষাত ‘ৰামায়ণ’ৰ অনুবাদ হৈছে। কিন্তু গদ্যত ‘ৰামায়ণ’ ৰচনা কৰাৰ ইতিহাস এয়ে প্ৰথম। ড° শৰ্মাদেৱে উল্লেখ কৰিছে যে “গদ্যত ৰচিত ৰামায়ণ হিচাপে কেৱল অসমীয়া সাহিত্যতে নহয়, সমস্ত উত্তৰ ভাৰতীয় সাহিত্যতে কথা ৰামায়ণৰ স্থান আছে।”

‘কথা ৰামায়ণ’ ৰচনা কৰোঁতে ৰঘুনাথ মহন্তই মাধৱ কন্দলি, অনন্ত কন্দলি আদি পূৰ্বকবিসকলৰ নিদৰ্শন সমুখত ৰাখিছে। তেওঁৰ ৰচনা বাল্মীকিৰ ‘ৰামায়ণ’তকৈ কন্দলিৰ ৰামায়ণৰ অধিক ওচৰ চপা। মাজে মাজে শংকৰদেৱৰ ‘ৰামবিজয়’ আদি নাটৰ প্ৰভাৱো পৰিছে। হেমন্ত কুমাৰ শৰ্মাদেৱে ৰঘুনাথৰ গদ্যৰ শংকৰদেৱৰ নাটকীয় পদ্য আৰু ভট্টদেৱৰ ‘কথাগীতা’ আৰু ‘কথা ভাগৱত’ৰ গদ্যৰীতি অনুসৰণ কৰিছে বুলি কৈছে। অৱশ্যে ৰঘুনাথৰ চাৰিটা খণ্ডৰ অসম্পূৰ্ণ ৰামায়ণ খণ্ডৰ কিঙ্কিৰ্ণ্য কাণ্ডটো শিষ্ট নামৰ এজন ৰচকৰ। সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাদেৱে, “এই কাণ্ডৰ ভাষাত ব্ৰজাৱলী মিশ্ৰণ নাই” বুলি কৈছে। ‘কথা ৰামায়ণ’ৰ প্ৰথম তিনিটা কাণ্ডৰ ভাষাত ভট্টদেৱী গদ্যৰ শৈলী পৰিস্ফুট হ’লেও উল্লেখনীয় যে, ইয়াত ভট্টদেৱী গদ্যৰ তুলনাত ব্ৰজাৱলী শব্দৰ ব্যৱহাৰ বেছি। তদুপৰি ই ‘কথা গীতা’ বা ‘কথা ভাগৱত’ৰ ভাষাতকৈ অধিক প্ৰকাশধৰ্মী আৰু অনুভূতিশীল। বুৰঞ্জী বা চৰিতপুথিৰ দৰে ‘কথা ৰামায়ণ’ৰ গদ্যতো প্ৰত্যক্ষ উক্তিৰ ব্যৱহাৰ আছে। দীঘলীয়া আৰু চুটি দুয়োবিধ বাক্যৰীতিৰ ব্যৱহাৰ আছে। বহু সময়ত অলঙ্কাৰবহুল সংস্কৃত কবি প্ৰসিদ্ধিৰ প্ৰয়োগ কৰা হৈছে। অনুভূতি আৰু অলঙ্কাৰ প্ৰয়োগে কেতিয়াবা ‘কথা ৰামায়ণ’ৰ গদ্যক বৃত্তগন্ধী কৰি তুলিছে। আমাৰ বোধেৰে ‘কথা ৰামায়ণ’ৰ ভাষাত ভট্টদেৱী গদ্য আৰু ব্ৰজবুলি গদ্যৰ অপূৰ্ব সমন্বয় সাধিত হৈছে। সেইফালৰ পৰা বুৰঞ্জীৰ গদ্য বা চৰিত পুথিৰ গদ্যৰ দৰে এই গদ্য ঘৰুৱা নহয়; কিন্তু ব্ৰজবুলি শব্দৰ সান্নিধ্যত

ভট্টদেৱীৰ ৰীতিৰে ৰচিত এই গদ্য ব্ৰজবুলি আৰু ভট্টদেৱী দুয়োবিধ শৈলীতকৈ অধিক প্ৰকাশক্ষম আৰু কোমল হৈ উঠিছে।

সমসাময়িকভাৱে বিকাশ লাভ কৰা বুৰঞ্জী, চৰিতপুথি তথা ‘কথা ৰামায়ণ’ আৰু বিবিধ বিষয়ৰ পুথিবোৰত আমি দেখিবলৈ পোৱা গদ্য শৈলীবোৰৰ বাদেও কাগজ-পত্ৰ, ভূমিদানৰ ফলি, আদালতৰ গদ্য আৰু পেড়া-কাকতসমূহত এক বিশেষ ধৰণৰ গদ্যৰীতি দেখিবলৈ পোৱা যায়। এইবোৰ ঘৰুৱা ভাষাত লিখা হয়। তলত বিৰিঞ্চি কুমাৰদেৱে ‘অসমীয়া কথা সাহিত্য’ত দেখুওৱা উদাহৰণৰ পৰা কেইটামান উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ’ল।

(১) ‘স্বস্তি ত্ৰিপুৰ হৰ চৰণ স্বৰ্গ শ্ৰীপৰ্ন সুধাপান ভুঙ্গপয়মান সম্পন্ন দান সন্তান শৌৰ্য্য ধৰ্য্য গাভোৰ্য্যোদাৰ্য্য পাৰাবাৰ তুহিনকৰ নিজৰ তৰঙ্গিনী তৰঙ্গ পাণ্ডুৰ যশোৰাশি বিৰজিত কুল কমল প্ৰকাশকৈক ভাস্কৰ শ্ৰীমন্ত নাৰায়ণ ৰাজ মহোদৰ চৰিনেয়ু

লেখনং কাৰ্য্যধঃ। অত্ৰকুশল। তোমাৰ কুশাল বাৰ্তা শুনিয়া পৰমাপ্যায়ীত হৈলো’...

(স্বৰ্গনাৰায়ণ মহাৰজাই নৰনাৰায়ণ মহাৰাজলৈ দিয়া চিঠি)

(২) “স্বতিস্ত স্বৰ শ্ৰীশিৱসিংহ ভূপে বিৰাগ্ৰ গণ্যঃ সুৰ শাখি কাম্প। সৌমাৰ পীঠৰ পুৰন্দৰ শ্ৰীশ্ৰী স্বৰ্গনাৰায়ণ দেৱবৰ্য্য”। এইদৰে এটি দীঘলীয়া সংস্কৃত প্ৰস্তাৱনা লিখি লৈ দ্বিতীয় দফাত মূল কথা আৰম্ভ কৰিছে— “কামৰূপ দেশৰ বড়ুৱা আৰু বড়কায়স্থ ও চৌধুৰি ও পাটোৱাৰী ও তালুকদাৰ ও ঠাকুৰীয়া আনোসকলে সাৱধানে জানিব নাম বড়ভাগ পৰাগনাৰ মাখিবাহা গ্ৰামৰ হদ পূৰ্বে ৰাউতকুচিৰ সিমা দক্ষিণে শ্যামৰায়ৰ দক্ষিণৰ মনৈই পশ্চিমে বেতিয়াৰ বড়ি উত্তৰে টঙ্গিনৈই এই চতুৰ্দায়ছিহ মাটি।।এইদৰে ঘৰুৱা ভাষাৰ মূল বক্তব্য আলোচিত হৈছে— শিৱসিংহ ৰজাৰ দিনৰ ভূমি দান পত্ৰ)

(৩) আদালতৰ গদ্যতো একেদৰে ‘স্বস্তীশ বিষ্ণুত চৰণাম্বুজ শব্দভুঙ্গ মৃদাম গোত্ৰ কুসুদাৰলি পূৰ্ণচন্দ্ৰ’ আদি ৰাজবন্দনাৰ পিছত এনেদৰে মূল বিষয় আৰম্ভ কৰিছে— ‘এতদ্বিবৰণং শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ বটদ্ৱা স্থানৰ নাম ঘৰৰ মৃতিকাৰে পৰা সলগুৰীয়া শ্ৰীৰামচৰণ আতাৰে পৰা আৰু শ্ৰীৰামদেৱ আতাৰে বিবাদ জন্মিলত স্বৰ্গীয় দেৱে কুঁঞে গঞা ৰাজমন্ত্ৰী শ্ৰীপূৰ্ণানন্দ বুঢ়া গোহাঞি ডাঙৰীয়াকৈ সন্দিকৈৰ.....’ ইত্যাদি। এনে ধৰণৰ অতি দীঘলীয়া বাক্যৰ ব্যৱহাৰো দেখা যায়।

(৪) পেড়া কাকতৰ গদ্যতো একেদৰে ‘স্বস্তি শ্ৰীবিষ্ণুৰ চৰণাম্বুজ’ আদি সংস্কৃত প্ৰস্তাৱনা দেখা যায়।

উল্লেখনীয় যে, আধুনিক অসমীয়াতো এনে সংস্কৃতীয়া আৰ্হিত চিঠি-পত্ৰত শ্ৰীহৰি, ওঁ, শ্ৰী শ্ৰী সৰস্বতী নমঃ, শ্ৰীচৰণেশ্ব, শ্ৰীচৰণকমলেশ্ব ইত্যাদি। বিভিন্ন সংস্কৃত বাক্যাংশৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। “পত্ৰে কুশল জানিবা; পত্ৰে নমস্কাৰ জানিবা ইত্যাদি

বাক্যাংশৰ পোনপটীয়া ব্যৱহাৰ এতিয়াও প্ৰচলিত হৈ আছে। বস্তু বেচা-কিনাৰ ৰচিদ পত্ৰ আদিও “বৰাবৰ শ্ৰীযুত, পুত্ৰ শ্ৰী....., সাং,; লিখিতং শ্ৰী ইত্যাদি সংস্কৃতীয়া ৰীতি বিদ্যমান। আনকি ৰজাঘৰীয়া দলিলতো এনে ৰীতি প্ৰচলিত হৈ আছে।

এইদৰে বিভিন্ন কাকতে-পত্ৰই থকা গদ্যসমূহৰে আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যতো সহায় আগবঢ়াইছে। বিশেষকৈ এনে ধৰণৰ ৰচনাবোৰৰ কাঠামো অথবা ৰূপবোৰ গঢ় লৈ উঠাত এই প্ৰাচীন গদ্যসমূহৰ উল্লেখনীয় ভূমিকা আছে। অসমীয়া গদ্য শৈলীয়ে এইদৰে কেইবাটাও পৰিবেশৰ মাজেৰে এটা সামগ্ৰিক ৰূপ পায় আৰু গদ্য লিখনিয়ে সৰলভাৱে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰে।

শংকৰ-মাধৱে দেখুৱাই যোৱা ৰীতি অনুসৰণ কৰি পৰৱৰ্তী ৰচকসকলে প্ৰচুৰ সাহিত্যসম্ভাৰ আগবঢ়াই থৈ গৈছে। শক্তিশালী আহোম ৰাজশক্তিয়েও বুৰঞ্জীৰ দৰে মূল্যবান সাহিত্য আগবঢ়াই জাতীয় সাহিত্যৰ ভেটি টনকিয়াল কৰিছে। কিন্তু আহোম ৰাজত্বৰ শেহছোৱাৰ অন্তৰ্ভলহ, মোৰামৰীয়া অভ্যুত্থান আৰু মানৱ আক্ৰমণৰ জটিল সংকটৰ মাজত অসমত সাহিত্য চৰ্চাৰ বাট প্ৰায় বন্ধ হৈ যায়। আচলতে অসমৰ সামাজিক, ৰাজনৈতিক তথা সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত এই সময়ছোৱা অতি সংকটৰ সময়। কাৰণ বৃটিছে ১৮২৬ চনৰ ইয়াণ্ডাবু সন্ধি অনুসৰি অসম দখল কৰাৰ পিছত ১৮৩৬ চনত অসমৰ আদালত আৰু পঢ়াশালিত বঙলা ভাষা প্ৰচলন কৰে। এই অন্ধকাৰ যুগৰ অৱসান ঘটে পুনৰ ১৮৭৩ চনতহে। অৱশ্যে খৃষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যে অহা ব্যাপ্টিষ্ট মিশনেৰীসকলৰ প্ৰচেষ্টাত এই সময়ছোৱাৰ ভিতৰতো কেতবোৰ সাহিত্য ৰচিত হৈছিল। তাৰে ভিতৰত তেওঁলোকৰ প্ৰচেষ্টাসমূহে অৰুণোদইৰ মাজত এটা সংহত ৰূপত প্ৰকাশ লাভ কৰে। সেয়েহে এই সময়ছোৱাৰ সাহিত্যৰাজিক প্ৰাক্-অৰুণোদই কালৰ সাহিত্য আৰু অৰুণোদই কালৰ সাহিত্য হিচাপে দুটা দৃষ্টিৰে বিচাৰ কৰিব লাগিব।

প্ৰাক্-অৰুণোদই কালত মাত্ৰ কেইজনমান ব্যক্তিয়েহে সাহিত্য ৰচনা কৰে। ইয়াৰে আত্মাৰাম শৰ্মাই ‘বাইবেল’ অনুবাদ কৰে; কাশীনাথ তামুলী ফুকনে ‘অসম বুৰঞ্জী, বিশ্বেশ্বৰ বৈদ্যধিপে ‘বেলিমাৰৰ বুৰঞ্জী’; মণিৰাম দেৱানে ‘বুৰঞ্জী বিবেক ৰত্ন’ আদি ৰচনা কৰে। এই সময়ছোৱাৰ আন দুটি উল্লেখনীয় কৰ্ম হ’ল যাদুৰাম ডেকা বৰুৱাৰ ‘অসমীয়া অভিধান’ আৰু শ্ৰীমতী কট্টাৰৰ “অসমীয়া শব্দাৱলী আৰু খণ্ডবাক্য”। এই ৰচনাসমূহত কোনো বিশেষ নতুন বৈশিষ্ট্য নাই। পুৰণি গদ্য শৈলীয়েই আৰু কিছু সহজ ৰূপত প্ৰকাশ লাভ কৰিছে।

১.৬ ‘অৰুণোদই’ৰ গদ্য

১৮৪৬ চনত আমেৰিকান ব্যাপ্টিষ্ট সকলৰ প্ৰচেষ্টাত ‘অৰুণোদই’ কাকত প্ৰকাশিত হয়। সুদীৰ্ঘ ৩৬ বছৰৰ মূৰত অসমীয়া ভাষাক পুনৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত এই

কাকতৰ অৱদান অতি উল্লেখনীয়। ‘অৰুণোদই’ৰ বুকুতে আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ বীজ অংকুৰিত হয়। সাহিত্য চৰ্চাৰ বাবে এচাম লেখক জন্ম দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত ভাষাক এটি নতুন ৰূপ দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত আৰু সাহিত্য ৰচনাৰ বাবে প্ৰেৰণা আৰু সহযোগিতা আগবঢ়োৱাৰ ক্ষেত্ৰত ‘অৰুণোদই’ৰ অৱদান অতি উল্লেখনীয়।

‘অৰুণোদই’ প্ৰকাশ হোৱাৰ পূৰ্বে বিচ্ছিন্নভাৱে হোৱা দুই-এক সাহিত্য প্ৰচেষ্টা আৰু পুৰণি পুথি-পাঁজিবোৰেই আছিল ‘অৰুণোদই’ৰ লেখকবৰ্গৰ বাবে চানেকি। বহু সময়ত সংস্কৃতীয়া বৰ্ণবিন্যাস ৰীতি তেওঁলোকে অনুসৰণ কৰিব নোৱাৰিছিল। সেয়েহে উদাহৰণৰ ভিত্তিত বৰ্ণবিন্যাস কৰাৰ ব্যৱস্থা চলিছিল। কেতিয়াবা অসমীয়া বাক্য ইংৰাজী ঠাঁচত ৰচিত হৈছিল আৰু কেতিয়াবা দুয়োটাৰে অপূৰ্ব সমন্বয় সাধিত হৈছিল। এইবোৰৰ মাজেৰে ‘অৰুণোদই’ৰ পাতত “ভালদৰে মাত নুফুটা সৰু ল’ৰাৰ হেনা-হুচা ভাষাত যেনে সৰলতা আৰু মধুৰতা গুণ থাকে তেনে এটি অতিশুদ্ধ সৰলতা আৰু মধুৰতা গুণ থাকে তেনে এটি অতি শুদ্ধ সৰলতা আৰু মধুৰতা থকা ভাষাই গঢ় লৈ উঠিছিল।” (সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা)

‘অৰুণোদই’ত প্ৰকাশিত বৰ্ণবিন্যাস কিমান ভাল আছিল সি এতিয়াও এক বিতৰ্কিত বিষয়; কিন্তু তেওঁলোকে এই ক্ষেত্ৰত এটি শৃঙ্খলা অনাৰ প্ৰচেষ্টা চলাইছিল। এওঁলোকৰ বৰ্ণবিন্যাস ৰীতি আছিল উচ্চাৰণ ভিত্তিক। অসমীয়াত দন্ত্যবৰ্ণ আৰু দীৰ্ঘস্বৰৰ উচ্চাৰণ নাই বুলিবই পাৰি। সেয়েহে তেওঁলোকে দন্ত্য আৰু হ্ৰস্ব স্বৰহে ৰক্ষা কৰিলে। শ, য, স, ৰ ঠাইত অকল ‘স’, জ, ঝ, য, ৰ সলনি অকল ‘জ’ৰ ব্যৱহাৰ কৰিলে।

পৰাপক্ষত ইংৰাজী শব্দ ব্যৱহাৰ নকৰি তাৰ ঠাইত কিছুমান অসমীয়া শব্দ সাজি উলিয়ালে। যেনে বৰফৰ সলনি শিলপানী, আঙুৰৰ সলনি লতা পনিয়ল, baptismৰ সলনি বুৰ পোৱা ইত্যাদি।

বাক্য গঠন- ৰীতিত পোনপটীয়াভাবে ইংৰাজী ঠাঁচ সোমাই পৰাত বাক্য- ৰীতি আচহুৱা হৈ পৰিল। যেনে— “পৰমার্থিক মানুহ হৈ ভয় নকৰিবা।” “তেওঁৰ বিৰোধ আচৰা হৈ তেওঁ দিন নিয়াইছিল” ইত্যাদি।

‘অৰুণোদই’ কাকতে এক সৰলীকৰণ নীতি মানি লৈ অসমীয়া গদ্যক নতুন ধৰণে গঢ়িব বিচাৰিছিল, পিছে পৰিশেষত তেওঁলোকৰ এই ৰীতিৰ ঠাইত হেমচন্দ্ৰ, গুণাভিৰাম আদিয়ে প্ৰতিষ্ঠা কৰা ৰীতিৰেই আধুনিক অসমীয়া গদ্য পৰিচালিত হ’ল। তথাপি এচাম লেখক গঢ়ি তোলাৰ ক্ষেত্ৰত আৰু হেৰাই যাব ধৰা ভাষাটোক চুচি-মাজি পোহৰলৈ উলিয়াই অনাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁলোকৰ বৰঙণি সদাস্বীকাৰ্য।

১.৭ আধুনিক অসমীয়া গদ্য

আধুনিক অসমীয়া গদ্য আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা, গুণাভিৰাম বৰুৱা আদিয়ে প্ৰতিষ্ঠা কৰা ৰীতিৰে পৰিচালিত। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই— “হেমকোষৰ”

পাতনিত লিখিছে— “আমাৰ ভাষাৰ বৰ্ণৰ বিন্যাস তিনি প্ৰকাৰৰ কৰা যায়। প্ৰথমে উচ্চাৰণ অনুসৰি, দ্বিতীয় মূল শব্দৰ দৰে, তৃতীয়ত জনালোকসকলে বহুদিন চলোৱা নিয়ম মতে।” বাক্য গঠনৰ ক্ষেত্ৰত কথা ভঙ্গিমাতকৈ এক পৰিমার্জিত ভঙ্গিমাকহে তেখেতে আদৰ্শ হিচাপে গ্ৰহণ কৰে। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই ‘অসম নিউচ’ আৰু গুণাভিৰাম বৰুৱাই ‘আসাম বন্ধু’ নামৰ কাকত দুখন উলিয়ায় আৰু ভাষাৰ অন্য কৰ্মৰ লগত ইয়াৰ মাজেৰে নতুন অসমীয়া শৈলী প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ প্ৰচেষ্টা চলায়। বেজবৰুৱাদেৱে “মোৰ জীৱন সোঁৱৰণ”ত লিখিছে অসমীয়া ভাষাৰ মহাৰথী দয় “আসাম নিউচ” আৰু “আসাম বন্ধু”ৰেই আধুনিক অৰ্থত অসমীয়া গদ্য সাহিত্য সৃষ্টিৰ অৰ্থে কোৰৰ কাম কৰে Spade work অৰ্থাৎ মাটি কুৰি চহাই দিয়ে।

জোনাকী যুগত বেজবৰুৱা অন্যতম শক্তিশালী গদ্যৰচক হিচাপে প্ৰতিষ্ঠিত হয়। পদ্মনাথ গোহাঞি বৰুৱাও গদ্য ৰচনাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰধান পৃষ্ঠপোষক। পিছে গোহাঞি বৰুৱা বহু পৰিমাণে ৰক্ষণশীল। যদিও তেখেতে কৈছে যে, ‘সাৱধানে নিজৰ জাতীয় সাঁচত মাৰি ল’ব জানিলে বিদেশী বা বিভাষী শব্দই কোনো জীয়া ভাষাৰ ওপৰত বল কৰিব নোৱাৰে’, তথাপি তেওঁৰ গদ্যত কিছু ৰক্ষণশীলতা দেখা যায়। আনহাতে বেজবৰুৱা আছিল মুক্ত আৰু উদাৰ। তেওঁ কৈছে “কোনোটো ভাব, কোনোটো চিন্তা আমাৰ ভাষাৰ শব্দৰে প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰিলে, সহজে বুজা বিদেশী ভাষাৰ শব্দ ধাৰকৈ আনি সেই কাৰ্য্যৰ নিমিত্তে তাৰ সহায় ল’লে ভাষাৰ মঙ্গলৰ বাহিৰে অমঙ্গল নহয় আৰু আমাৰ জাতো নাযায়।” বেজবৰুৱাই পূৰ্বৰ সকলোবোৰ গদ্যৰীতিক সামৰি লৈ আধুনিক অসমীয়া গদ্যক সকলো শ্ৰেণীৰ ৰচনাৰ বাবে উপযুক্ত মাধ্যম হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। সেয়েহে কাকতিদেৱে কৈছে “বেজবৰুৱাৰ ৰচনা পদ্ধতিৰ প্ৰতি সবিশেষ মন নিদিয়াকৈ অসমীয়া লিখিবলৈ যোৱাটো ভাষাৰ প্ৰতি অবিচাৰ কৰা হয়।”

ইয়াৰ পৰৱৰ্তী স্তৰত অতি নিভাঁজভাৱে অসমীয়া গদ্য ৰচনা কৰে সত্যনাথ বৰাদেৱে। তৎপৰৱৰ্তী অম্বিকাগিৰীৰ ভাষাত পাক লগা অথবা এক বলিষ্ঠ শব্দগাঁথনি পৰিলক্ষিত হয়। বাণীকান্ত কাকতিৰ গদ্য অতি সুসংহত; পিছে তেওঁৰ গদ্যত তৎসম, তদ্ভৱ শব্দৰ পয়োভৰ দেখা যায়। বেণুধৰ শৰ্মাৰ গদ্য থলুৱা প্ৰকাশভঙ্গীৰ সৌন্দৰ্য্যৰে সমৃদ্ধ। অসমীয়া সংস্কৃতিৰ সাধক জ্যোতি প্ৰসাদৰ ভাষাত এক কাব্যিক অনুভূতি আৰু বিষুং ৰাভাৰ গদ্যত সৰল গাঁৱলীয়া ৰাইজৰ শব্দৰ উত্তাপ লক্ষ্য কৰিব পাৰি। ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ ভাষাত এক পোনপটীয়া প্ৰকাশ ৰীতি লক্ষ্য কৰা যায়। চৈয়দ আব্দুল মালিক, যোগেশ দাস আদি ঔপন্যাসিকসকলেও একোটা নিজস্ব ৰীতি প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে।

সমালোচকসকলৰ ভিতৰত মহেশ্বৰ নেওগ, সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা, মহেন্দ্ৰ বৰা, তীৰ্থনাথ শৰ্মা, ত্ৰৈলোক্যনাথ গোস্বামী আদি প্ৰত্যেকৰে গদ্যত একোটা নিজস্ব ঠাঁচ ফুটি উঠিছে।

আধুনিক যুগৰ আন এজন বিশিষ্ট গদ্যকাৰ হ'ল বিৰিঞ্চিকুমাৰ বৰুৱা। তেখেতৰ সমালোচনা, প্ৰবন্ধসমূহৰ ভাষা যেনে নিখুঁত আৰু স্পষ্ট উপন্যাসসমূহৰ ভাষা তেনে মিঠা আৰু আৰেগপূৰ্ণ। হেম বৰুৱাৰ গদ্যত কোনো খোকোজা নলগা প্ৰাঞ্জল ৰীতি এটি স্পষ্ট হৈ পৰিছে। হোমেন বৰগোহাঞিৰ গদ্যও অতি প্ৰকাশক্ষম, পিছে শব্দৰ নিৰ্বাচন দুয়োৰে সুকীয়া।

ষাঠিৰ দশকৰ পিছত মাৰ্ক্সবাদৰ টোৱে ক্ৰমে অসমতো গা কৰি উঠাত গদ্যৰীতিত আকৌ এক নতুন ৰূপ আহিছে। বিশেষকৈ মাৰ্ক্সবাদ অধ্যয়নৰ বাবেই বা আইন অধ্যয়নৰ বাবেই বাংলা প্ৰবন্ধপাতি বেছিকৈ অধ্যয়ন কৰাৰ ফলস্বৰূপে মাৰ্ক্সবাদী লিখকসকলৰ বহুতৰে গদ্যত বাংলা ভাষাৰ প্ৰভাৱ দেখা যায়। অৱশ্যে অসমত মাৰ্ক্সবাদ সমালোচনাৰ প্ৰতিষ্ঠাতা আৰু বৰ্তমান অসমৰ বিশিষ্ট সমালোচক হীৰেণ গোহাঁইৰ গদ্যত তেনে প্ৰভাৱ নাই। তেখেতৰ 'বিশ্বায়তন', 'সাহিত্য আৰু চেতনা', 'সৃষ্টি আৰু যুক্তি' আদি গ্ৰন্থত অতি সহনশীল ৰচনাৰ পৰিচয় স্পষ্ট হৈ উঠিছে। প্ৰকাশভঙ্গীত এক বুদ্ধি দীপ্ততা আৰু শব্দৰ নিখুঁত নিৰ্বাচন তেখেতৰ গদ্যৰ বিশেষ বৈশিষ্ট্য। তেখেতৰ বৰ্তমানে প্ৰকাশিত প্ৰবন্ধবোৰ ক্ৰমে সৰল আৰু গ্ৰাম্য শব্দৰ প্ৰাচুৰ্য্যৰে মহীয়ান হৈ উঠিছে।

শেহতীয়াভাৱে অসমীয়া গদ্যত আমেৰিকা যাম, ফুৰিব যাম, স্কুল আহিবি আদি বিভক্তিহীন কিছুমান ৰূপ চলিব লাগিছে। বিভিন্ন উপভাষাসমূহৰ উপাদানো বৰ্তমান গদ্যত সোমাই পৰিছে। ভাষা এক স্থবিৰ ৰূপ নহয়। সময়ৰ পৰিবৰ্তনে ভাষাকো নতুন নতুন ৰূপেৰে সমৃদ্ধ কৰি তোলে। অসমীয়া ভাষাও এইদৰে বহু ক্ৰম-বিবৰ্তনৰ মাজেৰে সমৃদ্ধ হৈ আহিছে— আৰু এনেদৰেই ই বিকশিত হৈ থাকিব।

১.৮ সাৰাংশ (Summing up)

অসমীয়া গদ্যৰ সূচনা হৈছিল শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ হাতত। অংকীয়া নাটত ব্যৱহৃত এই গদ্য আছিল ব্ৰজাৱলী ঠাঁচৰ। তাৰ পৰা মুক্ত হৈ ভট্টদেৱৰ হাতত অসমীয়া গদ্যই প্ৰকাশৰ সাৰ্থক মাধ্যমৰূপে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰে। সেই সময়তে ভট্টদেৱৰ এই প্ৰচেষ্টা আছিল অত্যন্ত প্ৰশংসনীয়। তাৰ পিছত বুৰঞ্জী আৰু চৰিতপুথিৰ মাজেৰে গঢ় পাতি লোৱা ভাষাটোৱে অৰুণোদইৰ পাতত এক নতুন ৰূপ পায়। পিছে অৰুণোদইৰ গদ্যৰ পৰা আঁতৰাই আনি হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই অসমীয়া গদ্যক নতুন ঠাঁচত বান্ধে। তেতিয়াই আৰম্ভ হোৱা এই যাত্ৰা আজিও অব্যাহত আছে। সময়ৰ লগে লগে নতুন বিভিন্ন বিষয়ৰ লগত ৰজিতা খোৱাকৈ অসমীয়া গদ্যই নিজকে উপযুক্ত প্ৰকাশৰ মাধ্যম হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিব পাৰিছে।

১.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Sample Question)

- ১। অসমীয়া গদ্যৰ জন্ম আৰু বিকাশ সম্পৰ্কে এটি আলোচনা যুগুত কৰক।
- ২। অক্ষীয়া নাটৰ গদ্যৰ পৰা বুৰঞ্জীৰ গদ্যলৈকে অসমীয়া গদ্যৰ এটি ইতিহাস দিয়ক।
- ৩। অৰুনোদইৰ গদ্য সম্পৰ্কে এটি প্ৰবন্ধ লিখক।
- ৪। অৰুনোদইৰ পিছৰ অসমীয়া গদ্যৰ বিকাশ সম্পৰ্কে এটি ৰূপৰেখা প্ৰস্তুত কৰক।

১.১০ প্ৰসংগ গ্ৰন্থ (References/Suggested Readings)

মহেশ্বৰ নেওগ	:	অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা
সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা	:	অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত
বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা	:	অসমীয়া কথা সাহিত্য
প্ৰফুল্ল কটকী	:	ঐক্যবিকাশত অসমীয়া কথাশৈলী
হৰিনাথ শৰ্মা দলৈ	:	অসমীয়া গদ্য সাহিত্যৰ গতি পথ

* * *

দ্বিতীয় বিভাগ অৰুণোদইৰ গদ্য

বিভাগৰ গঠন :

- ২.১ ভূমিকা (Introduction)
- ২.২ উদ্দেশ্য (Objectives)
- ২.৩ অৰুণোদয় যুগৰ ঐতিহাসিক পটভূমি
- ২.৪ অৰুণোদই সম্বাদ পত্ৰ
- ২.৫ অৰুণোদয় যুগৰ গদ্যৰীতি
- ২.৬ সাৰাংশ (Summing Up)
- ২.৭ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Sample Questions)
- ২.৮ প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থ (References/Suggested Readings)

২.১ ভূমিকা (Introduction)

পূৰ্বৱৰ্তী বিভাগটিত অসমীয়া গদ্যৰ এটি বিৱৰ্তন দাঙি ধৰি অহা হৈছে। এই বিভাগটিত অৰুণোদয় যুগৰ অসমীয়া গদ্যৰ বিষয়ে বিস্তৃতভাৱে আলোচনা দাঙি ধৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

উনবিংশ শতিকাৰ চতুৰ্থ দশকটো অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ অতি বিপৰ্যয়ৰ সময়। ১৮৩৬ ত অসমৰ স্কুল, আদালত আদিত অসমীয়া ভাষাৰ পৰিৱৰ্তে বঙলা ভাষাৰ প্ৰচলন হয়। সেই বছৰতে আমেৰিকান মিছনেৰীসকল খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰাৰ বাবে অসমলৈ আহে। অসমত মাতৃভাষাৰ পৰিৱৰ্তে বঙলা ভাষা প্ৰচলন হৈ থকাৰ বাবে তেওঁলোকৰ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কাৰ্যত বাধাৰ সৃষ্টি হয়। সেইবাবে তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষা পুনৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ কাৰণে চেষ্টা চলায়। তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষাত পাঠ্যপুথি প্ৰণয়নৰ উদ্যোগ লয়। তেওঁলোকৰ উদ্যোগতে ১৮৪৬ চনত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথমখন সম্বাদ পত্ৰ ‘অৰুণোদই’ৰ জন্ম ঘটে। ‘অৰুণোদই’ত কবিতা, প্ৰবন্ধ, নাটক আদি বিভিন্ন সাহিত্যিক শিতানে স্থান লাভ কৰে। বুৰঞ্জী, ভূগোল, ৰাজনীতি, জ্যোতিৰ্বিদ্যা, ধৰ্ম আদি বিভিন্ন বিষয়ক প্ৰবন্ধই ‘অৰুণোদই’ত নিয়মিতভাৱে প্ৰকাশ পাইছিল। ‘অৰুণোদই’ত প্ৰকাশ পোৱা বিভিন্ন ৰচনাৰ গদ্যশৈলীয়ে এক বিশেষ ৰূপ লাভ কৰিছিল। উচ্চাৰণগত ভাষাৰ প্ৰয়োগ আছিল এই গদ্যশৈলীৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য। বাক্য গঠনৰ ক্ষেত্ৰত ইংৰাজী ভাষাৰ প্ৰভাৱ এই গদ্যশৈলীৰ অন্য এক গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ। এই বিভাগটিত ‘অৰুণোদই’ কাকতৰ পটভূমি বিচাৰ কৰি ইয়াৰ গদ্যশৈলী সম্পৰ্কে আলোচনা দাঙি ধৰা হৈছে।

২.২ উদ্দেশ্য (Objectives)

এই বিভাগটি অধ্যয়নৰ অন্তত আপুনি—

- ‘অৰুণোদই’ কাকতৰ জন্মৰ পটভূমি বিচাৰ কৰিব পাৰিব;
- ‘অৰুণোদই’ কাকতৰ সবিশেষ বিস্তৃতভাৱে জানিব পাৰিব;
- ‘অৰুণোদই’ৰ গদ্যৰীতি বিশ্লেষণ কৰিব পাৰিব;
- ‘অৰুণোদই’ৰ জৰিয়তে অসমীয়া ভাষালৈ মিছনেৰীসকলৰ অৱদান সম্পৰ্কে পৰ্যালোচনা কৰিব পাৰিব।

২.৩ অৰুণোদয় যুগৰ ঐতিহাসিক পটভূমি

১৮২৬ চনৰ ইয়াণ্ডাবু সন্ধিৰ চৰ্ত অনুসৰি অসম দেশ ইংৰাজৰ অধীনলৈ যায়। মানে সোণৰ অসমক মৰিশালীত পৰিণত কৰি উলটি গ’ল। এই দুৰ্যোগত অসমৰ আধা জনসংখ্যা ধ্বংস হ’ল, যি বাচি থাকিল সিও মৃতপ্ৰায় হ’ল। মান সৈন্যই উভতি যাওঁতে কমেও ত্ৰিশ হেজাৰ অসমীয়াক বন্দী-বেটিস্বৰূপে ধৰি লৈ যায়। মানৰ আক্ৰমণ ৰোধিব নোৱাৰাত সমগ্ৰ অসমীয়া জাতিটোৱে যি জীয়াতু ভুগিব লগা হৈছিল তাৰ তুলনা পাবলৈ নাই। ইয়াৰ পৰিণতিতে বহুদিনলৈ অসমীয়াৰ দুঃখ আৰু আত্মগ্লানি থাকি গ’ল। সৰ্বসাধাৰণ মানুহৰ সেই ৰাজভগন আৰু স্বাধীনতাৰ অৱলুপ্তিৰ সময়ত কৰণীয় একোৱেই নাছিল। ইংৰাজে অত্যাচাৰী মানক খেদি বৃটিছ ৰাজত্ব প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে আৰু অসমীয়া মানুহেও ইংৰাজ শাসনৰ ভৱিষ্যত ফলাফলৰ পিনে দৃষ্টি নকৰি মানৰ অত্যাচাৰৰ পৰা ৰক্ষা পোৱাতে স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলালে। মানৰ আক্ৰমণত জুৰুলা হোৱা অসমীয়া জাতি সেই সময়ত মৰিশালীৰপৰা অহা মানুহৰ দৰে আনন্দবিহীন আৰু উৎসাহশূণ্য হৈ পৰিছিল। ৰাজনৈতিক অস্থিৰতা, জীৱনৰ নিৰাপত্তাহীনতা, সামাজিক বিশৃংখলতাত অসমীয়া মানুহ অতিকৈ অতীষ্ঠ হৈ পৰিছিল। এনে দুৰ্দশাপূৰ্ণ অৱস্থাৰ পৰা অসমীয়া মানুহে তাৎকালীনভাৱে মুক্তি বিচাৰিছিল। সেইবাবে মানক খেদি ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে শাসনভাৰ লোৱাত আপাততঃ অসমীয়া মানুহে শান্তিৰে উশাহ লোৱাৰ স্বার্থত কোম্পানীৰ শাসনভাৰ মানি লৈছিল। বৃটিছ শাসন আৰম্ভ কৰাৰ সময়ত ৰজা বা ৰাজবংশৰ ফালৰপৰাও কোনো তাৎকালীন প্ৰতিবাদ উত্থাপন হোৱা নাছিল। এনেদৰে বৃটিছৰ আগমণৰ লগে লগে অসমীয়া জাতিৰ স্বাধীনতাৰ বিলুপ্তি ঘটিল।

ঔপনিবেশিক কৌশলেৰে বৃটিছ শাসকবৰ্গই লাহে লাহে অসমৰ শাসনৰ বাঘজৰি নিজৰ হাতলৈ নি কটকটিয়া কৰিলে। বৃটিছে দিনক দিনে আহোম ৰজাৰ দিনৰ শাসন পদ্ধতিৰ আমূল পৰিৱৰ্তন সাধন কৰি গ’ল আৰু তেওঁলোকৰ খোপনি দৃঢ় কৰি গৈ থাকিল। আনহাতে, মানৰ আক্ৰমণত জুৰুলা হোৱা অসমীয়া সাধাৰণ মানুহখিনিয়ে খেতি-বাতিৰ পিনেও চকু দিব নোৱাৰাত অৰ্থনৈতিক দুৰ্গতিৰ সীমা নোহোৱা হৈ পৰিছিল। তাতে

আকৌ বৃটিছে প্ৰতি পাইকৰ ওপৰত তিনি টকাকৈ কৰ ধাৰ্য কৰাত অসমীয়া মানুহৰ পানীত হাঁহ নচৰা অৱস্থা হৈছিল। ইয়াৰ পিছত ৰায়তৰ মাটিৰ ওপৰত খাজনাও লগোৱা হ'ল। বৃটিছে তেওঁলোকৰ ঔপনিৱেশিক স্বাৰ্থৰ অনুকূলে এনেধৰণৰ নতুন নতুন নীতি প্ৰৱৰ্তন কৰাৰ ফলত একশ্ৰেণী মানুহ অসন্তুষ্ট হৈ পৰিছিল। ফলত গোমধৰ কোঁৱৰ, পিয়লি ফুকন, মণিৰাম দেৱান, পিয়লি বৰুৱা, বাহাদুৰ গাঁওবুঢ়া আদিয়ে ইয়াৰ বিৰোধিতা কৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল। এনেয়েও সাধাৰণ প্ৰজাই ইংৰাজ শাসন মানি লৈছিল যদিও আগৰ ডা-ডাঙৰীয়া শ্ৰেণীৰ লোকে সহজে বিদেশী শাসন মানি লোৱা নাছিল। কাৰণ, তেওঁলোকৰ ধৰ্মনীত স্বাধীনতাৰ তেজৰ সোঁত তেতিয়াও ক্ষীণভাৱে হ'লেও প্ৰবাহিত হৈ আছিল। গতিকে বিপদত সহায় কৰিবলৈ আহি ৰক্ষকেই যেতিয়া ভক্ষক হৈ শাসনৰ গাদীত বহিল তেতিয়া তেওঁলোকৰ ইংৰাজৰ প্ৰতি বিদ্বেষভাৱ জাগি উঠে আৰু স্বাধীনতা ঘূৰাই আনিবলৈ যত্নপৰ হয়। আনহাতে, ইংৰাজৰ শাসনত আহোম ডা-ডাঙৰীয়াসকলৰ পূৰ্বৰ সা-সুবিধাবোৰ লোপ পোৱাত ইংৰাজ শাসনক তেওঁলোকে ভাল চকুৰে চাব পৰা নাছিল। ইংৰাজে মানক খেদাই দেশ এৰি যাব বুলি ভবা হৈছিল যদিও বাস্তৱত তেওঁলোকে অসম দখল কৰি সকলো ক্ষমতা নিজৰ হাতলৈ নিলে। এইদৰে অসমত মান খেদাৰ ছলেৰে ইংৰাজৰ ৰাজত্ব আহিল। কিন্তু সেই ৰাজত্ব মানি লোৱাসকলে আশা কৰা শান্তি-সমৃদ্ধি কিন্তু নাছিল।

এনেয়ে মান-মৰাণৰ উপদ্ৰৱত থান-থিত নোহোৱা অসমীয়াই শিক্ষা আৰু সাহিত্যলৈ পিঠি দি কোনোমতে জীৱন-নিৰ্বাহ কৰিব পৰাটোই ভাগ্যৰ কথা বুলি ধৰি লৈছিল। এনে দুৰ্যোগপূৰ্ণ অৱস্থাত শিক্ষা আৰু সাহিত্যলৈ কাৰো চাবৰ আহৰি নাছিল। জীয়াই থকাটোৱেই একমাত্ৰ সমস্যা হৈ পৰিছিল। তাতে আকৌ যেতিয়া অসমীয়া ভাষাক বহিষ্কাৰ কৰি বঙলা ভাষাক পঢ়াশালি আৰু আদালতত ঠাই দিলে তেতিয়া শিক্ষা আৰু সাহিত্য চৰ্চাৰ সামান্য সম্ভাৱণাকণো লোপ পালে। বৃটিছসকলে তেওঁলোকৰ শাসন কাৰ্যৰ সহায়ৰ বাবে বংগদেশৰ পৰা কেৰাণী-মহৰি আদি কামৰ বাবে বঙালীলোকক অসমলৈ আমদানি কৰিছিল। বঙালী কেৰাণী-মহৰিবোৰে আত্মস্বাৰ্থ সংৰক্ষণৰ বাবে আৰু ভৱিষ্যতেও তেওঁলোকৰ স্থান অব্যাহত ৰাখিবৰ উদ্দেশ্যে ইংৰাজ বিষয়াসকলক বুজাই দিলে যে, অসমীয়া এটা স্বতন্ত্ৰৰীয়া ভাষা নহয়, বঙলা ভাষাৰে এটা গ্ৰাম্য অপভ্ৰংশ মাত্ৰ। গতিকে অসমীয়া ভাষাৰ সলনি বঙলা ভাষাৰে আদালত আদিত প্ৰশাসনীয় কাম চলোৱাটো সুচল হ'ব বুলি ধাৰণা দিলে। এওঁলোকৰ কথাত বিশ্বাস কৰি ১৮৩৬ চনত স্কুল-কাছাৰি আদিত অসমীয়া ভাষাৰ পৰিৱৰ্ত্তে বঙলা ভাষাক ইংৰাজে প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। ১৮৩৬ চনৰপৰা ১৮৭৩ চনলৈ প্ৰায় দুকুৰি বছৰকাল বঙলা ভাষাই অসমৰ পঢ়াশালি আৰু আদালতত আধিপত্য লাভ কৰাৰ ফলত অসমৰ শিক্ষা আৰু সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত অশেষ ক্ষতি সাধিত হ'ল আৰু ফলস্বৰূপে অসমীয়া মানুহ পঞ্চাশ বছৰ কালৰ পশ্চাদগামী হ'ব লগাত পৰিল।

এটা ভাষাৰ বাবে ইয়াতকৈ দুৰ্ভাগ্য আৰু কি হ'ব পাৰে! যি ভাষা কেইবাতাও শতাব্দী ঘূৰি সৰ্বসাধাৰণৰ অতি উত্তম সংযোগী ভাষাৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছিল, সেই ভাষাৰ হঠাতে এনেদৰে নিৰ্বাসন হোৱাটো সহজে মানি ল'ব পৰা কথা নাছিল। ইয়াৰ বাবে বঙলা কৰ্মচাৰীসকলৰ প্ৰৰোচনা যিমান দায়ী আছিল, বৃটিছ শাসকসকলো সিমানেই দায়ী আছিল। কাৰণ বঙলা ভাষা প্ৰবৰ্তনৰ চূড়ান্ত সিদ্ধান্ত উদ্ভাৱন ইংৰাজ কৰ্তৃপক্ষইহে গ্ৰহণ কৰিছিল। মুঠতে বঙালী সম্প্ৰসাৰণবাদ আৰু ইংৰাজৰ ঔপনিৱেশিক সাম্ৰাজ্যবাদী শোষণ — এই দুটা উদ্দেশ্য আগত থকাৰ বাবেই অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ উন্নতি আৰু সমৃদ্ধি ঘটোৱাৰ বিপৰীতে অসমীয়া ভাষাৰ অস্তিত্বকে বিলোপ কৰিবলৈ উদ্যত হ'ল। সেইবাবে ১৮৩৬ চনৰপৰা ১৮৭৩ চনলৈ এই সময়ছোৱাক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰে 'অন্ধকাৰ যুগ' (Age of darkness) বুলি আখ্যা দিছে।

কিন্তু এনে ঘোৰ অন্ধকাৰচ্ছন্ন সময়তে ১৮৩৬ চনত সুদূৰ আমেৰিকাৰপৰা বেপ্তিষ্ট মিছনেৰীসকলে হাতত খৃষ্টধৰ্মৰ জোৰ লৈ অসমত ভৰি দিলেহি। ১৮৩৬ চনৰ মাৰ্চ মাহত পোন-প্ৰথমে ৰেভাৰেণ্ড নাথান ব্ৰাউন আৰু ও. টি. কাট্ৰাৰ সপৰিয়ালে শদিয়া পায়হি। কেইমাহমান পিছতে ড° মাইলচ ব্ৰন্সন আৰু জেকব থমাছ অসম পায়হি। কিন্তু দুৰ্ভাগ্যক্ৰমে ব্ৰন্সপুত্ৰ নাও ডুবি জেকব থমাছৰ মৃত্যু হয়। শদিয়াত ব্ৰাউন আৰু কাট্ৰাৰ চিংফৌসকলৰ অত্যাচাৰত কাম কৰিবলৈ টান পাই লক্ষীমপুৰলৈ গুচি আহে। পৰ্বতীয়া জাতিৰ মাজত ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰা সহজ নহ'ব বুলি ভাবি ভৈয়ামৰ লোকৰ মাজত খৃষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ব্ৰাউন আদি মিছনেৰীসকলে শিৱসাগৰ, নগাঁও আৰু গুৱাহাটীত বাহৰ পাতে।

অসমত ধৰ্ম প্ৰচাৰ আৰম্ভ কৰোঁতেই দেখা দিলে ভাষা সমস্যা। তেওঁলোকে বঢ়িয়াকৈ বুজি উঠিছিল যে, থলুৱা ভাষাত ধৰ্ম সম্পৰ্কীয় পুথি-পাঁজি প্ৰকাশ নকৰি বিদেশী বঙলা ভাষাৰ সহায় ললে উদ্দেশ্য সিদ্ধি নহয়। অথচ দেখা পালে যে, মাতৃভাষাৰ সলনি তেতিয়া পঢ়াশালি, আইন-আদালত আৰু শাসন-ব্যৱস্থা সকলোতে বঙলাৰহে প্ৰচলন। বিদেশী আচহুৱা ভাষা এটাৰ যোগেদি যে এটা জাতিক শিক্ষিত আৰু জ্ঞানী কৰি তুলিব নোৱাৰি সেইকথা মিছনেৰীসকলে বুজি পাইছিল; কিন্তু বৃটিছ শাসকসকলেহে সেই সাধাৰণ কথাটো বুজিও নুবুজাৰ দৰে ভাও লৈ বঙলা ভাষা প্ৰবৰ্তন কৰিছিল।

কোনো এটা বিষয় মাতৃভাষাৰ মাধ্যমেদি যিমান সহজে উপলব্ধি হয়; আন ভাষাৰ মাধ্যমেদি সিমান সহজে নহয়। এই কথা অনুভৱ কৰিব পাৰিছিল বাবেই খৃষ্টীয়ান মিছনেৰীসকলে প্ৰথমে গুৰুত্ব দিছিল- অসমত অসমীয়া ভাষা শিক্ষাৰ ওপৰত। গতিকে তেওঁলোকে অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত পঢ়াশালী স্থাপনৰ ব্যৱস্থা কৰে; যাতে অসমত অসমীয়া ভাষাৰ সম্প্ৰসাৰণ ঘটে। ড° ব্ৰন্সনে ১৮৪৩ চনত নগাঁওত এখন পঢ়াশালী আৰু এখন অনাথ আশ্ৰম স্থাপন কৰে। তদুপৰি মিছনেৰীসকলৰ যত্নতে কেৱল শিৱসাগৰতে ছখন

পঢ়াশালী স্থাপন হয়। অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত গঢ়ি উঠা পঢ়াশালীবোৰেই অসমত শিক্ষা প্ৰচাৰত এক আলোড়ণ তোলে। গতিকে আধুনিক অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ বিকাশত আগবঢ়োৱা মিছনেৰীসকলৰ অৱদানৰ ভিতৰত পঢ়াশালী স্থাপন প্ৰথম উল্লেখযোগ্য অৱদান।

অসমত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচলনৰ বাবে পঢ়াশালী প্ৰতিষ্ঠাৰ পিছত সমস্যা হ'ল পঢ়াশালীয়া পাঠ্যপুথিৰ। গতিকে তেওঁলোকেই অসমীয়া ভাষাত পাঠ্যপুথি প্ৰণয়ন কৰিবলগীয়া হ'ল। ইয়াৰ ফলস্বৰূপে ছপা হৈ ওলাল পঢ়াশালীয়া পুথি- 'বাৰেমতৰা', 'প্ৰথম কিতাপ', 'সাধুকথা', 'প্ৰথম গণনা', 'দুতিয়া গণনা', 'পদাৰ্থ বিদ্যা' আদি পুথিসমূহ। অসমীয়া ভাষা প্ৰচলনৰ ক্ষেত্ৰত এইখিনি পাঠ্যপুথিৰ ঐতিহাসিক মূল্য স্বীকাৰ কৰিবলগীয়া।

পঢ়াশালী স্থাপন আৰু পঢ়াশালীয়া পুথি ৰচনাৰ লগে লগে মিছনেৰীসকল আন এটা সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'ল। সেই সমস্যাটো হ'ল- ছপাশালাৰ সমস্যা। তেতিয়াও একমাত্ৰ মিছনেৰীসকলৰ ছপাশালটোৰ বাহিৰে অসমত আন ছপাশাল প্ৰতিষ্ঠা হোৱা নাছিল। গতিকে খ্ৰীষ্টিয়ান মিছনেৰীসকলেই পোন-প্ৰথমে অসমত ছপাশাল বহুৱায়। অলিভাৰ টি, কাট্ৰাৰে ১৮৩১ চনতে শদিয়াত এটা ছপাশাল বহুৱাইছিল আৰু পিছত ড° নাথান ব্ৰাউন আৰু কাট্ৰাৰৰ যত্নত শিৱসাগৰত আন এটি ছপাশাল প্ৰতিষ্ঠা হয়। অসমত ছপাশাল প্ৰতিষ্ঠা হোৱাৰপৰাই পঢ়াশালীয়া পুথি আৰু খৃষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰমূলক অনেক পুথি ৰচনা হয় আৰু ইয়াৰ ফলত অসমত এটা শৈক্ষিক পৰিৱেশ গঢ় লৈ উঠিবলৈ ধৰে।

পঢ়াশালী স্থাপন, পুথি প্ৰণয়ন কৰিয়েই মিছনেৰীসকল ক্ষান্ত থকা নাছিল। বঙলা ভাষাক অসমীয়াৰ ওপৰত জাপি দি তেতিয়াৰ ইংৰাজ চৰকাৰে যি ভুল ভাষা-নীতি গ্ৰহণ কৰিছিল তাৰ বিৰুদ্ধেও এওঁলোকে যুঁজ দিছিল। কাগজে-পত্ৰই আৰু পদে-প্ৰমাণে চৰকাৰৰ নীতিৰ ভুল এওঁলোকে আঙুলিয়াই দিছিল। এওঁলোকৰ লগতে যোগ দিছিল আনন্দৰাম ঢেকীয়াল ফুকনকে আদি কৰি স্বদেশ প্ৰেমিক শিক্ষিত যুৱক কেইজনমানে। ১৮৫৩ চনত মোফাত মিল্‌চক অসম সম্পৰ্কে দিয়া টোকাটোতে ডেনফৰ্ড চাহাবে বঙলা ভাষাৰ পৰিৱৰ্ত্তে অসমীয়া ভাষা প্ৰচলনৰ সপক্ষে মত দিছিল। এনেদৰে দেশী-বিদেশী অসম-প্ৰেমীকসকলৰ আশাশুধীয়া চেষ্টাৰ ফলতে ইংৰাজ চৰকাৰে অৱশেষত অসমত প্ৰয়োগ কৰা শিক্ষানীতি পৰিৱৰ্ত্তন কৰাৰ প্ৰয়োজনবোধ কৰিলে। ১৮৭৩ চনত ইংৰাজ চৰকাৰে নিজৰ ভুল বুজি পাই অসমীয়া ভাষাক পুনৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰি ন্যায্য স্থান ঘূৰাই দিয়ে।

অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ এই বিপৰ্য্যয়ৰ সময়তে মিছনেৰীসকলেই ১৮৪৬ চনত শিৱসাগৰত স্থাপন কৰা বেপ্তিষ্ট মিছনেৰী প্ৰেছৰপৰা প্ৰথম অসমীয়া সংবাদ পত্ৰ আৰু আলোচনী 'অৰুনোদই সম্বাদ পত্ৰ' প্ৰকাশ কৰে।

‘অৰুণোদই’ কাকতে ধৰ্ম, সাহিত্য, বিজ্ঞান, ইতিহাস আদি বিষয়ক প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ কৰাৰ উপৰি সাধাৰণ জ্ঞান সম্বন্ধীয় অনেক সংবাদৰ যোগান ধৰি আধুনিক চিন্তা-চৰ্চাৰ বাট মুকলি কৰিলে। দৰাচলতে মিছনেৰীসকলে ত্ৰাণকৰ্ত্তাৰ ভূমিকা পালন কৰি অসমৰ দুৰ্যোগপূৰ্ণ সময়ত অসমীয়া মানুহৰ পক্ষত থিয় দিছিল। সেইবাবে হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে সঠিকভাৱেই কৈ গৈছে- “পাদুৰি চাহাবসকল আমাৰ অসমত খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ পোহৰ সুমুৱাবলৈ আহিছিল। তেওঁবিলাকে ভাবি-চিন্তি দেখিলে, অসমীয়া ভাষাৰ নুমাওঁ নুমাওঁ হোৱা চাকিটিত তেল নিদিলে খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ আলোকেৰে মানুহৰ মন পোহৰ কৰা টান হ’ব। কাজেই অসমীয়া ভাষাৰ শলিতা গছিত গুৰু তেল ঢালিবলৈ, তেওঁ বিলাক সাজু হ’ল।”

এইদৰে বৃটিছে ৰাজ্য লোৱাৰপৰা অসমীয়া ভাষা পুনৰ প্ৰতিষ্ঠা হোৱালৈকে প্ৰায় পঞ্চাশ বছৰ কালৰ ভিতৰত যি ভাষা আৰু সাহিত্যৰ চৰ্চা হ’ল সিয়েই অসমীয়া সাহিত্যৰ আধুনিকতাৰ ভেটি স্থাপন কৰিলে।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন :

‘অৰুণোদই’ কাকতৰ পটভূমি নিৰ্মাণত কোনটো কাৰকে মুখ্য ভূমিকা লৈছিল?

.....

২.৪ ‘অৰুণোদই সম্বাদ পত্ৰ’

মিছনেৰীসকলে ১৮৪৬ চনত শিৱসাগৰত স্থাপন কৰা বেপ্তিষ্ট মিছনেৰী প্ৰেছৰ পৰা প্ৰথম অসমীয়া সংবাদ-পত্ৰ আৰু আলোচনী ‘অৰুণোদই সম্বাদ পত্ৰ’ প্ৰকাশ কৰে। এই সংবাদ পত্ৰখনি পকাঘাটৰ ওচৰত ধাই আলিৰ মূৰত বহুৱা মিছনৰ ছপাখানাতে ছপা হয়। ১৬ পৃষ্ঠাৰ অৰুণোদইৰ শিৰোনামত ‘অৰুণোদই সম্বাদ পত্ৰ’ বুলি লিখা হৈছিল। ১৮৬১ চনৰ জানুৱাৰীৰ পৰা ‘অৰুণোদই’ৰ সলনি ‘অৰুণোদয়’ নাম হয়। খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰাই ইয়াৰ মূল উদ্দেশ্য আছিল যদিও সাহিত্য, বুৰঞ্জী, বিজ্ঞানৰ বিষয়ে বাছকবনীয়া প্ৰবন্ধ, জীৱনী, চুটি কাহিনী, ভ্ৰমন কাহিনী আদিয়ে ইয়াত ঠাই পাইছিল। কবিতাৰ বিষয়বস্তু নতুন হ’লেও ছন্দ ব্যৱহাৰত বৈষ্ণৱ কবিতাক অনুকৰণ কৰা হৈছিল। দেশী-বিদেশী বাতৰি আৰু বিভিন্ন ছবিৰে কাকতখনে পাঠকৰ মন আকৰ্ষণ কৰিছিল। এই কাকতত ‘সম্পাদকলৈ চিঠি’ নামৰ এটা শিতানো আছিল। তাৰ যোগেদি পাঠকে নিজৰ মতামত ব্যক্ত কৰাৰ সুযোগ পাইছিল। কাকতখনিৰ আকাৰ আছিল ডবল ত্ৰাউন আৰু প্ৰতি সংখ্যাত ১৬ ৰ পৰা ২৪ পৃষ্ঠা জোৰা আছিল। বছৰেকীয়া বৰঙনি আছিল ১ টকা। ১৮৬৭ চনত ইয়াৰ

গ্ৰাহকৰ সংখ্যা আছিল প্ৰায় ৭০০। মহেশ্বৰ নেওগৰ মতে, কাকতখনৰ প্ৰথম সম্পাদক আছিল ওলিভাৰ টি. কাট্ৰাৰ। কাকতখনিৰ প্ৰথম সংখ্যাত লিখা আছিল— “The Orunudo, a monthly paper devoted to religion, science and general intelligence is printed and Published at the Sibsagar Mission Press, by O.T. Cutter, for the American Baptist Mission in Assam. Price one rupee per annum in advance or one and a half at the end of the year.”

ওপৰত উদ্ধৃত কৰা ছেদটোত কাট্ৰাৰৰ নামটো দেখি বহুতে তেওঁকেই প্ৰথম সম্পাদক আছিল বুলি ভুল কৰে। বাণীকান্ত শৰ্মাৰ মতে, নাথান ব্ৰাউনহে ‘অৰুণোদই’ৰ প্ৰথম সম্পাদক আছিল। কাট্ৰাৰ মুদ্ৰকহে আছিল। এই প্ৰসঙ্গত তেওঁ ই, ডব্লিউ ব্ৰাউনৰ এটা উদ্ধৃতি দিছে— “In January, 1846, Mr. Brown Prepared the first number of the ‘Arunudo’ which he edited in the Assamese Language during most of his remaining years at Sibsagar.”

মিছনেৰীসকলে এই কাকতখন সম্পাদনাত পণ্ডিত কাশীনাথ শৰ্মাৰ বিশেষ সহায় লৈছিল আৰু তেওঁ সম্পাদকৰ কামো চলাইছিল। বছৰৰ লেখেৰে ১৮৪৬ চনৰ পৰা ১৯৮২ চনলৈ ৩৪ বছৰ কাল ‘অৰুণোদয়’ কাকত তথা আলোচনীখন জীয়াই আছিল। ‘অৰুণোদয়’ৰ শেষৰ গৰাকী সম্পাদক আছিল ও. কে. গানী। ‘অৰুণোদয়’ৰ সম্পাদক আছিল অনুক্ৰমে— নাথান ব্ৰাউন (ও. টি. কট্ৰাৰ), এ. এইচ. ডেনফোর্ড, এচ. এম. হোৱাইটিং, উইলিয়াম বাৰ্ড, এডৱাৰ্ড ডব্লিউ ক্লাৰ্ক আৰু এ. কে. গানী। অৱশ্যে ১৮৮২ চন পৰ্যন্ত কাকতখনি ছেগা-চেৰোকাকৈয়ে প্ৰকাশ হৈ আছিল, নিয়মীয়াভাৱে প্ৰকাশ পোৱা নাছিল। ইলাষ্ট্ৰেটেড লণ্ডন নিউজৰ পৰা অনা ছবি অসমীয়া বাঢ়ৈৰ হতুৱাই কাঠত কটাই ‘অৰুণোদয়’ত ছপোৱা হৈছিল। আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা, গুণাভিৰাম বৰুৱা, পূৰ্ণানন্দ বৰুৱা, বলৰাম ফুকন আদিয়ে এই কাকতৰ যোগেদি স্বদেশানুৰাগৰ ভাৱ জগাই তুলিছিল। এনেদৰে ‘অৰুণোদয়’-এ অসমীয়া মানুহৰ হৃদয় জয় কৰিছিল আৰু বাতৰি কাকত বা আলোচনী অৰ্থত ‘অৰুণোদই’ এটা ঘৰুৱা শব্দ হৈ বহিছিল। ‘অৰুণোদয়’ৰ প্ৰকাশ কেইবাটাও দিশৰপৰা ঐতিহাসিকভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ। অসমীয়া ভাষাত প্ৰকাশ পোৱা এইখনেই প্ৰথম সংবাদপত্ৰ তথা সাহিত্য আলোচনী। ‘অৰুণোদয়’ প্ৰকাশ হৈছিল ‘সংবাদ পত্ৰ’ আৰু ‘গিয়ান ভাণ্ডাৰ’ শিতান দুয়োটা সামৰি। এই আলোচনীখনেই অসমীয়া মানুহক পোন প্ৰথমবাৰলৈ নতুন চিন্তা-চৰ্চা, বিজ্ঞানসন্মত দৃষ্টিভঙ্গী আৰু মুদ্ৰণ ব্যৱস্থাৰ লগত পৰিচয় ঘটালে। ইয়াৰ আগলৈকে লেখক, প্ৰকাশক, মুদ্ৰক, সংবাদদাতা, নক্সা কৰোঁতা আদি সু-সমন্বিত ব্যৱস্থা এটাৰ লগত অসমীয়া মানুহৰ কোনো সম্পৰ্কই নাছিল। অসমীয়া সাহিত্যৰ আধুনিক যুগৰ কথা ক’বলৈ যাওঁতে প্ৰথমে আমাৰ মনলৈ ‘অৰুণোদয়’ৰ সাহিত্যকৰ্ম, সাহিত্যিক ধ্যান-ধাৰণা, ভাৱাদৰ্শৰ কথাই মনলৈ

আছে। প্ৰথম কথা, এই যুগতেই অসমীয়া সাহিত্যই সাঁচিপাতৰ পৰা মুদ্ৰণ ব্যৱস্থালৈ স্থায়ীভাৱে গতি কৰিছিল। অসমীয়া ভাষাৰ হত-মৰ্যাদা উদ্ধাৰ হৈছিল আৰু সেই ভাষাতে আধুনিক যুগৰ বিষয়বস্তু প্ৰকাশ হ'বলৈ আৰম্ভ হৈছিল। সংবাদ-আলোচনী স্তৰৰ আৰম্ভ হৈছিল, সাধাৰণ জ্ঞান-বিজ্ঞান, দেশ-বিদেশৰ কথাৰ প্ৰতি অসমীয়া মানুহৰ মন উন্মুখ হৈছিল। সাহিত্যৰ বিভিন্ন বিষয় আৰু আঙ্গিকৰ লগত অসমীয়াৰ পোন প্ৰথম পৰিচয় হৈছিল। অনুবাদ হ'লেও আৰু খ্ৰীষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰৰ প্ৰৱণতা থাকিলেও 'যাত্ৰিকৰ যাত্ৰা', 'ফুলমণি আৰু কৰুণা', 'এলোকেশী বেষ্যাৰ কথা', 'সুধৰ্ম্মৰ উপাখ্যান' আদিৰ যোগেদি কাহিনীমূলক সাহিত্যৰ সোৱাদ অসমীয়া পাঠকে লাভ কৰিছিল। 'ৰাম নৰমী', 'কানীয়া কীৰ্ত্তন' আদিৰ দৰে নাটক ৰচিত হৈছিল। ব্যাকৰণ, অভিধান ৰচনাৰ পাতনি মেলা হৈছিল। লগতে এই কথাও স্বীকাৰ্য্য যে, এই যুগত প্ৰতিষ্ঠিত আৰ্হি গ্ৰহণ কৰিয়েই পৰৱৰ্ত্তী সময়ৰ অসমীয়া সাহিত্য, সংবাদ জগতৰ দিক্‌নিৰ্ণয় হৈছিল। মহেশ্বৰ নেওগৰ ভাষাত— "এই যুগৰ পাতনিত অসমীয়া জাতি মৰিশালিৰ পৰা অহা মানুহৰ দৰে আনন্দ বিহীন আৰু উৎসাহ শূন্য আছিল। সেয়েহে এই যুগত অন্ততঃ 'অৰুণোদয়' প্ৰকাশ হৈ থকা সময়ছোৱাত অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ যি সাধন সম্ভৱ হ'ল সেয়া ঐতিহাসিক বুলি ক'বই লাগিব।" বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই নতুন ভাৱাদৰ্শ, প্ৰসাৰিত দিগন্ত আৰু সাহিত্যিক সমৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত মুদ্ৰণ ব্যৱস্থা আৰু সংবাদ-পত্ৰই আগবঢ়োৱা অৱদানৰ কথা দৃঢ়তাৰে ঘোষণা কৰিছে—

"To this spread of new ideas, the widening of horizons and enrichment of literature, the Press and the newspapers made an invaluable contributions. Particularly the Baptist Mission Press of Sibsagar and its periodical the 'Arunoday'."

'অৰুণোদয়' কাকতৰ মূল আৰ্হি বা আদৰ্শৰূপে আছিল ইতিমধ্যে কলিকতাৰ পৰা প্ৰকাশিত বঙলা ভাষাৰ পত্ৰিকাসমূহ। মিছনেৰীসকলে শ্ৰীৰামপুৰৰ মিছনৰ পৰা 'সমাচাৰ দৰ্পন' নামৰ এখন সাপ্তাহিক আৰু 'দিগ্‌দৰ্শন' নামৰ এখনি মাহেকীয়া পত্ৰিকা উলিয়াইছিল। 'অৰুণোদয়'ৰ ক্ষেত্ৰত এই দুখন বঙলা পত্ৰিকাতো খ্ৰীষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰৰ লক্ষ্যই প্ৰচলনভাৱে আছিল। একেদৰে 'অৰুণোদয়'ও আছিল মিছনেৰীসকলৰ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ মুখপাত্ৰ। আনহাতে, 'অৰুণোদয়'ৰ বিষয়বস্তুৰ পৰিসৰৰ লগত 'সমাচাৰ দৰ্পন'ৰ বিষয়বস্তু তুলনা কৰিলে দেখা যায় যে, দুয়োখন পত্ৰিকাৰে আদৰ্শ আৰু পৰিসৰ প্ৰায় একেই।

ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ মনোভাৱ থাকিলেও মহেশ্বৰ নেওগৰ মতে 'অৰুণোদয়' সম্বাদপত্ৰ অসমৰ মঙ্গল চিন্তাৰ প্ৰধান মাধ্যম হৈ পৰিছিল। ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ মাজতে সীমাবদ্ধ নাৰাখি কাকতখনে পৃথিৱীৰ নানা 'ধৰ্মৰ কথা-বাত্ৰা' নতুন জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ বিৱৰণ আৰু পৃথিৱীৰ প্ৰাচীন আৰু নৱ্য ঘটনাৱলীৰ সম্ভেদ পত্ৰিকাখনিয়ৈ দিবলৈ সক্ষম হৈছিল। 'অনেক দেশৰ সম্বাদ' 'অৰুণোদয়'ৰ এটা স্থায়ী শিতান আছিল। তাত অসমৰ গাঁও-ভূঁইকে ধৰি বিদেশ-

বিভূঁইৰ নানা বতৰা একত্ৰিত কৰা হৈছিল। মাৰি-মৰক, অপঘাত মৃত্যু, হত্যাকাণ্ড, চুৰি-ডকাইতি, মৰামৰি-কটাকটি আদি চাঞ্চল্যকৰ ঘটনা, বনৰীয়া বাঘ-ম'হ আদিৰ আক্ৰমণৰ কথা, জুই, বতাহ-ধুমুহা, বজ্ৰপাত আদি প্ৰকৃতিৰ প্ৰলয়ংকাৰী ৰূপৰ কথা, ভুইকঁপ, বানপানী, আগ্নেয়গিৰিৰ উদ্গীৰণ, বেল-জাহাজ, বিজ্ঞানৰ অদ্ভুত আৱিষ্কাৰ— এই সকলোবোৰ কথা 'অৰুণোদয়'ত থুপ খাইছিলহি। ইউৰোপ, আফ্ৰিকা, এছিয়া, আমেৰিকা, অষ্ট্ৰেলিয়া, গ্ৰেট ব্ৰিটেইন, ফ্ৰান্স, আইচলেণ্ড, নৰৱে, চুইডেন, বৰ্মানিয়া, হলেণ্ড, আলজেৰিয়া আদি দেশৰ নাম আৰু তাত ঘটা ঘটনাবোৰ অসমীয়া পাঠকে ঘৰতে বহি পাইছিল। সেইবাবে কোৱা হয় 'অৰুণোদয়'ত ৰাজভৱনৰ পৰা বাদুলিয়ে কলখোকা খোৱালৈকে— এই সকলোবোৰ সংবাদ পোৱা গৈছিল।

মুঠতে, 'অৰুণোদয়' সম্বাদপত্ৰই সকলোফালৰ পৰা অসমীয়া জাতিক সমৃদ্ধিৰ পথলৈ আগবঢ়াই দিছে। সেই অৰ্থতে ইয়াক মঙ্গল চিন্তাৰ প্ৰধান মাধ্যম বুলি অভিহিত কৰা হৈছে। ১৮৮২ চনত অৰুণোদয় ছপাখানাটো নাজিৰাৰ অসম কোম্পানীয়ে কিনি লয়। ফলত অসমীয়া সাহিত্যৰ এটি গৌৰৱময় অধ্যায়ৰ তাতেই সমাপ্তি ঘটে। অৱশ্যে 'অৰুণোদয়' কাকতৰ প্ৰকাশ বন্ধ হ'লেও, পৰৱৰ্তী 'জোনাকী', 'আৱাহন', 'ৰামধেনু' আদি সাহিত্য বিষয়ক পত্ৰিকা প্ৰকাশৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰকাৰান্তৰে অৰুণোদয়েই অনুপ্ৰাণিত কৰি আহিছে।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন :

'অৰুণোদয়'ৰ পাতত কি কি বিষয়ে স্থান পাইছিল? (৬০টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ দিয়ক)

.....

২.৫ অৰুণোদয় যুগৰ গদ্যৰীতি

অসমীয়া গদ্যৰীতিৰ বিকাশ আৰু পৰিপুষ্টিত সামাজিক, ৰাজনৈতিক, সাহিত্যিক আদি আন্দোলনৰ প্ৰভাৱ আৰু যুগচেতনাই সহায় কৰিছে। ষোড়শ শতিকাৰ পৰা ঊনবিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিলৈকে অসমীয়া গদ্যৰ এটি অবিচ্ছিন্ন প্ৰবাহ বৈ আহি বৃটিছে অসম অধিকাৰ কৰাৰ লগে লগে বন্ধ হৈ যায়। এই গদ্যৰ প্ৰবাহ প্ৰধানকৈ দুটা শাখাত বিভক্ত আছিল— এটি ধৰ্মীয় বিষয়বস্তুৰ বাহন ৰূপে আৰু আনটো ৰাজনৈতিক আৰু ব্যৱহাৰিক বিষয়বস্তু প্ৰকাশৰ মাধ্যমৰূপে। প্ৰথমটোত আছিল হুঁন্দোপম ঠাঁচ আৰু কৃত্ৰিম গাভীৰ্য। এই গদ্যৰীতি 'গীতা', 'ভাগৱত', 'ৰামায়ণ' আদি গ্ৰন্থৰ উপযোগী বাহনৰূপে ধৰ্মীয় গোষ্ঠী

বা সমাজত প্ৰতিভাত হৈছিল যদিও জনসাধাৰণৰ কথিত ভাষাৰ পৰা অলপ আঁতৰত আছিল। দ্বিতীয়টো গদ্যৰীতি, বুৰঞ্জী, পেৰাকাকত, ঔষধৰ পুথি আদিত ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা পাওঁ। এই গদ্য কথিত ভাষাৰ নিকটৱৰ্তী। গতিকে কৃত্ৰিম গাভীৰ্যই ইয়াৰ গতি আড়ষ্ট কৰা নাই। আমাৰ প্ৰাচীন গদ্যৰ দুয়োটা শাখা সমান্তৰালভাৱে প্ৰবাহিত হৈ আহি মান-ভগনৰ বিপৰ্যয়ৰ পিছত বৃটিছে ৰাজ্য অধিকাৰ কৰি লোৱাৰ পৰিৱেশত জীৱনী-শক্তি হেৰুৱাই পেলায়। বৃটিছে অসমত ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠাৰ লগে লগে ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত যেনেকৈ এটা বৃহৎ পৰিৱৰ্তন আহিল, তেনেকৈ সামাজিক জীৱন আৰু ভাৰ ৰাজ্যতো সুদূৰ প্ৰসাৰী পৰিৱৰ্তনৰ সূচনা হ'ল। এই নতুন পৰিৱেশ আৰু পৰিৱৰ্তনত প্ৰাচীন গদ্যই অনুকূল প্ৰেৰণা লাভ কৰিব নোৱাৰি ক্ৰমে মৃত্যুৰ মুখলৈ আগবাঢ়ি যায়। এই সময়তে অসমীয়া গদ্যৰ মৃত্যুত আন এটা অৱস্থাই প্ৰত্যক্ষভাৱে সহায় কৰে। বৃটিছে অসম অধিকাৰ কৰাৰ দহ বছৰৰ পিছত অসমৰ আদালত আৰু পঢ়াশালিৰ পৰা অসমীয়া ভাষাক বহিষ্কাৰ কৰি বঙলা ভাষাক স্থান দিয়ে। ফলত অসমীয়া সাহিত্য চৰ্চা আৰু ৰচনাৰ পথত প্ৰৱল হেঙাৰ হৈ পৰিল। ১৮৩৬ চনৰ পৰা ১৮৭৩ চনলৈকে বঙলা ভাষাই ৰঘুমলাৰ দৰে অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যক গা কৰিব নিদি হেঁচা মাৰি ধৰি আছিল। মিছনেৰীসকলৰ চেষ্টাত আৰু আনন্দৰাম ঢেকীয়াৰ ফুকন, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা আদিৰ অহোপুৰুষাৰ্থৰ ফলত অসমীয়া ভাষাক আকৌ আদালত আৰু পঢ়াশালিত পুনৰ সংস্থাপিত কৰা হ'ল। কিন্তু প্ৰায় অৰ্দ্ধ শতিকাকাল অৱহেলিত হৈ থকাৰ ফলত অসমীয়া সাহিত্যত যি ক্ষতি হ'ল সেই ক্ষতি এতিয়াও পূৰণ হোৱা নাই।

খৃষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বাবে আমেৰিকান বেপ্তিষ্ট মিছনেৰীসকলে ১৮৩৬ চনত অসমত পদাৰ্পন কৰে। তেওঁলোকে অসমত ভৰি দিয়েই অসমীয়া ভাষা আয়ত্ত কৰাৰ সুবিধাৰ অৰ্থে অভিধান আৰু ব্যাকৰণ প্ৰণয়ন কৰাৰ প্ৰয়োজন বোধ কৰে আৰু লগে লগে মুদ্ৰণ যন্ত্ৰ স্থাপন কৰি এখন-দুখনকৈ পুথি প্ৰকাশ কৰাৰ দিহা কৰে। 'অৰুণোদয়' নামে এখন মাহিলী কাকত ১৮৪৬ চনৰপৰা ছেগা-ছেৰোকাভাৱে ১৮৮২ চনলৈকে প্ৰকাশ কৰে। 'অৰুণোদয়' প্ৰকাশৰ পৰাই আধুনিক অসমীয়া গদ্যৰ প্ৰকৃত আৰম্ভণ হয় বুলি ক'ব পাৰি। তাৰ আগতেই অৱশ্যে বাইবেলৰ অসমীয়া গদ্য ভাঙনি আৰু দুই-এখন গদ্যপুথি ৰচিত হৈছিল। কিন্তু 'অৰুণোদয়' ৰ প্ৰৱন্ধৰ ধাৰাই গদ্যক ঐহিক আৰু পাৰ্থক্য, বিজ্ঞান আৰু দৰ্শনৰ স্বাভাৱিক বাহনৰূপে সুপ্ৰতিষ্ঠিত কৰে।

মিছনেৰীসকলে বাইবেল অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰাৰ উপৰি বুৰঞ্জী, ভূগোল, প্ৰাকৃতিক বিজ্ঞান, সাধুকথা, নীতিকথা আৰু ধৰ্মমূলক কথা ভালেখিনি গদ্যৰ পুথি ৰচনা কৰে। উজনি অসমৰ কথিত ভাষাক ভেঁটি কৰিয়েই মিছনেৰীসকলে প্ৰৱৰ্তন কৰা গদ্যৰীতিয়ে গঢ় লয়। উজনি অসমত প্ৰথমতে, জয়পুৰ আৰু তাৰ পিছত শিৱসাগৰ মিছনেৰীসকলৰ প্ৰচাৰৰ কেন্দ্ৰস্থান হোৱাত, দ্বিতীয়তে, শিৱসাগৰ কেবাশ বছৰো আহোম ৰজাৰ ৰাজধানী

হোৱাত আৰু তৃতীয়তে, আহোম যুগৰ গদ্য বুৰঞ্জীসমূহো উজনি অসমৰ কথিত ভাষাত ৰচিত হোৱা দেখা পাই স্বাভাৱিকতে উজনিৰ কথিত ভাষাকেই গদ্যৰীতিৰ আদৰ্শকৈ গ্ৰহণ কৰে।

মিছনেৰীসকলে যি গদ্য লিখিছিল, সেই গদ্য সৰল আৰু উচ্চাৰণ অনুগামী আছিল। তেওঁলোকৰ বৰ্ণ বিন্যাস প্ৰণালীৰ উচ্চাৰণ অনুগামী আছিল। শ, ষ, স - এই তিনিটাৰ পৰিৱৰ্ত্তে কেৱল দন্ত্য স ব্যৱহাৰ কৰিছিল। দীৰ্ঘ ঙ্গ- কাৰ আৰু দীৰ্ঘ উ- কাৰ প্ৰয়োগ নকৰিছিলেই আৰু চ, ছ দুটাৰ পৰিৱৰ্ত্তে কেৱল ‘চ’ প্ৰয়োগ কৰিছিল। যুক্ত ব্যঞ্জনবোৰ প্ৰায়ে ভাঙি মাজত একোটি স্বৰবৰ্ণ বহুৱাই সৰল কৰি প্ৰয়োগ কৰিছিল।

মিছনেৰীসকলে যত্ন কৰি অসমীয়া ভাষা শিকি লৈছিল যদিও জতুৱা ঠাঁচ, শব্দৰ উপযুক্ত প্ৰয়োগ আৰু বাক্য বিন্যাস প্ৰণালী আয়ত্ত কৰিব পৰা নাছিল। অসমীয়া ভাষাৰ বাহ্যিক ৰূপটো তেওঁলোকে আয়ত্ত কৰি লৈছিল, কিন্তু অসমীয়া ভাষাৰ আত্মাৰ লগত তেওঁলোকৰ ঘনিষ্ঠ পৰিচয় হোৱা নাছিল।

মিছনেৰীসকলৰ বাক্য ৰচনাৰ ঠাঁচ ইংৰাজী বাক্যৰীতিৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত। উদাহৰণস্বৰূপে- ‘অ’ মোৰ পেতৰ লৰাটিহঁত তোমালোকৰ যে বেথাৰ মিতিৰ মই, মই সৰ্বনাশ হৈচো’- এনে বাক্যৰীতি অসমীয়া নহয়। খণ্ডবাক্য আৰু জতুৱা ঠাঁচৰ উপযুক্ত প্ৰয়োগ এওঁলোকে নাজানিছিল। কিন্তু তেওঁলোকে ইংৰাজী শব্দৰ ভাৰ লৈ বহুতো অসমীয়া শব্দ ব্যৱহাৰৰ উপযোগী কৰিলে। এওঁলোকৰ ভাষা সকলো ক্ষেত্ৰতে বিশুদ্ধ নহলেও ভালকৈ মাত নুফুটা সৰু ল’ৰাৰ হেনা-হুচা ভাষাৰ সৰলতা আৰু মধুৰতা বিদ্যমান।

মিছনেৰীযুগৰে আন এগৰাকী প্ৰসিদ্ধ অসমীয়া লিখক স্বনামধন্য আনন্দৰাম ঢেকীয়াল ফুকনৰ ভাষাত ইংৰাজী গদ্য ঠাঁচৰ প্ৰভাৱ দেখা যায়। তেওঁৰ বাক্য ৰচনাৰ প্ৰণালী ইংৰাজী বাক্য ৰচনা প্ৰণালীৰ দ্বাৰা কিছু প্ৰভাৱান্বিত। কিন্তু শব্দৰ উপযুক্ত প্ৰয়োগ আৰু বাক্য বিন্যাস ৰীতি বিশুদ্ধ। মিছনেৰীসকলৰ বাক্য-ৰচনা ৰীতিত যি দোষ দেখা যায়, ফুকনৰ বাক্যৰীতিত সেই দোষ নাই। বৰ্ণ বিন্যাস ৰীতিত ফুকনে মিছনেৰীসকলক অনুসৰণ কৰিছিল। অসমীয়া গদ্যই ফুকনৰ ৰচনাত শক্তিমত্তা আৰু ওজস্বিতাৰ পৰিচয় দিবলৈ সক্ষম হয়। ইংৰাজী ঠাঁচ আৰু অসমীয়া বাক্য বিন্যাসৰ সমন্বয়ে ফুকনৰ ভাষা শক্তিশালী কৰিছে। ফুকনৰ ওজস্বী গদ্যৰীতিৰ চানেকী ‘অসমীয়া ল’ৰাৰ মিত্ৰ’ নামৰ পুথিৰ দুই-চাৰিটা বাক্য দাঙি ধৰিব পাৰি—

“হে কৃপামই জগদীশ্বৰ, এই অসম দেশৰ লোকসকল সভ্য, গিয়ানি আৰু ধাৰ্মিক কৰিবলৈ মতি দিয়া, সিবিলাকৰ অভাৱ আৰু দুৰ-অৱস্থা জানিবলৈ সিবিলাকক গিয়ান দিয়া, আৰু তোমাৰ বিচিত্ৰ শক্তিৰে সিবিলাকক সভ্য আৰু তোমাক জানিবৰ আৰু আগ্যা পালিবৰ জোগ্য কৰা। যি সময়ত অসম হাবি গুচি ফুলবাৰী হ’ব, নৈত ডোঙা গুচি জাহাজ

হ'ব, ঘৰ বাঁহৰ গুচি শিল-ইটাৰ হ'ব, গাৱে গাৱে হেজাৰ পৰ্হাসালি, গিয়ানৰ সভা, চিকিৎসালয় দুখীয়া দৰিদ্ৰ পৰিত্ৰানৰ আলয় হ'ব আৰু যি কালত লোকসকলে পৰস্পৰ হিংসা নকৰি আটায়ে আটাইতকৈ ভাৱিবত চেনেহ কৰিব, কেৱে দুটকা কাগিৰ সলনি মিছা সাথি নিদি লাখ টকাকো কাতি কৰি থব, কৌটি টকা ভেঁটি পাইও কাৰো অইনাই নকৰিব; বেস্যা, কাগি আৰু সুৰা- এই কথা দেসত লোকে ভূ নোপোৱা হ'ব, সেই সময়, হে পাৰমণিতা জগদ্বিস্বৰ, শিষ্যে মিলোৱা।”

যুক্তিনিষ্ঠ মনৰ স্বাভাৱিক শৃংখলাই তেওঁৰ বাক্য গঠনত পৰিপাটিতা আৰু স্বদেশপ্ৰেমৰ আবেগে ভাষাক প্ৰাণময়তা দান কৰিছে। কিন্তু যৌগিক বাক্য ৰচনাৰ ঠাঁচটো ইংৰাজী বাক্য ৰীতিৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত - সেই বিষয়ে সন্দেহ নাই।

মিছনেৰীসকলৰ শিথিল আখৰ-জোঁটনি আৰু অসমীয়া কথিত গদ্য— ৰীতিত নিহিত থকা ক্ৰতিবোৰ আঁতৰ কৰি হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই অসমীয়া গদ্যক এটি স্থিৰ ৰূপ দি স্থায়ী ভেটি প্ৰতিষ্ঠা কৰে। মিছনেৰীসকলৰ আখৰ জোঁটনিৰ প্ৰধান দোষ আছিল এয়ে যে— শব্দৰ ব্যুৎপত্তিগত, মূল নিৰ্ণয় আৰু লিঙ্গ নিৰ্দ্ধাৰণ আদিৰ ক্ষেত্ৰত এই ৰীতিয়ে অসুবিধাৰ সৃষ্টি কৰিছিল। উচ্চাৰণৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি লিখিবলৈ গ'লে শব্দৰ এটি স্থিৰ আৰু স্থায়ী ৰূপ নোহোৱা হৈ পৰে আৰু বহুকেইটা বৰ্ণৰ প্ৰয়োগ নোহোৱা হৈ যায়। গতিকে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই আখৰ-জোঁটনিৰ ক্ষেত্ৰত বহুলাংশে সংস্কৃত নিয়ম স্থাপন কৰি আৰু সংস্কৃত আৰ্হিত ভাষাৰ ব্যাকৰণ ৰচনা কৰি বৈজ্ঞানিক ভেটিত অসমীয়া স্থাপন কৰিলে। জতুৱা ঠাঁচ, খণ্ডবাক্য আদিৰ সুপ্ৰয়োগ আৰু বাক্যত বিভিন্ন পদৰ সংস্থাপন ৰীতিৰ বিশুদ্ধতা তেওঁৰ গদ্যৰীতিৰ বৈশিষ্ট্য। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা নিভাঁজ জতুৱা ঠাঁচৰ পক্ষপাতি আছিল যদিও ইংৰাজী ভাষাৰ খণ্ডবাক্য দুই-চাৰিটা অসমীয়ালৈ ৰূপান্তৰ কৰি গদ্যত প্ৰয়োগ কৰা দেখা যায়। ‘সময়বালিত খোজৰ সাঁচ থৈ যোৱা’, ‘সময়ৰ আগচুলিত খামোচ মাৰি ধৰা’, ‘স্বভাৱৰ ধাৰৰ পৰা মুক্ত হোৱা’ আদি খণ্ডবাক্য ইংৰাজীৰ অনুবাদ। কিন্তু এইবোৰত ইংৰাজী ভাষাৰ আছুতীয়া ছাব লাগি থকা নাই।

‘বাহিৰে ৰং চং ভিতৰে কুৱাভাতুৰী’ আৰু ‘কানীয়া কীৰ্ত্তন’ত আমি বৰুৱাৰ গদ্যৰীতিৰ আন এটি ৰূপ পাবোঁ। এই ৰীতি তীব্ৰ ব্যঙ্গ আৰু তীক্ষ্ণ শ্লেষৰদ্বাৰা পৰিচিহ্নিত। শ্লেষ আৰু বুদ্ধিনিষ্ঠ হাঁস্যৰসৰ দ্বাৰা তেওঁৰ গদ্যই তীব্ৰ আৰু নিৰ্মম ব্যঙ্গাত্মক ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰিছে। অন্তঃ সাৰশূণ্য ভণ্ড সমাজৰ প্ৰতি সহানুভূতিহীন কঠোৰতা আৰু ঘৃণা গদ্যৰ প্ৰতি বাক্যতে উদগীৰ্ণ হৈছে। শ্লেষ আৰু বাক্যজুতিৰ মাধ্যমেদি কেনেকৈ তীব্ৰ ব্যঙ্গ সৃষ্টি কৰিছে ‘বাহিৰে ৰং চং ভিতৰে কোৱাভাতুৰী’ৰ তলত উদ্ধৃত কৰা বাক্যটোৱেই সুন্দৰ নিদৰ্শন—

“কোৰখণীয়া সত্ৰৰ গোৱৰ্দ্ধন দেউ আতা পৰম বৈষ্ণৱ, কৰস ৰজাৰ চন্দন-যোগাঁতী
কুজী বাইৰ বংশজাত, সাক্ষাত গুৰুজনৰ পৰা পৰমার্থৰ ভাগ পোৱা গোপীনাথ দেউ
আতাৰ পৰিনতি। বৰগীতত গোসাইদেউ এনেহে পাৰ্গত যে তেওঁ পুৰতীয়া নিশা গীত

জুৰিলে ওচৰৰ গছবিলাকেও পাত লৰোৱাৰ ছলেৰে তাল ধৰে আৰু কুকুৰ শিয়ালেও প্ৰেমত বাউল হৈ ৰাগ দিয়ে। তেওঁৰ শিষ্যৰ জীৱটি কেনেকৈ উদ্ধাৰ হ'ব প্ৰভুৱে সদায় তাকেহে চিন্তে, তাতে শিষ্যৰ ভাল বস্তু এটি দেখিলেই তাৰ প্ৰতি দয়া কৰি সেই বস্তুটি, 'গ্ৰহণীয় ভাব' কৰিবলৈ মহাপ্ৰভুৰ ইচ্ছা জন্মে। আমাৰ প্ৰভু ইশ্বৰ যিখনি শিচ-গাঁৱত সোমায় তাৰ কলুষ গুচাবৰ নিমিত্তে তাক জহনীয়ে চোচা পেটতকৈও নিৰস কৰিহে এৰে।”

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ সমসাময়িক আনজন প্ৰসিদ্ধ গদ্য লিখক গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ গদ্যৰীতি প্ৰাঞ্জল, গহীন আৰু বিশুদ্ধ। সৰলতা আৰু গাভীৰ্য এই দুয়োটা গুণেই গুণাভিৰামৰ গদ্যৰীতিত বিৰাজমান। তেওঁৰ গদ্য ৰচনাই অসমীয়া গদ্যৰীতিৰ এটি স্থায়ী মান নিৰূপন কৰে। 'সৌমাৰ ভ্ৰমণ'ৰ এছোৱা পঢ়ি চালেই তেওঁৰ গদ্যৰ বৈশিষ্ট্য পৰিস্ফুট হ'ব।

“এই অসম দেশ আমাৰ মাতৃভূমি। আমি ইয়াত উপজিছোঁ, ইয়াতেই শিক্ষা পাইছোঁ। এই দেশৰ নামেই আমি সংসাৰ হাটত বিকা হৈ আছোঁ। জননী যেনে আদৰণীয়া আৰু পূজনীয়া আমাৰ জন্মভূমিও তেনে মৰম আৰু সেৱাৰ থলী। যাক যি ভাল পায় তাক তেওঁ বৰকৈ শলাগে। সেই শলাবলগীয়া বস্তুৰ যিমান কি দুৰ্বলতা থাওক, যিমান কি আসোঁৱাহ থাওক, সেইবোৰ সেইজনে নেদেখে। এনে ভাৱ দুৰ্বলতা আৰু স্বাৰ্থপৰ হ'লেও অতি মনোৰম।”

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা, গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ পাছৰ চামৰ লিখকসকলে 'জোনাকী' কাকতৰ যোগেদি ঊনবিংশ শতিকাৰ শেষ দশকত নৱন্যাসমূলক ভাৱধাৰা অসমীয়া সাহিত্যলৈ আমদানি কৰে। এওঁলোকৰ হাততেই সৃষ্টিধৰ্মী গদ্যৰ বিভিন্ন শাখাই পাতনি মেলে। উপন্যাস, চুটিগল্প, ব্যক্তিমুখী ৰচনা আৰু সমালোচনা এওঁলোকেই সূচনা কৰে।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন :

অৰুণোদয় কাকতৰ ভাষাৰ নিৰ্মাণত মূল ভিত্তি কি?

.....

.....

.....

২.৬ সাৰাংশ (Summing Up)

অসমীয়া ভাষাৰ দূৰ্যোগপূৰ্ণ সময়ত 'অৰুণোদয়' সন্বাদপত্ৰই যি বৰঙনি আগবঢ়ালে সি সদায় স্মৰণীয় হৈ থাকিব। 'অৰুণোদয়'ৰ গদ্যই অসমীয়া ভাষাক এটা গতি প্ৰদান কৰিলে। এই গতি প্ৰদানত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিলে মিছনেৰীসকলে।

ও. টি. কট্টাৰ, নাথান ব্ৰাউন, এ.এইচ. ডেনফোৰ্ড, এ. কে. গাৰ্ণি আদিৰ নাম এই দিশত বিশেষ উল্লেখযোগ্য। তেওঁলোকৰ উপৰি কেইজনমান বিদ্বান অসমীয়াইও এই ধাৰাটোক আগুৱাই নিছিল। এইসকলৰ ভিতৰত ফাৰৱেল, আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা, গুণাভিৰাম বৰুৱা আদি উল্লেখযোগ্য।

২.৭ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Sample Questions)

- ১) ‘অৰুণোদয়’ কাকতৰ পটভূমি বিচাৰ কৰি কাকতখনৰ বিষয়ে চমুকৈ আলোচনা দাঙি ধৰক।
- ২) ‘অৰুণোদয়’ৰ গদ্যৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ আলোচনা কৰক।
- ৩) ‘অৰুণোদয়’ৰ গদ্যৰ বৈশিষ্ট্য দাঙি ধৰি সেই বৈশিষ্ট্যসমূহ পাঠ্যক্ৰমত সন্নিৱিষ্ট পাঠ দুটিত কেনেদৰে বৰ্ণিত হৈছে আলোচনা কৰক।

২.৮ প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থ (References/Suggested Readings)

মহেশ্বৰ নেওগ	ঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা
সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা	ঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত
বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা	ঃ অৰুণোদয়ৰ ধলফাট
নন্দ তালুকদাৰ (সম্পা.)	ঃ আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ৰচনা সংগ্ৰহ
নগেন শইকীয়া (সম্পা.)	ঃ অৰুণোদয়

* * *

তৃতীয় বিভাগ

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন : অসম দেশৰ সংক্ষেপ কথা

বিভাগৰ গঠন :

- ৩.১ ভূমিকা (Introduction)
- ৩.২ উদ্দেশ্য (Objectives)
- ৩.৩ আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন
- ৩.৪ অসম দেশৰ সংক্ষেপ কথা
 - ৩.৪.১ মূল পাঠ
 - ৩.৪.২ প্ৰবন্ধটিৰ বিষয়বস্তু
 - ৩.৪.৩ গদ্যৰীতি
- ৩.৫ সাৰাংশ (Summing Up)
- ৩.৬ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Sample Questions)
- ৩.৭ প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থ (References/Suggested Readings)

৩.১ ভূমিকা (Introduction)

উনবিংশ শতিকাৰ চতুৰ্থ দশকটো অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ অতি বিপৰ্যয়ৰ সময়। ১৮৩৬ ত অসমৰ স্কুল, আদালত আদিত অসমীয়া ভাষাৰ পৰিৱৰ্তে বঙলা ভাষাৰ প্ৰচলন হয়। সেই বছৰতে আমেৰিকান মিছনেৰীসকল খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰাৰ বাবে অসমলৈ আহে। অসমত মাতৃভাষাৰ পৰিৱৰ্তে বঙলা ভাষা প্ৰচলন হৈ থকাৰ বাবে তেওঁলোকৰ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কাৰ্যত বাধাৰ সৃষ্টি হয়। সেইবাবে তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষা পুনৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ কাৰণে চেষ্টা চলায়। তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষাত পাঠ্যপুথি প্ৰণয়নৰ উদ্যোগ লয়। তেওঁলোকৰ উদ্যোগতে ১৮৪৬ চনত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথমখন সম্বাদ পত্ৰ ‘অৰুনোদই’ৰ শুভাৰম্ভ ঘটে। ‘অৰুনোদই’ত কবিতা, প্ৰবন্ধ, নাটক আদি বিভিন্ন সাহিত্যিক শিতানে স্থান লাভ কৰে। বুৰঞ্জী, ভূগোল, ৰাজনীতি, জ্যোতিৰ্বিদ্যা, ধৰ্ম আদি বিভিন্ন বিষয়ক প্ৰবন্ধই ‘অৰুনোদই’ত নিয়মিতভাৱে প্ৰকাশ পাইছিল। ‘অৰুনোদই’ত প্ৰকাশ পোৱা বিভিন্ন ৰচনাৰ গদ্যশৈলীয়ে এক বিশেষ ৰূপ লাভ কৰিছিল। উচ্চাৰণগত ভাষাৰ প্ৰয়োগ আছিল এই গদ্যশৈলীৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য। বাক্য গঠনৰ ক্ষেত্ৰত ইংৰাজী ভাষাৰ প্ৰভাৱ এই গদ্যশৈলীৰ অন্য এক গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ।

অৰুনোদই যুগত অসমীয়া ভাষা সাহিত্যলৈ উল্লেখযোগ্য বৰঙণি আগবঢ়োৱা এজন ব্যক্তি হ’ল আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন। তেওঁ এজন সংস্কৃতত বিদগ্ধ পণ্ডিত আছিল। তেওঁৰ বিভিন্ন মূল্যবান প্ৰবন্ধ ‘অৰুনোদই’ কাকতত প্ৰকাশ পাইছিল। ‘অৰুনোদই’ত প্ৰকাশ

পোৱা তেওঁৰ এটি উল্লেখযোগ্য প্ৰৱন্ধ হ'ল 'অসম দেশৰ সংক্ষেপ কথা'। এই প্ৰৱন্ধটিৰ পাঠগত পৰ্যালোচনা এই বিভাগটিত সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে।

৩.২ উদ্দেশ্য (Objectives)

এই বিভাগটি অধ্যয়নৰ অন্তত আপুনি—

- আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ পৰিচয় লাভ কৰিব পাৰিব;
- আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ৰচনাৱলী সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব;
- 'অসম দেশৰ সংক্ষেপ কথা' প্ৰৱন্ধটিৰ বিষয়বস্তু পৰ্যালোচনা কৰিব পাৰিব আৰু
- প্ৰৱন্ধটিত অৰুণোদই যুগৰ গদ্যশৈলীয়ে কি ৰূপত স্থান পাইছে তাক বুজাব পাৰিব।

৩.৩ আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন

১৮২৯ চনত আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ জন্ম হয়। ১৮৪১ চনত কমিচনাৰ জেনকিন্স আৰু মেথি চাহাবৰ অনুপ্ৰেৰণাত গুৱাহাটীৰ ইংৰাজী স্কুলৰপৰা গৈ আনন্দৰামে কলিকতাত তিনিবছৰ অধ্যয়ন কৰি আহি গুৱাহাটীত ব্লেণ্ড চাহাবৰ ওচৰত আকৌ ইংৰাজী পঢ়ে। তেওঁ কিছু ফাৰ্চী আৰু সংস্কৃত ভাষাও আয়ত্ত কৰিছিল। আনন্দৰামে ওঠৰ বছৰ বয়সৰেপৰাই সাহিত্য সেৱা কৰিবলৈ লয় আৰু মৃত্যু পৰ্যন্ত সাহিত্য সেৱা আৰু দেশহিত চিন্তাই তেখেতৰ জীৱনৰ ব্ৰত স্বৰূপ হৈ পৰে। ১৮৪৭ চনৰ অৰুণোদয়ত প্ৰকাশ হয় 'ইংলেণ্ডৰ বিৱৰণ' আৰু প্ৰায় চাৰিশ পিঠীয়া 'অসমীয়া ল'ৰাৰ মিত্ৰ'। 'অসমীয়া ল'ৰাৰ মিত্ৰ'ত নীতিশিক্ষা, ভূগোল, বিজ্ঞান, ইতিহাস আদি বিভিন্ন জ্ঞানমূলক তথ্য আৰু বিৱৰণ আছে। ১৮৫৩ চনত অসমৰ অৱস্থা সম্পৰ্কে অনুসন্ধান কৰিবলৈ অহা মোফাত মিলচ্ চাহাবৰ আগত ফুকনে অসমৰ অৰ্থনৈতিক অৱস্থা সম্পৰ্কে সুন্দৰ বিবৃতি দিয়ে। এই স্মাৰকপত্ৰ এজন চৌবিশ বছৰীয়া ডেকা ল'ৰাৰ দ্বাৰা প্ৰস্তুত হ'লেও অসমৰ ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনীয় অৱস্থা আৰু সমস্যাৰ গভীৰ উপলব্ধি আৰু সমালোচনা, অসমৰ ভাষা আৰু শিক্ষা সমস্যাৰ বিশ্লেষণ, অসমীয়া মানুহৰ অৰ্থনৈতিক দুৰাৱস্থাৰ কাৰণ নিৰ্ণয় আৰু তাৰ প্ৰতিকাৰৰ উপায়, অসমৰ ৰাজস্ব উৎপন্ন বস্তু আৰু তাৰ উন্নতিৰ উপায় বিশ্লেষণ- এই সকলোবোৰ নিখুঁত ইংৰাজীত প্ৰকাশ হোৱা আৰু সাহসিকতাৰে উপস্থাপন কৰা দেখিবলৈ আচৰিত নহৈ নোৱাৰি। অসমত ৰাজহ, উৎপন্ন বস্তু আৰু মানুহৰ অৱস্থা সম্পৰ্কে দিয়া এই বিবৃতিয়ে ফুকনৰ বিচক্ষণ বুদ্ধি আৰু জ্ঞানৰ পৰিচয় দিয়ে। ১৮৫৫ চনত তেখেতৰ ইংৰাজীতে লিখা "A Few Remarks on Assamese Language" নামৰ পুস্তিকা প্ৰকাশ পায়। এই পুস্তিকাত অসমীয়া ভাষাৰ স্বতন্ত্ৰতা, বঙলা জাপি দিয়াৰ বিষময় ফল আদি আলোচনা কৰে। ইয়াৰ বাহিৰেও তেওঁ ইংৰাজী-অসমীয়া আৰু অসমীয়া-ইংৰাজী অভিধান দুখন প্ৰণয়নৰ কাম হাতত লৈছিল।

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ যুক্তিসঙ্গত বিচাৰ, তীক্ষ্ণ বুদ্ধি আৰু দেশহিতৈষিতাৰ ফালে দৃষ্টি ৰাখিয়েই কৰ্ণেল হনকিন্স চাহাবে ফুকনৰ বিষয়ে কৈ গৈছে যে বঙ্গ দেশত ৰাজাৰামমোহন ৰায় যেনে অসমত আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনো তেনে আছিল; কিন্তু অল্ল্য ফুকনৰ কাৰ্যকলাপলৈ চাই ৰামমোহন ৰায়তকৈ তেওঁক উচ্চস্থান দিব পাৰি। উল্লেখযোগ্য যে ঢেকিয়াল ফুকনৰ ১৮৫৯ চনত ত্ৰিশ বছৰ পূৰ নৌহওঁতেই অকালমৃত্যু ঘটে। জীৱনৰ লেখ কামতহে, বছৰত নহয়। আনন্দৰামে উনত্ৰিশ বছৰীয়া চমু জীৱনত যিখিনি কৰি থৈ গ'ল বহুতে দীৰ্ঘ জীৱন পায়ো সেইখিনি কৰিব পৰা নাই। আনন্দৰামৰ অকাল মৃত্যু অসমীয়া জাতিৰ বাবে এক পূৰ্বাৱ নোৱাৰা ক্ষতি। আনন্দৰামেই আধুনিক অসমীয়া গদ্যৰ প্ৰথম প্ৰৱৰ্ত্তক আৰু তেৱেই অসমীয়া সাহিত্যৰ নতুন আদৰ্শ দাঙি ধৰে।

৩.৪ অসম দেশৰ সংক্ষেপ কথা

আমাৰ পাঠ্যক্ৰমত সন্নিৱিষ্ট আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ প্ৰৱন্ধটিৰ শিৰোনাম হ'ল 'অসম দেশৰ সংক্ষেপ কথা'। পাঠটিৰ উৎস যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ ভূঞা সম্পাদিত 'আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ'। এই পাঠটি পোনপ্ৰথমে ১৮৫১ চনত 'অৰুনোদই'ৰ ষষ্ঠ বছৰ নৱম সংখ্যাত প্ৰকাশ পায়। 'অৰুনোদই'ত থকা অনুসৰি এই সংখ্যাটি '৬ বছৰ। নম্বৰ ৯।' লিখক আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন। পাঠটিৰ শিৰোনাম 'অচম দেস সত্ৰ এ আক্ৰমণ কৰা কথা'। পৰৱৰ্তী সময়ত গুণাভিৰাম বৰুৱা সম্পাদিত 'অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ' গ্ৰন্থখনিত এই প্ৰৱন্ধটি 'অসম দেশৰ সংক্ষেপ বুৰঞ্জি' নামেৰে সন্নিৱিষ্ট কৰা হয়। অসমীয়া শিৰোনামৰ লগতে 'Brief History of Assam' বুলি ইংৰাজী ভাষাতো শিৰোনাম দিয়া আছে। এই পাঠটিত আগৰ পাঠৰ কিছু সালসলনি ঘটিছে। পাঠটিত শেষৰ ফালে এটা দফা সংযোজন কৰা হৈছে। হয়তো এই দফাটো বৰুৱা ডাঙৰীয়াই নিজাকৈ সংযোজন কৰিছে। এই পাঠটিৰ বৰ্ণবিন্যাসো আগৰ পাঠটিতকৈ পৃথক। শিক্ষাৰ্থীসকলৰ সুবিধাৰ্থে দুয়োটা প্ৰৱন্ধৰ মূলপাঠ ইয়াত সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। দ্বিতীয় পাঠটিত নতুনকৈ সংযোজন ঘটাবলৈ বেকা আখৰেৰে দেখুওৱা হৈছে।

৩.৪.১ মূল পাঠ

‘অচম দেস সত্ৰ এ আক্ৰমণ কৰা কথা’।

Invasions of Assam –For ‘Young Assam’

অতি পূৰ্বে গোটেই অচম দেসকে কামৰূপ বুলিছিল, আৰু তাক চাৰি পিঠ কৰি ভাগ কৰা হৈছিল, অৰ্থাত কাম পিঠ, ৰত্ন পিঠ, স্বৰ্ণ পিঠ, আৰু সৌমাৰ পিঠ। এই কামৰূপত পূৰ্বৰে পৰা অনেক ৰাজ বংশে ৰাজ সাসন কৰি আহিছে। সকলোৰে আদিতে মহীৰং দানব ৰজা আছিল, তেঁওৰ পাচত তেঁওৰ বংশৰে চাৰি জনা ৰজা হলত নৰকাসুৰ ভগদত

প্ৰভিতি ৰজা হৈ থাকে, আৰু নৰকৰ বংশৰে অনেক ৰজা হৈ কামৰূপ ক্ৰমে সাসন কৰে। নৰক বংশৰ পাচত খেত্ৰিয় বংশ তাৰ পাচত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বংশ তাৰ পাচত বাৰে ভুঁয়া, তাৰ পাচে মচলমান বংশ ক্ৰমে ৰাজ সাসন কৰে। সেসত সিব বংসিয় বিম্বসিংহ আৰু নৰনাৰায়ন ক্ৰমে ৰজা হল। নৰনাৰায়ন ৰজা অপুত্ৰক আছিল, সেই নিমিত্তে জুবৰাজ চিলাৰাইৰ পুতেক বসুদেৱক তোলনিয়া পুত্ৰ কৰি ৰাখিলে, কিন্তু এনেতে তেঁওৰো লখমি নাৰায়ন নামে পুত্ৰ জনমিলত তেঁওৰ ৰাজ্য দুইকো ভগাই দিলে। পাচে তেঁওৰ মৰিলত দুয়ো ৰজাই দন্দ কৰিব ধৰিলে, পাচে বসুদেৱৰ পুতেক পৰিখিত নাৰায়নেও সেই ৰূপে বিবাদ কৰাত লখমি নাৰায়নে আওৰঙ্গজেব বাদস্যাৰ আশ্ৰই লোআত তেঁও সেনা পঠাই পৰিখিতক ধৰোআত তেঁওৰ ভায়েক বলিত নাৰায়নে ইন্দ্ৰবংসিয় সৰ্গদেও সকলৰ সৰনাগত হোআত তেতিয়াৰে পৰা কামৰূপ ইন্দ্ৰবংসিয় অচম ৰজাৰ অধিকাৰ হল। উজনিতো বাৰে ভুঁয়াৰ অধিকাৰৰ পৰা নানা মঙলে ভাগ হৈ আছিল। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে উত্তৰ পূব কোনৰ সদিয়াৰ পোনে চুটিয়া ৰজাৰ অধিন আছিল, তাৰ ওচৰতে খামতি চিঙ্গফৌ ইত্যাদি পৰ্বতিয়া জাতিৰ অধিকাৰ আছিল। আৰু তুৰ্বক নামে গৌৰ বাদস্যাৰ পুতেকে ৰটা নদিৰে পৰা চাই দুআৰলৈকে আক্ৰমন কৰিছিল। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দখিন পাৰে উত্তৰ পূব ফালে বৰাহি মৰান তাৰ পচিমৰ পৰা কচাৰি ৰজা, আৰু তাৰ বাহিৰে নগা ইত্যাদিৰ অধিকাৰ আছিল; এই সকলোবোৰ ঠাই ক্ৰমে ইন্দ্ৰবংসিয় অচম ৰজা সকলৰ অধিকাৰ হল। এতেকে এতিয়া যি ৰজা সকলে গোটেই অচম দেশকে হস্তগত কৰি লৈ হিন্দু ১১৫১ সঁকৰ পৰা ৰাজ্য ভোগ কৰিলে, তাৰ প্ৰস্তাও লিখিম।

অচম ৰজাবিলাকৰ গুৰিৰ কথা নানা লোকে নানাদৰে কই। ইন্দ্ৰ বংসি বুলি হৰ গৌৰি সম্বাদ নামে এখন পুথিত লিখিছে। ইন্দ্ৰৰ মূৰ্তি তলত লিখা আছে*। আদিতে ১১৫১ সঁক আৰু ১২২৯ ইঙ্গৰাজি সঁকত চুকাফা নামে ৰজা প্ৰথমতে সৌমাৰলৈ আহি মটক আদি কৰি নানা পৰ্বতিয়া জাতিক অধিন কৰিলে। তেঁও শিত্ৰু হলত তেঁওৰ সন্তান সন্ততিএই ক্ৰমে নানা ঠাই অধিকাৰ কৰি, উনচলিচ জনা ৰজা হৈ গৈছে। এই উনচলিচ জনা ৰজাৰ দিনত অচম দেশক তিনি প্ৰধান জাতিএ আক্ৰমন কৰিলে; প্ৰথম মচলমান, দুতিয় মোআমৰিয়া বা মটক, ত্ৰিতীয় মান।

চুকাফা ৰজাৰ পৰা ১৯ জনা ৰজা হৈ গৈ বিংসতি জনা অৰ্থাৎ চুতুমলা হিন্দু মতে জয়ধজ সিংহ ৰজাৰ দিনত ১৬৬২ ইং সঁকত আওৰংজেব বাদস্যাৰ আগ্যাৰে বঙ্গাল দেশৰ নেবাব মিৰজুমলাই অনেক সৈন্যে সৈতে আহি অচম দেশ ললেহি। আমাৰ ৰজা দেও ঠাৱৰিব নোআৰি নামৰূপৰ চৰাই খোৰোঙ্গলৈ ভাগি গল। পাচে বাৰিখা হলত বঙ্গাল হঁতৰ খাবলৈ নাই কিয়া হোআত, আৰু মাউৰ লাগি অনেক সৈন্য মৰিলত, নেবাবে সন্ধি কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰাত সৰ্গদেৱে বন্দি ১০০, বেটী ১০০, হাতি ৩০টা, সোন দুহেজাৰ, ৰূপ বাৰে হেজাৰ, এইখনি জৌতক দি সালংক্ৰিতাকৈ ৰমনি গাভৰুক আওৰংজেব বাদস্যাল দিলে, তাতে নেবাবে দেশ এৰি দি ভটিয়াই গল।

মোআমৰিয়াৰ উপদ্ৰৱৰ বিবৰণ এই। চুকাফা ৰজাৰ পৰা ৩০ জনা ৰজা হৈ ১৭১৪ সঁকত সিংহ ৰজা হ'ল; কিছু কালৰ মূৰত তেঁওৰ চত্ৰ ভঙ্গ জোগ হৈছে বুলি, ফুলেশ্বৰি আই কুঁৱৰি দেৱক বৰ ৰজা নাম দি চত্ৰ দিলে। এনেতে তেঁও সুদ্র মহাজন কেতবোৰে গোসানিক নে মানে বুলি সুনি দুৰ্গোত্চও পুজাত মোআমৰাৰ মহন্তকে আদি কৰি কেই জন মানক অনাই বৰ ৰজাই গোসানি সেৱা কৰাই সিন্দুৰ, বঙ্গা চন্দন, বলিৰ বন্ধু ইত্যাদিৰে ফোট দি নিৰ্মাল্য প্ৰসাদ লোআই কিছু দুৰ্গতি কৰাত মোআমৰা মহন্তে সকলোতকৈ পেটে মৰণ তুল্য মানি ললে। এয়েই মোআমৰিয়া উপদ্ৰৱৰ ঘাই হেতু।

এই দুৰ্গতিৰ প্ৰতিকাৰ কৰিবলৈ ৰাজেশ্বৰ সিংহ সৰ্গদেৱৰ দিনত পুৰুষাৰ্থ কৰিছিল, কিন্তু নোআৰিলে। সেসত (চুকাফা ৰজাৰ পৰা ৩৩ জনা ৩৪ জনী অৰ্থাৎ লক্ষ্মী সিংহ) লখমি সিংহ সৰ্গদেৱৰ দিনত ১৭৬৭ সঁকৰ আঘোনত মোআমৰিয়াৰ খোৰা আৰু ৰাঘ মৰান দুয়েই মুখ্য হৈ খোৰা মৰানৰ ঘৈণীএকক ৰাধা ৰুকুনি নাম দি তায়ে সৈতে বৰ জনা গোহাঁই দেৱক আগত লৈ সকলো মোআমৰিয়াই গোট খাই সৰ্গদেৱক ৰজা ভাঙ্গি বন্দি কৰি থৈ সিহঁতৰে খোৰাৰ পুতেক ৰমাকান্তক ৰজা পাতিলে। পাচে সৰ্গদেৱে সকলোৰে আলচি সেই সৰ্গদেৱৰ চতৰ বিহুত ৰাঘ খোৰা আৰু ৰমাকান্তক মাৰি নগৰ ললে।

লখমি সিংহ সৰ্গদেও শ্ৰিত্যু হ'লত তেঁওৰ পুত্ৰ গৌৰীনাথ সিংহ ৰজা হ'ল। এওৰ দিনতে পূৰ্ব সত্ৰ মোআমৰিয়াই আকণ্ড ১৭০৯ সঁকৰ মাঘ মাহত বন কৰি ৰঙ্গপুৰ নগৰত ভৰথি মৰানক ৰজা পাতিলে। তাতে সৰ্গদেও নগাওঁ গুআহাটিলৈকে ভাগি আহি শ্ৰিজুত কম্পানি বাহাদুৰত সহাই খোজাত কাপ্তান ওআলিস চাহাবে সৈন্য লৈ আহি মোআমৰিয়াক জিনি সৰ্গদেৱক ৰাজ ধানিত থৈ গ'ল। এই মোআমৰিয়াৰ উপদ্ৰৱত এই দেসৰ অসংখ্য মানুহ নষ্ট হ'ল, আৰু তেতিয়াৰে পৰা অচম দেস জন সূন্য অৰণ্যৰ নিচিনা, আৰু ৰজাও দুৰ্বলি আৰু নিধন হ'ল। কিন্তু মোআমৰিয়াৰ উপদ্ৰৱত দেস গোটেই নষ্ট হোআ নাছিল কিয়নো পূৰ্ণানন্দ বুৰা গোহাঁই ডাঙ্গৰিয়াই ভগা দেস ভাল কৰিবলৈ অনেক জতন কৰি প্ৰজাক সুখি কৰিলে। পাচে মানৰ বিগ্ৰহতহে একে বেলিএই নষ্ট হ'ল, আৰু ৰজা প্ৰজা উপান্ত হৈ অবসেসত অচম ৰজাৰ সাসন ভুগু হ'ল।

গৌৰীনাথ সিংহ ৰজাৰ পৰলোক হ'লত কমলেশ্বৰ সিংহ ৰজা হ'ল। তেঁও শ্ৰিত্যু হ'লত চন্দ্ৰকান্ত সিংহ ১৮১০ সঁকত ৬ মাঘত ৰাজ্য পালে। কুকুৰাচোআ বৰা ভুতৰ পুতেক সতৰাম সৰ্গদেৱৰ প্ৰধান বলভ হৈ নানা কুমন্ত্ৰনা দি কেতবোৰ মানুহে সৈতে গোট খাই ১৮১৪ সঁকত ৰাজ মন্ত্ৰি পূৰ্ণানন্দ বুৰা গোহাঁইক মাৰিবলৈ মন্ত্ৰনা কৰিলত ডাঙ্গৰিয়া বুজ পাই, কুমন্ত্ৰনা কৰা বিলাকক কাটি, চকু কাৰ্হি, কান কাটি দণ্ড বন্ধ কৰিলে।

তেতিয়াৰে পৰা ৰজা আৰু মন্ত্ৰি দুইৰো পেটে বিৰোধ হৈ ৰজাৰ ফলিয়া মানুহক মন্ত্ৰিএ, আৰু মন্ত্ৰিৰ ফলিয়াক ৰজাই নষ্ট কৰিবলৈ ধৰিলে। পাচে গুআহাটৰ বদনচন্দ্ৰ বৰ ফুকনো ৰজাৰ ফলিয়া বুলি সন্ধ কৰি বুৰা গোহাঁয়ে তেঁওক ধৰিবলৈ পৰ্বতিয়া ফুকনক

পঠোআত বৰ ফুকনে আগেই বুজ পাই, ১৮১৫ সঁকৰ আহিন মাহত গুআহাটিৰ পৰা পলাই, বুৰা গোহাঁইক প্ৰতিকাৰ দিবৰ নিমিত্তে মানৰ দেসলৈ গৈ মান বজাৰ তৰ পৰা ১৪০০ সৈন্যেৰে উজনিএ ওলালহি।

এনেতে বুৰা গোহাঁই ডাঙ্গৰিয়া মৰিলত ৰুচিনাথ বুৰা গোহাঁই হল; পাচে বৰ ফুকন সসৈন্যে জোৰহাট পাব লগা হলত বুৰা গোহাঁই গুআহাটিলৈ ভাগি গল। বৰ ফুকন সৰ্গদেৱে সৈতে সাখ্যাত কৰি মন্ত্ৰি ফুকন হৈ বুৰা গোহাঁইৰ ফালৰ কেতবোৰ মানুহক দণ্ড কৰিলে। পাচে সৰ্গদেৱে মান বজালৈ এক কন্যাৰ সৈন্যক সন্তোষকৈ বিদাই দিলে। পাচে বুৰা গোহাঁইক মাতি পঠোআত নহাত মন্ত্ৰি ফুকনলৈ সংসই কৰি নাহে বুলি ৰাজ মাও ইত্যাদিএ পৰামৰ্শ কৰি মন্ত্ৰি ফুকনক ৰূপচিং চুপাদাৰৰ হতুআই কটালে; কিন্তু তেঁও বুৰা গোহাঁই নাই ব্ৰজনাথ গোহাঁই দেৱে সৈতে সসৈন্যে উজাই গৈ চন্দ্ৰকান্ত সৰ্গদেৱক ভাঙ্গি পুৰন্দৰ সিংহ সৰ্গদেৱক ৰজা পাতি সেৱা কৰিলে। এই কথা মানৰ ৰজাই শুনি ৩০০০০ সৈন্যেৰে আলুং মিঙ্গি বৰ গোহাঁইক পঠিয়াই চন্দ্ৰকান্ত সৰ্গদেৱক আকও ৰজা পাতিলে। পুৰন্দৰ সিংহ সৰ্গদেও চিলমাৰিলৈ ভাগি গল। পাচে খেৰে মিয়াল কচাৰিৰ পতাল বৰ বৰুআই জইপুৰত কোঁঠ পাতি মানেৰে বন কৰিবৰ মনস্থ থকাত মান ৰজাই চন্দ্ৰকান্ত সিংহ সৰ্গদেৱলৈ ৰাজযোগ্য অলঙ্কাৰ দি সঁজাতি ফুকনে সৈতে মিঙ্গি মহা তিলোআক পঠোআত সিহঁতে বৰ বৰুআৰ প্ৰাৰম্ভ দেখি তাক চলকৈ মাৰিলে। তাতে সৰ্গদেৱে মান অমিল ৰূপে আহিচে বুলি বুৰা গোহাঁইক বন কৰিবলৈ আগ্যা দি গুআহাটিলৈ ভটিয়াই গল। উজনিত মানে বন জিকি বুৰা গোহাঁইক বন্দি কৰি মিল ৰূপে সৰ্গদেৱলৈ কটকি পঠালে, নহাত বন হল; বনত ঠাৱৰিব নোআৰি গুআহাটিৰ পৰা ভাগি গল।

পাচে মিঙ্গি মহা তিলোআই সৰ্গদেৱত নিৰাসা হৈ মান ৰজালৈ দিয়া কুঁঅৰিৰ ভায়েক জোগেশ্বৰ সিংহক লোক দৰ্শক ৰূপে ৰজা নাম দি, ১৮২১ সঁকৰ পৰা নিজে ৰাজ সাসন কৰিব ধৰিলে। সেসত চন্দ্ৰকান্ত সিংহ সৰ্গদেৱে সৈন্য লৈ হাদিৰা চকিৰ পৰা গুআহাটি আক্ৰমণ কৰি ক্ৰমে উজাই মানক জিকি মহগৰ পালে; মানৰো দেসৰ পৰা অনেক সৈন্যেৰে মিঙ্গি মহা বান্দুলা বৰ গোহাঁই পালেহি।

তাতে বন লগাত মহগৰত সৰ্গদেও ঘাটি ১৮২২ সঁকত ভটিয়াই পৰ দেসলৈ গল। এনেতে মানৰ সেনাপতিএ কম্পানিৰ ৰাজ্যৰ গুআলপাৰাত থকা ডেবিড্‌চন চাহাবলৈ চন্দ্ৰকান্ত ৰজাক আশ্ৰয় লোৱা সুনি, বলকৈ জতে থাকে তাৰে পৰা আনিবৰ আগ্যা পাইচোঁ বুলি, কাকত লিখাত ঢাকাত থকা কম্পানিৰ চিপাহিৰ অধিপতিলৈ মানে কাকত লিখাৰ দৰে সিমাত জোকালে। সিহঁতক খেদি পঠাবৰ আগ্যা হল, আৰু স্কট চাহাবকো লাগে মানে সৈন্য দিবৰ আগ্যা হল।

ইয়াকে সুনি মানে অচমৰ পোনত সিমা লংঘন ন কৰিলে হই, কিন্তু কাচাৰৰ পোনে কম্পানিৰ বন কৰা ১৮২৪ ইঙ্গৰাজি সঁকৰ ৫ মাৰ্চত নিচই হল। আৰু গুআলপাৰাত

থকা সৈন্য অচম দেসলৈ ক্ৰমে উজাই আহি গুআহাটি, কলিয়াবৰ আদি কৰি ঠায়ে ঠায়ে মান হতক বনত ঘটুআলৈ; ১৭৪৬ হিন্দু সঁকৰ ২১ মাঘত আৰু ইঙ্গৰাজি ১৮২৫ সঁকত ২ ফেব্ৰুৱাৰিত বঙ্গপুৰ নগৰ ললেহি। তাৰে পৰা অচম দেসত মানৰ অধিকাৰ গুচি কম্পানিৰ অধিকাৰ হল।

সেসত ইঙ্গৰাজি ১৮২৭ সঁকৰ ২৪ ফেব্ৰুৱাৰিত মান বজাই কম্পানিএ সৈতে সন্ধি কৰি অচম দেস একে বেলিএ এৰি দিলে।

BRIEF HISTORY OF ASAM

অসম দেশৰ সংক্ষেপ বুৰঞ্জি।

অতি পূৰ্বে গোটেই অসম দেশকে কামৰূপ বুলিছিল, আৰু সি চাৰি পিঠ কৰি ভাগ কৰা হৈছিল। অৰ্থাৎ কাম পিঠ, বহু পিঠ, স্বৰ্ণ পিঠ, আৰু সৌমাৰ পিঠ। এই কামৰূপত পূৰ্বৰে পৰা অনেক বাজবংশে বাজত্ব কৰি আহিছে। সকলোৰে আদিতে মহীৰঙ্গ দানৰ বজা আছিল, তেঁওৰ পিচত তেঁওৰ বংশৰে চাৰি জনা বজা হলত নৰকাসুৰ, ভোগদত্ত প্ৰভৃতি বজা হৈ থাকে আৰু নৰকৰ বংশৰে অনেক বজা হৈ কামৰূপ ত্ৰ মে শাসন কৰে। নৰক বংশৰ পিচত ক্ষেত্ৰিয় বংশ, তাৰ পিচত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বংশ, তাৰ পিচত বাৰ ভুঁয়া, তাৰ পিচে মুঘলমান বংশ ত্ৰ মে ৰাজত্ব কৰে। শেষত শিৱবংশীয় বি এসিংহ আৰু নৰনাৰায়ণ ত্ৰ মে বজা হয়। নৰনাৰায়ণ বজা অপুত্ৰক আছিল তন্নিমিত্তে যুবৰাজ চিলাৰায়ৰ পুতেক ৰঘুদেৱক তোলনিয়া পুত্ৰ কৰি ৰাখিলে, কিন্তু এনেতে তেঁওৰো লক্ষ্মীনাৰায়ণ নামে পুত্ৰ জন্মিলত তেঁওৰ ৰাজ্য দুইকো ভগাই দিলে। পিচে তেঁওৰ মৰণান্তে দুইও বজাই দন্দ কৰিব ধৰিলে, পিচে ৰঘুদেৱৰ পুতেক পৰীক্ষিত নাৰায়ণেও সেই ৰূপে বিবাদ কৰাত লক্ষ্মীনাৰায়ণে আৰঙ্গজেব পাত্ৰাৰ তত আশ্ৰয় লোৱাত তেঁও সেনা পঠাই পৰীক্ষিতক ধৰোৱাত তেঁওৰ ভায়েক বলিত নাৰায়ণে ইন্দ্ৰবংশীয় স্বৰ্গদেও সকলৰ শৰণাগত হোৱাত তেতিয়াৰে পৰা কামৰূপ ইন্দ্ৰবংশীয় অসম বজা সকলৰ অধিকাৰ হল।

উজনিতো বাৰ ভুঁয়াৰ অধিকাৰৰ পৰা নানা মণ্ডলে ভাগ হৈ আছিল, ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে উত্তৰ পূৰ্ব কোণৰ সদিয়াৰ পিনে চুটিয়া বজাৰ অধীন আছিল, তাৰ ওচৰতে খামতি চিঙ্গফৌ ইত্যাদি পৰ্বতিয়া জাতিৰ অধিকাৰ আছিল আৰু তুৰবক নামে গৌৰৰ পাত্ৰাৰ পুতেকে ৰটা নদীৰে পৰা চাই দুৱাৰলৈকে আত্ৰ মণ কৰিছিল। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ পাৰে উত্তৰ পূৰ্ব ফালে বৰাহি মৰাণ, তাৰ পশ্চিমৰ পৰা কচাৰি বজা আৰু তাৰ বাহিৰে নগা ইত্যাদিৰ অধিকাৰ আছিল, এই সকলোবোৰ ঠাই ত্ৰ মে ইন্দ্ৰবংশীয় অসম বজা সকলৰ অধিকাৰ হল। এতেকে এতিয়া যি বজা সকলে গোটেই অসম দেশকে হস্তগত কৰি লৈ ১১৫১ শঁকৰ পৰা ৰাজ্য ভোগ কৰিলে, তাৰ প্ৰস্তাৱ লেখিম।

ইন্দ্ৰবংশীয় অসম বজা বিলাকৰ গুৰিৰ কথা নানা লোকে নানা দৰে কয়, সেই বিলাক লেখা বাহুল্য। আদিতে ১১৫১ শঁক আৰু ১২২৯ ইংৰাজি শঁকত চুকাফা নামে বজা প্ৰথমে সৌমাৰলৈ আহি মটক প্ৰভৃতি নানা পৰ্বতিয়া জাতিক অধীন কৰিলে। তেঁও

স্বৰ্গি হলত তেঁওৰ সন্তান সন্ততিয়েই ত্ৰ মেনানা ঠাই অধিকাৰ কৰি উচল্লিছ জনা সভা হৈ গৈছে। এই উনচল্লিছ জনা বজাৰ দিনত অসম দেশক তিনি প্ৰধান জাতিয়ে আত্ৰ মণ কৰিলে; প্ৰথম মুঘলমান, দ্বিতীয় মোৰামৰিয়া বা মটক, তৃতীয় মান।

চুকাফা বজাৰ পৰা ১৯ জনা বজা হৈ গৈ বিংশতি জনা অৰ্থাৎ চুত্তমলা হিন্দু মতে জয়ধ্বজ সিংহ বজাৰ দিনত ১৫৭৭ শকত বঙ্গাল দেশৰ নবাব মিবজুমলাই অনেক সৈন্যেৰে আহি অসম দেশ ললেহি, আমাৰ বজা দেও ঠাৱৰিব নোৱাৰি নামৰূপৰ চৰাইখোৰোঙ্গলৈ ভাগি গল। পিচে বাৰিখা হলত বঙ্গালহঁতৰ খাবৰ নাইকিয়া হলত আৰু মাউৰ লাগি অনেক সৈন্য মৰিলত নবাবে সন্ধি কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰাত স্বৰ্গদেৱে বন্দি ১০০, বেটি ১০০, হাতি ৩০টা, সোন দুহেজাৰ, ৰূপ বাৰ হেজাৰ, এই খনি জৌতক দি সালঙ্কৃতকৈ ৰমণি গাভৰুক আৰঙ্গজেব পাত্চালৈ দিলে; নবাবে দেশ এৰি দি ভটিয়াই গল।

মোৰামৰিয়াৰ উপপ্লবৰ বিবৰণ এই। চুকাফা বজাৰ পৰা ৩০ জনা বজা হৈ ১৬৩৬ শকত শিৱসিংহ স্বৰ্গদেৱেই বজা হল, কিছু কালৰ মূৰত তেঁওৰ চত্ৰ ভঙ্গ যোগ হৈছে বুলি ফুলে এৰী আইকুঁৱৰি দেৱক বৰ বজা নাম দি চত্ৰ দিলে, এনেতে তেঁও শূদ্ৰ মহাজন কেতবোৰে গৌসানিক নেমানে খুলি শুনি দুৰ্গোৎসৱ পূজাত মোৰামৰাৰ মহন্তকে আদি কৰি কেইজন মানক অনাই বৰ বজাই গৌসানি সেৱা কৰাই সিন্দুৰ, ৰঙ্গা চন্দন, বলিৰ ৰত্ত ইত্যাদিৰে ফোট দি নিৰ্মাল্য প্ৰসাদ লোৱাই কিছু দুৰ্গতি কৰাত মোৰামৰা মহন্তে সকলোতকৈ পেটে মৰণ তুল্য মানি ললে। এয়েই মোৰামৰিয়া উপদ্ৰৱৰ ঘাই হেতু। এই দুৰ্গতিৰ প্ৰতিকাৰ কৰিবলৈ ৰাজে এৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত পুৰুষাৰ্থ কৰিছিল, কিন্তু নোৱাৰিলে, শেষত চুকাফা বজাৰ পৰা ৩৩ জনা বজা হৈ ৩৪ জনা অৰ্থাৎ লক্ষ্মীসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত ১৬৯১ শকৰ আঘোনত মোৰামৰিয়াৰ খোৰা আৰু ৰাঘ মৰাণ দুয়েই মুখ্য হৈ খোৰা মৰাণৰ ঘৈনিয়েকক ৰাধা ৰুক্মিনী নাম দি তাইয়ে সৈতে বৰ জনা গোহাঁই দেৱক আগত লৈ সকলো মোৰামৰিয়াই গোট খাই স্বৰ্গদেৱক বজা ভাঙ্গি বন্দি কৰি থৈ সিহঁতৰে খোৰাৰ পুতেক ৰমাকান্তক বজা পাতিলে। পিচে স্বৰ্গদেৱে সকলোৰে আলচি সেই শকৰে চতৰ বিহুত ৰাঘ খোৰা আৰু ৰমাকান্তক মাৰি নগৰ ললে। লক্ষ্মীসিংহ স্বৰ্গদেও স্বৰ্গি হলত তেঁওৰ পুতেক গৌৰিনাথ সিংহ বজা হল; এঁওৰ দিনতে পূৰ্ব শত্ৰু মোৰামৰিয়াই আকৌ ১৭০৯ শকৰ মাঘ মাহত ৰণ কৰি ৰঙ্গপুৰ নগৰত ভৰথি মৰাণক বজা পাতিলে, তাতে স্বৰ্গদেও নগাঁও গুয়াহাটিলৈকে ভাগি আহি শ্ৰীযুত কম্পানি বাহাদুৰত সহায় খোজাত কাপ্তান (ওৱেলচ ওয়ালিচ) সাহেব সৈন্য লৈ আহি মোৰামৰিয়াক জিনি স্বৰ্গদেৱক ৰাজধানিত থৈ গল। এই মোৰামৰিয়াৰ উপদ্ৰৱত এই দেশৰ অসংখ্য মানুহ নষ্ট হল, আৰু তেতিয়াৰে পৰা অসম দেশ জন শূন্য অৰণ্যৰ নিচিনা হল আৰু ৰজাও দুৰ্বল আৰু নিৰ্ধন হল; কিন্তু মোৰামৰিয়াৰ উপদ্ৰৱত দেশ গোটেই নষ্ট হোৱা নাছিল, বৰঞ্চ পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোঁহাই ডাঙ্গৰিয়াই ভগা দেশ ভাল কৰিবলৈ অনেক যতন কৰি প্ৰজাক সুখী কৰি, পিচে মানৰ বিগ্ৰহত হৈ একে বেলেয়েই ধ্বংস হল আৰু ৰজা প্ৰজা উপাস্ত হৈ অৱশেষত অসম ৰজাৰ ৰাজত্ব ভঙ হল।

গৌৰিনাথ সিংহ বজাৰ পৰলোক হ'লত কমলৈ এৰ সিংহ বজা হ'ল, তেঁওৰ মৰণান্তে চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেও ১৭৩২ শঁকৰ ৬ মাঘত ৰাজত্ব পালে। কুকুৰা চোৱা বৰা ভূতৰ পুতেক সতৰাম স্বৰ্গদেৱৰ প্ৰধান বল্লভ হৈ নানা কুমন্ত্ৰণা দি কেত বোৰ মানুহে সৈতে গোট খাই ১৭৩৬ শঁকত ৰাজ মন্ত্ৰি পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁঞিক মাৰিবলৈ মন্ত্ৰণা কৰিলত ডাঙ্গৰিয়াই বুজ পাই কুমন্ত্ৰণাকাৰি বিলাকক কাটি চকু কাটি কান নাক কাটি দণ্ড বন্ধ কৰিলে। তেতিয়াৰে পৰা ৰজা আৰু মন্ত্ৰি দুইৰো পেটে বিৰোধ হৈ ৰজাৰ ফলিয়া মানুহক মন্ত্ৰিয়ে আৰু মন্ত্ৰিৰ ফলিয়াক ৰজাই নষ্ট কৰিবলৈ ধৰিলে। পিচে গুয়াহাটীৰ বদনচন্দ্ৰ ফুকনো ৰজাৰ ফলিয়া বুলি সন্ধা কৰি বুঢ়া গোহাঁঞি তেওঁক ধৰিবলৈ পৰ্বতীয়া ফুকনক পঠোৱাত বৰফুকনে আগেই বুজ পাই ১৭৩৭ শঁকৰ আহিন মাহত গুয়াহাটীৰ পৰা পলাই বুঢ়াগোহাঁঞিক প্ৰতিকাৰ দিবৰ নিমিত্তে মানৰ দেশলৈ গৈ মান ৰজাৰ তৰ পৰা ১৪০০০ সৈন্যেৰে বৰ ফুকন উজনিৰে ওলালহি। এনেতে বুঢ়াগোহাঁঞি ডাঙ্গৰিয়া মৰিলত পুতেক কচিনাথ বুঢ়াগোহাঁঞি হ'ল; পিচে বৰ ফুকন সৈন্যে জোৰহাট পাব লগা হ'লত বুঢ়াগোহাঁঞি গুয়াহাটীলৈ ভাগি গ'ল, বৰফুকন স্বৰ্গদেৱে সৈতে সাক্ষাৎ কৰি মন্ত্ৰি ফুকন বুঢ়াগোহাঁঞিৰ ফালৰ কেত বোৰ মানুহক দণ্ড কৰিলে। পিচে স্বৰ্গদেৱে মান ৰজালৈ এক কন্যা দি সৈন্যক সন্তোষকৈ বিদায় দিলে। পিচে বুঢ়াগোহাঁঞিক মাতি পঠোৱাত নহাত মন্ত্ৰি ফুকনলৈ সংশয় কৰি নাহে বুলি ৰাজমাও ইত্যাদিয়ে পৰামৰ্শ কৰি মন্ত্ৰি ফুকনক ৰূপচিং চুপাদাৰৰ হতুৱাই কটালে, কিন্তু তেঁও বুঢ়াগোহাঁঞি নাহি ব্ৰজনাথ গোহাঁই দেৱে সৈতে সৈন্যে উজাই গৈ চন্দ্ৰকান্ত স্বৰ্গদেৱক ভাদি পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱক ৰজা পাতি সেৱা কৰিলে। এই কথা মানৰ ৰজাই শুনি ৩০০০০ সৈন্যেৰে আলুঙ্গ মিঙ্গি বৰগোহাঁঞিক পঠিয়াই চন্দ্ৰকান্ত স্বৰ্গদেৱক আকৌ ৰজা পাতিলে। পুৰন্দৰসিংহ স্বৰ্গদেও চিলমাৰিলৈ ভাগি গ'ল। পিচে খেৰেমিয়াল কচাৰিৰ পতাল বৰবৰুৱাই জয়পুৰত কোঁঠ পাতি মানেৰে ৰণ কৰিবৰ মনস্থে থকাত মান ৰজাই স্বৰ্গদেৱলৈ (চন্দ্ৰকান্ত সিংহ) ৰাজযোগ্য অলঙ্কাৰ দি সঁজাতি ফুকনে সৈতে মিঙ্গিমাহা তিলোৱাক পঠোৱাত সিহঁতে বৰবৰুৱাৰ প্ৰাৰম্ভ দেখি তাক চলকৈ মাৰিলে। তাতে স্বৰ্গদেৱে মান অমিল ৰূপে আহিচে বুলি বুঢ়াগোহাঁঞিক ৰণ কৰিবলৈ আজ্ঞা দি গুয়াহাটীলৈ ভটিয়াই গ'ল। উজনিত মানে ৰণ জিকি বুঢ়াগোহাঁঞিক বন্দি কৰি মিল ৰূপে স্বৰ্গদেৱলৈ কটকি পঠালে নহাত ৰণ হ'ল। ৰণত ঠাৱৰি নোৱাৰি গুয়াহাটীৰ পৰা ভাগি গ'ল। পাচে মিঙ্গিমাহা তিলোৱাই স্বৰ্গদেৱত নিৰাশা হৈ মান ৰজালৈ দিয়া কুঁৱসিৰ ভায়েক জোগে এৰ সিংহক লোক দৰ্শক ৰূপে ৰজা নাম দি ১৭৪৩ শকৰ পৰা নিজে ৰাজত্ব কৰিব লাগিলে। শেষত চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱে সৈন্য লৈ হাদিৰা চকিৰ পৰা গুয়াহাটী আত্ৰ মণ কৰি ত্ৰ মে উজাই মানেৰে জিকি মহগড় পালে; মানৰো দেশৰ পৰা অনেক সৈন্যেৰে মিঙ্গিমাহা বান্দুলা বৰগোহাঁঞি পালেহি। তাতে ৰণ লগাত মহগড়ত স্বৰ্গদেও ঘাটি ১৭৪৪ শঁকত ভটিয়াই পৰ দেশলৈ গ'ল। এনেতে মানৰ সেনাপতিয়ে কম্পানিৰ ৰাজ্যৰ গুয়ালপাঞ্জাত থকা ডেবিড্‌চন সাহাবলৈ চন্দ্ৰকান্ত ৰজাক আশ্ৰয় দিলে বলকৈ যতে থাকে তাৰে পৰা আনিবৰ আজ্ঞা পাইচোঁ বুলি কাকত লেখাত ঢাকাত থকা কম্পানিৰ চিপাহিৰ অধিপতিলৈ মানে কাকত লেখাৰ দৰে সীমাত জোকালে সিহঁতক খেদি পঠাবৰ আজ্ঞা হ'ল, আৰু স্কট

সাহেবকো লাগে মানে সৈন্য দিবৰ আজ্ঞা হল। ইয়াকে শুনি মানে অসমৰ পিনৰ সীমা লঙ্ঘন নকৰিলে হয় কিন্তু কাচাৰৰ পিনে কম্পানিৰ সীমাত জোকালত মান বজাই সৈতে কম্পানিৰ বণ কৰা ১৮২৪ ইং শকৰ ৫ মাৰ্চত নিশ্চয় হল, আৰু গুৱালপাড়াত থকা সৈন্য অসম দেশলৈ এ মে উজাই আহি গুৱাহাটি কলিয়াবৰ ইত্যাদি ঠাইয়ে ২ মানহঁতক বণত ঘটুৱালে, আৰু ১৭৪৭ শকৰ ২১ মাঘত আৰু ইং ১৮২৫ সনৰ ২ ফেব্ৰুৱাৰিত বঙ্গপুৰ নগৰ ললেহি। তাৰে পৰা অসম দেশত মানৰ অধিকাৰ গুচি কম্পানিৰ অধিকাৰ হল, অৱশেষত ইংৰাজি ১৮২৬ শক ২৪ ফেব্ৰুৱাৰিত মান বজাই কম্পানিয়ে সৈতে সন্ধি কৰি অসম দেশ একে বেলেয়ে এৰি দিলে।

অসম দেশ মানৰ অধিকাৰত মহা দুৰ্গতিত পৰি অৰাজক প্ৰায় হল কিন্তু এতিয়া ইংলণ্ডীয়াধিকাৰ হোৱাত এ মে উন্নতি হব লাগিছে আৰু কিছু কালৰ মূৰত আকৌ পূৰ্বৰ দৰে হব আৰু লোক সকলো সভা আৰু সুখী হব এতেকে ঈশ্বৰে আমাৰ দেশৰ ভাললৈহে ইংৰাজক অধিপতি কৰিছে।

৩.৪.২ প্ৰবন্ধটিৰ বিষয়বস্তু

আগতে উল্লেখ কৰি অহা হৈছে যে ‘অৰুনোদই’ত বুৰঞ্জী, ভূগোল, বিজ্ঞান আদি বিভিন্ন শিতানৰ বিষয়বস্তুৰে স্থান পাইছিল। বিভিন্নজনে বিভিন্ন সময়ত দেশ তথা জাতিৰ ইতিহাস সম্পৰ্কে বিভিন্ন প্ৰবন্ধৰ মাজেৰে আলোচনা কৰিছিল। এই শিতানত আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ‘অসম দেশৰ সংক্ষেপ কথা’ এটা উল্লেখযোগ্য প্ৰবন্ধ।

প্ৰবন্ধটিৰ জৰিয়তে অসমৰ ইতিহাস দাঙি ধৰিছে। পুৰণি অসমৰ ভৌগোলিক তথা ৰাজনৈতিক বাতাবৰণৰ বিষয়ে প্ৰবন্ধটিত উল্লেখ কৰা হৈছে। পুৰণি অসমক কামৰূপ নামেৰে জনা গৈছিল। এই কামৰূপৰ চাৰিটা ভাগ বা পিঠ আছিল। কামপিঠ, বত্তুপিঠ, স্বৰ্ণপিঠ আৰু সৌমাৰপিঠ। মহিবঙ্গদানৰ এই ৰাজ্যৰ প্ৰথম ৰজা আছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত ক্ষত্ৰিয়, ভূঞা, মুছলমান আদি বংশই এই ৰাজ্য শাসন কৰে। পৰৱৰ্তী সময়ত কোচ বংশই এই ৰাজ্যৰ শাসন কৰে। কোচসকলৰ শ্ৰেষ্ঠ ৰজাজন হ’ল নৰনাৰায়ণ। নৰনাৰায়ণৰ পাছত কোচ ৰাজ্য দুভাগত বিভক্ত হৈ পৰে।

উজনি অসম বিভিন্ন সৰু সৰু ৰাজ্যত বিভক্ত আছিল। বাৰভূঞা, চুটিয়া, খাম্‌তি, চিংফৌ আদি বিভিন্ন ৰজাই এই ৰাজ্যবোৰ শাসন কৰিছিল। এই সকলো ৰাজ্যক একগোট কৰি আহোমসকলে বৰ অসম গঢ় দিয়ে। আহোমসকলৰ প্ৰথম ৰজা আছিল চুকাফা। পৰৱৰ্তী সময়ত চুকাফাৰ বংশৰ ৩৯ জন ৰজাই এই ৰাজ্য শাসন কৰে। ১৯ সংখ্যক ৰজা জয়ধ্বজ সিংহৰ দিনত মিজুৰ্মলাই অসম আক্ৰমণ কৰে।

স্বৰ্গদেউ শিৱসিংহৰ ৰাজত্বকালত বৰ ৰজা ফুলেশ্বৰী কুঁৱৰী ৰাজপাটত উঠে। কুঁৱৰীয়ে মোৰামৰীয়া মহন্তসকলক অত্যাচাৰ কৰাত মোৰামৰীয়াসকলে বিদ্ৰোহ আৰম্ভ

কৰে। মোৰামৰীয়া বিদ্ৰোহ অসমৰ ইতিহাসত এটি উল্লেখযোগ্য ঘটনা। এই বিদ্ৰোহত আহোম ৰাজ্য বহু পৰিমাণে নিশকতীয়া হৈ পৰে। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁয়ে ৰাজ্যখন বহুপৰিমাণে থানথিত লগাইছিল যদিও মানৰ আক্ৰমণে পুনৰ এই ৰাজ্য ধ্বংস স্তপত পৰিণত কৰিলে।

গৌৰীনাথ সিংহৰ পৰৱৰ্তী চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ দিনত আভ্যন্তৰীণ কন্দলে অতি শোচনীয় অৱস্থাৰ সৃষ্টি কৰে। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁইৰ বিৰুদ্ধে গৈ বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনে মানৰজাৰ সহায় ভিক্ষা কৰে। মানৰ সৈন্যই অসমক সকলোপিনৰ পৰাই ধ্বংস কৰি অসমৰ পুৰণি ইতিহাস ধূলিস্যাৎ কৰি দিয়ে। মানৰ হাতৰ পৰা অসমৰ শাসনভাৰ ইংৰাজৰ হাতলৈ যায়। মানৰ আক্ৰমণৰ সময়ত জুৰুলা হৈ পৰা এই ৰাজ্যৰ প্ৰজাই ইংৰাজৰ শাসনত স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলাই। লাহে লাহে অসমদেশ ইংৰাজৰ অধীনত এক সুস্থিৰ অৱস্থা লাভ কৰে।

এনেদৰে আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে অসম ৰাজ্যৰ ইতিহাস বৰ্ণনা কৰিছে। ইংৰাজৰ অধীনত অসম ৰাজ্যই আগৰ অস্থিৰতা, বিপৰ্যয় আঁতৰাই কেনেদৰে উন্নতিৰ পথত আগবাঢ়িবলৈ লৈছিল তাকে প্ৰৱন্ধটিত সজোৰে উত্থাপন কৰিছিল।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্নঃ

পাঠটিত বৰ্ণনা কৰা অসম ৰাজ্যই কি কি অঞ্চল সামৰি লোৱাৰ তথ্য আছে?

.....
.....
.....
.....

৩.৪.৩ গদ্যৰ বৈশিষ্ট্য

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে অসমীয়া, ইংৰাজী, সংস্কৃত, বঙলা, পাৰ্চী আদি ভাষা খুব সুন্দৰভাৱে আয়ত্ত কৰিছিল। তৎসত্ত্বেও মাতৃভাষা অসমীয়াৰ প্ৰতি আছিল তেওঁৰ বিশেষ দৰদ, আনুগত্য আৰু দায়বদ্ধতা। তেওঁৰ ৰচনাৰাজিৰ মাজেৰে অসমীয়া ভাষাৰ আধুনিক ৰূপৰ এক পূৰ্বাভাস দেখিবলৈ পোৱা যায়। তেওঁৰ ভাষা আছিল সহজ-সৰল, পোনপতীয়া। বৰ্ণবিন্যাস সৰল আৰু উচ্চাৰণ ভিত্তিত গঢ় লোৱা। তন্ত্ৰৰ আৰু থলুৱা শব্দৰে সমৃদ্ধ তেওঁৰ ৰচনাত ভাষা ব্যৱহাৰৰ এটা নিজা ঠাঁচ দেখিবলৈ পোৱা যায়। তেওঁৰ ৰচনা-ৰীতিৰ ওপৰত ইংৰাজী ভাষাৰ প্ৰভাৱ দেখিবলৈ পোৱা যায়।

মিছনাৰীসকলে ‘অৰুনোদই’ত উচ্চাৰণৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি বৰ্ণবিন্যাস গঢ় দিছিল। ‘অৰুনোদই’ৰ প্ৰকাশিত ৰচনাৰাজিৰ পৰা দেখা যায় যে ঢেকিয়াল ফুকনৰ বৰ্ণবিন্যাসো

উচ্চাৰণৰ ওপৰত ভেটি কৰি গঢ় লোৱা। অৱশ্যে পৰৱৰ্তী সময়ত তেওঁৰ ৰচনাৰাজিত এই প্ৰভাৱ কমি যোৱা পৰিলক্ষিত হয়। ওপৰোক্ত পাঠ দুটাৰ পৰা এই কথাষাৰ স্পষ্ট হয়। প্ৰথম প্ৰৱন্ধটিত দেখা পোৱা এই বৈশিষ্ট্যবোৰ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

বানানৰ ক্ষেত্ৰত উচ্চাৰণ অনুসৰি লিখাৰ প্ৰৱণতা যেনে—

অচম, দুআৰ, স্ৰিত্য, তিত্য, জুবৰাজ, খেত্ৰিয়, লখমি নাৰায়ন,
মোআমৰিয়া ইত্যাদি।

‘শ’, ‘স’, ‘ষ’-ৰ সলনি ‘স’-ৰ ব্যৱহাৰ। যেনে— দেস, সত্ৰ, সদিয়া, সেস ইত্যাদি।

‘ন’, ‘ণ’-ৰ সলনি ‘ন’-ৰ প্ৰয়োগ। যেনে— দখিন, ৰমণি ইত্যাদি।

তদুপৰি ‘ই’, ‘ঈ’-ৰ ঠাইত ‘ই’; ‘ক্ষ’-ৰ ঠাইত ‘খ’ আদিৰ প্ৰয়োগ লক্ষ্য কৰা যায়।

‘অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ’ গ্ৰন্থখিনিত প্ৰকাশিত ‘অসম দেশৰ সংক্ষেপ বুৰঞ্জি’ প্ৰৱন্ধটিত আগৰ পাঠৰ তুলনাত গদ্যৰীতিৰ ক্ষেত্ৰত ভালেমান পৰিবৰ্তন দেখিবলৈ পোৱা যায়। পাঠটিৰ বানান প্ৰকৰণৰ ক্ষেত্ৰত মিছনাৰীসকলৰ বানান প্ৰকৰণৰ প্ৰভাৱ কম পৰিমাণে পৰা দেখা যায়। যেনে— ঈ-কাৰৰ ঠাইত ই-কাৰৰ প্ৰয়োগ। যেনে— বুৰঞ্জি, তোলনিয়া, গুৱাহাটী ইত্যাদি। উচ্চাৰণ ভিত্তিক বানানো দেখা যায়। যেনে— বাৰিখা। কিন্তু এনে শব্দ অতি নগন্য। তাৰ ঠাইত সংস্কৃতানুগ বানান শৈলী দেখিবলৈ পোৱা যায়। যেনে— ঈ-ৰ ব্যৱহাৰ (লক্ষ্মীনাৰায়ণ, ইন্দ্ৰবংশীয়); সংস্কৃতমূলীয় শব্দ (দানৱ, শিববংশীয়, স্বৰ্গ, মণ্ডল ইত্যাদি), ‘ৰ’-ৰ ব্যৱহাৰ (মোৰামৰিয়া, দানৱ, আইকুঁৱৰি, দেৱ আদি)।

তদুপৰি বানান প্ৰকৰণৰ আন উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য হ'ল— ‘শ’, ‘স’, ‘ষ’-ৰ প্ৰয়োগ, ‘ন’, ‘ণ’-ৰ প্ৰয়োগ, ‘ট’, ‘ত’, ‘ঠ’, ‘থ’-ৰ প্ৰয়োগ, ‘ই’, ‘ঈ’-কাৰৰ প্ৰয়োগ ইত্যাদি। পাঠটিৰ বাক্যৰীতিৰ ফালে চালে দেখা যায় চুটি, দীঘলীয়া বাক্যৰ প্ৰয়োগ হৈছে। কিন্তু চুটি বাক্যৰ প্ৰয়োগ অতি কম। চুটি বাক্যৰ উদাহৰণ—

‘মোৰামৰিয়া উপপ্লবৰ বিবৰণ এই।’

‘পুৰন্দৰ সিংহ স্বৰ্গদেও চিলমাৰিলৈ ভাগে গ'ল।’

পাঠটিত দীঘলীয়া বাক্যৰ প্ৰয়োগ অধিক। (,) আৰু (;) সংযোগেৰে বাক্য দীঘলীয়া কৰাৰ প্ৰৱণতা দেখা যায়। যেনে—

‘এই কামৰূপত পূৰ্বৰে পৰা দানৱ ৰজা আছিল, তেওঁৰ পিচত তেওঁৰ বংশৰে চাৰিজন ৰজা হলত নৰকাসুৰ, ভোগদত্ত প্ৰভৃতি ৰজা হৈ থাকে আৰু নৰকৰ বংশৰে অনেক ৰজা হৈ কামৰূপ ক্ৰমে শাসন কৰে।’

‘ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ পাৰে উত্তৰ পূৰ্ব ফালে বৰাহি, মৰাণ, তাৰ পশ্চিমৰ পৰা কচাৰি ৰজা আৰু তাৰ বাহিৰে নগা ইত্যাদিৰ অধিকাৰ আছিল, এই সকলোবোৰ ক্ৰমে ইন্দ্ৰবংশীয় অসম ৰজাসকলৰ অধিকাৰ হ'ল।’

পাঠটিত অধিকাংশই বৰ্ণনামূলক গদ্যৰ প্ৰয়োগ দেখিবলৈ পোৱা যায়। শেষত চিন্তামূলক গদ্যৰ জৰিয়তে পাঠটি সামৰা হৈছে। যেনে—

অসম দেশ মানৱ অধিকাৰত মহা দুৰ্গতিত পৰি অৰাজক প্ৰায় হল কিন্তু এতিয়া ইংগ্ৰাণীয়াধিকাৰ হোৱাত এ মে উন্নতি হব লাগিছে আৰু কিছু কালৰ মূৰত আকৌ পূৰ্বৰ

দৰে হব আৰু লোক সকলো সভা আৰু সুখী হব এতেকে ঈশ্বৰে আমাৰ দেশৰ ভাললৈহে
ইংৰাজক অধিপতি কৰিছে।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্নঃ

পাঠটিৰ গদ্যই মিছাৰীসকলৰ গদ্যৰীতিৰ পৰা আঁতৰি আহিছে নেকি ?

.....
.....
.....

৩.৬ সাৰাংশ (Summing Up)

অসমীয়া ভাষাৰ দূৰ্যোগপূৰ্ণ সময়ত ‘অৰুণোদই’ সম্বাদ পত্ৰই যি বৰঙনি
আগবঢ়ালে সি সদায় স্মৰণীয় হৈ থাকিব। অৰুণোদইৰ গদ্যই অসমীয়া ভাষাক এটা গতি
প্ৰদান কৰিলে। অৰুণোদই যুগৰ অসমীয়া থূলৰ এজন প্ৰভাৱশালী লিখক হ’ল—
আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন। আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ‘অসম দেশৰ সংক্ষেপ কথা’
প্ৰৱন্ধটিত অসম ৰাজ্যৰ ইতিহাস দাঙি ধৰা হৈছে। আদিযুগৰ পৰা বিভিন্ন শত্ৰুৰ আক্ৰমণত
বিপৰ্য্যস্ত হৈ পৰা অসম ৰাজ্যখন ইংৰাজৰ অধীনলৈ যোৱাৰ পাছতহে এক সুস্থিৰ অৱস্থালৈ
আহে। ইংৰাজৰ অধীনতে অসম ৰাজ্যই উন্নতিৰ জখলাত আগুৱাব পাৰিব।

৩.৭ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Sample Questions)

- ১) আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন সম্পৰ্কে এটি প্ৰৱন্ধ যুগুত কৰক।
- ২) অসমীয়া ভাষা সাহিত্যলৈ আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ অৱদান সম্পৰ্কে আলোচনা
কৰক।
- ৩) ‘অসম দেশৰ সংক্ষেপ কথা’ প্ৰৱন্ধটিৰ বিষয়বস্তু পৰ্যালোচনা কৰক।
- ৪) ‘অসম দেশৰ সংক্ষেপ কথা’ প্ৰৱন্ধটিৰ গদ্যৰীতি সম্পৰ্কে চমুকৈ আলোচনা কৰক।

৩.৮ প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থ (References/Suggested Readings)

মহেশ্বৰ নেওগ	: অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা
সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা	: অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত
বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা	: অৰুণোদইৰ ধলফাট
নন্দ তালুকদাৰ (সম্পা.)	: আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ৰচনা সংগ্ৰহ
নগেন শইকীয়া (সম্পা.)	: অৰুণোদই

* * *

চতুৰ্থ বিভাগ

নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ প্ৰবন্ধ ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ ফল কি?’

বিভাগৰ গঠন :

- ৪.১ ভূমিকা (Introduction)
- ৪.২ উদ্দেশ্য (Objectives)
- ৪.৩ নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ পৰিচয়
- ৪.৪ নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ ৰচনাৰাজি
- ৪.৫ ‘বিদ্যা আৰু জ্ঞান লাভৰ কি ফল?’ প্ৰবন্ধটি
 - ৪.৫.১ মূলপাঠ
 - ৪.৫.২ বিষয়বস্তু
 - ৪.৫.৩ গদ্যৰ বৈশিষ্ট্য
- ৪.৬ সাৰাংশ (Summing Up)
- ৪.৭ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Sample Questions)
- ৪.৮ প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থ (References/Suggested Readings)

৪.১ ভূমিকা (Introduction)

পূৰ্বৱৰ্তী বিভাগটিত আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ প্ৰবন্ধ ‘অসম দেশৰ সংক্ষেপ কথা’ শীৰ্ষক প্ৰবন্ধটিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰি অহা হৈছে। এই বিভাগটিত নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ ফল কি?’ নামৰ প্ৰবন্ধটিৰ বিষয়ে পৰ্যালোচনা কৰা হ’ব।

‘অৰুনোদই’ কাকতত যিসকল ব্যক্তিয়ে সাহিত্য চৰ্চা কৰি অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ উন্নতিৰ বাবে দেহে কেহে খাটিছিল সেইসকলৰ অন্যতম আছিল নিখিলিৰাই ফাৰৱেল। তেওঁ ‘অৰুনোদই’ৰ পাতত সবাতোকৈ বেছি কবিতা আৰু প্ৰবন্ধ লিখিছিল। এই বিভাগটিৰ আলোচনাৰ বিষয় হ’ল তেওঁৰ ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ কি ফল?’ নামৰ প্ৰবন্ধটি। এই বিভাগটিত নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ পৰিচয় আৰু সাহিত্যকৃতি দাঙি ধৰা হৈছে আৰু তাৰ লগতে প্ৰবন্ধটিৰ বিষয়বস্তু আৰু গদ্যৰীতি সম্পৰ্কে আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে।

৪.২ উদ্দেশ্য (Objectives)

এই বিভাগটি অধ্যয়নৰ অন্তত আপোনালোকে—

- নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ পৰিচয় লাভ কৰিব পাৰিব,
- নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ ৰচনাৰাজিৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব,
- ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ ফল কি?’ প্ৰবন্ধটিৰ বিষয়বস্তুৰ আভাস লাভ কৰিব পাৰিব, আৰু
- প্ৰবন্ধটিৰ গদ্য সম্পৰ্কে ফহিয়াই চাব পাৰিব।

৪.৩ নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ পৰিচয়

নিখি লেভি ফাৰৱেল বা নিখিলিৰাই ফাৰৱেল (১৮২৭-১৮৭৩) এজন অৰুনোদই যুগৰ অসমীয়া লেখক। তেওঁৰ পিতৃদত্ত নাম আছিল নিখিৰাম কেওট। তেওঁ ১৮২৭ চনত জন্মগ্ৰহণ কৰিছিল। তেওঁৰ জন্মস্থান সম্পৰ্কে মতানৈক্য দেখা যায়। কিছুমানৰ মতে তেওঁৰ জন্ম তেজপুৰ মহকুমাৰ কলংপুৰ মৌজাৰ সূতা গাঁৱত। কিন্তু তেওঁ নিজে ‘অৰুনোদই’ কাকতৰ ৭ম বছৰৰ ২য় সংখ্যাত তেওঁৰ জন্মস্থান গহপুৰ বুলি উল্লেখ কৰিছে। সৰুতেই তেওঁ পিতৃ-মাতৃক হেৰুৱাই মাউৰা হৈছিল। সেয়ে সৰু কালৰ পৰাই তেওঁ জীয়াই থকাৰ বাবে সংগ্ৰাম কৰিবলগীয়া হৈছিল।

১৮৩৬ চনত অসমত খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যে ডঃ নাথান ব্ৰাউনৰ নেতৃত্বত এটি আমেৰিকান খ্ৰীষ্টান মিছনেৰী দল অসমলৈ আহে। তেওঁলোকে অসমৰ বিভিন্ন ঠাই ঘূৰি-পৰি খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ কাম কৰে। তেওঁলোক অসমলৈ অহাৰ প্ৰায় ছয় বছৰৰ মূৰত নিখিৰাম কেওট খ্ৰীষ্টান ধৰ্মত দীক্ষিত হয়। খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰা তেওঁ প্ৰথম স্থানীয় বা অসমীয়া লোক বুলি কোৱা কৰা হয়। ১৮৪১ চনৰ ১৩ জুনৰ দিনা তেওঁ খ্ৰীষ্টান ধৰ্মত দীক্ষা লয়। জয়পুৰত মাইলছ ব্ৰনছনে তেওঁক খ্ৰীষ্টান ধৰ্মত দীক্ষা দিয়ে। খ্ৰীষ্টান ধৰ্মত দীক্ষা লোৱাৰ পাছত তেওঁ নামটো সলাই নিখি লেভি ফাৰৱেল নাম গ্ৰহণ কৰে। ফাৰৱেল নামেৰে এজন ধনী আমেৰিকান চাহাবে নিখিৰামৰ ভৰণ-পোষণৰ সমষ্ট খৰচৰ ধন বহন কৰিবলৈ দায়িত্ব লয়। সেয়েহে নিখিৰামক চাহাবজনৰ নাম অনুসৰি ‘ফাৰৱেল’ উপাধি প্ৰদান কৰা হয়। তেতিয়াৰে পৰাই নিখিৰাম কেওটৰ নামটো ‘নিখি লেভি ফাৰৱেল’ হয়।

১৮৪৭ চনত নিখি লেভি ফাৰৱেল বিবাহপাশত আবদ্ধ হয়। তেওঁৰ পত্নীৰ নাম ‘ইলাইজা’ আছিল বুলি জনা যায়। ইলাইজা শিৱসাগৰৰ কোনোবা হিন্দু পৰিয়ালৰ ছোৱালী আছিল। ১৮৪৪ চনত ডঃ নাথান ব্ৰাউনৰ ওচৰত তেওঁ খ্ৰীষ্টান ধৰ্মত দীক্ষা লয়। নিখি লেভি ফাৰৱেল আৰু ইলাইজাৰ চাৰিজনী ছোৱালী সন্তানৰ জন্ম হৈছিল। শিৱসাগৰ নগৰৰ পশ্চিমে দিখৌৰ পাৰতে ফাৰৱেলৰ ঘৰ আছিল। দীৰ্ঘদিন ক’ফ ৰোগত ভুগি ফাৰৱেলে ১৮৭৩ চনত শিৱসাগৰত শেষ নিশ্বাস ত্যাগ কৰে।

৪.৪ নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ ৰচনাৰাজি

আমি সকলোৱে জানো যে, খ্ৰীষ্টান মিছনেৰীসকলে অসমত ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যে আহিছিল। কিন্তু তেওঁলোকৰ পদাৰ্পনৰ কালছোৱা আছিল অসমীয়া ভাষাৰ সংকটৰ কাল। সেয়েহে অসমীয়া ভাষা পুনৰুদ্ধাৰৰ বাবে তেওঁলোক যত্নপৰ হয়। তাৰবাবে তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষা শিকি, এই ভাষাত ধৰ্মমূলক বা অন্যান্য পুথি-পাৰ্জি প্ৰণয়নত মনোযোগ দিয়ে। খ্ৰীষ্টান ধৰ্মত দীক্ষিত হোৱাৰ পাছত ফাৰৱেলেও খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম প্ৰচাৰ আৰু অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ বিকাশৰ অৰ্থে নিজকে আত্ম-নিয়োগ কৰে। ‘অৰুনোদই’ কাকতত তেৱেঁই সবাতেকৈ বেছি গদ্য আৰু পদ্য ৰচনা কৰিছিল। একাগ্ৰতা আৰু কৰ্মনিষ্ঠাৰ গুণত অতি সোনকালে তেওঁ ডঃ নাথান ব্ৰাউন আৰু মাইলছ ব্ৰনছন চাহাবৰ অতি প্ৰিয়পাত্ৰ হ’বলৈ

সমর্থবান হৈছিল। তেওঁ ইংৰাজী আৰু অসমীয়া দুয়ো ভাষাতেই পাৰ্গত হৈ উঠিছিল আৰু দুয়োটা ভাষাতে সাহিত্য-চৰ্চা কৰিছিল। মিছনেৰী ছপাশালত কাম কৰাৰ লগতে তেওঁ ‘অৰুণোদই’ৰ প্ৰায় প্ৰতিটো সংখ্যাতে প্ৰবন্ধ, কবিতা আদি লিখিছিল। তেওঁৰ সাহিত্য কৰ্মৰাজিক দুটা ভাগ কৰিব পাৰি— ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যে লিখা ধৰ্মমূলক লেখা আৰু অসমীয়া ভাষা সাহিত্য বিকাশ সম্পৰ্কীয় লেখা। ‘অৰুণোদই’ত তেওঁ ন:ল: বা ন:ল:ফ: সংক্ষিপ্ত ছদ্মনাম ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তেওঁৰ ‘বিনয় বচন’, ‘তীৰ্থৰ বিৱৰণ’, ‘সৰগৰ বিৱৰণ’, ‘নৰকৰ বিৱৰণ’, ‘হিন্দুস্থানী বুৰঞ্জী’, ‘বিদ্যা আৰু জ্ঞান লাভৰ কি ফল?’ আদি ভালেমান প্ৰবন্ধ আৰু কবিতা ‘অৰুণোদই’ত প্ৰকাশ পাইছিল। ফাৰৱেলৰ ‘অৰুণোদই’ত প্ৰকাশ পোৱা ‘তিনিজন ভাইৰ মিস্যনেৰী জাত্ৰা’ নামৰ ভ্ৰমণমূলক ৰচনাটোৱেই প্ৰথম অসমীয়া ভ্ৰমণ কাহিনী।

‘অৰুণোদই’ত লিখাৰ উপৰি ফাৰৱেলে নিজাববীয়াকৈ কেইবাখনো সৰু সৰু পুথি শ্ৰীষ্টান মিছন প্ৰেছৰ পৰা ছপা কৰি উলিয়াইছিল। সেইবোৰৰ ভিতৰত ‘কানি বেহেৰাৰ সাধু’, ‘সত্য গুৰুৰ পৰিচয়’, ‘এজন দেশীয় লোকে লিখা’, ‘নিস্তাৰৰ উপায়’, ‘Hints for Children on Good Manners’, ‘Female Education’, ‘Remarriage by widows’ আদি পুস্তিকা উল্লেখযোগ্য। ইয়াৰ লগতে তেওঁ ১৮৬৫ চনত ‘ভাৰতীয় দণ্ডবিধি আইন’ আৰু ‘পদাৰ্থ বিদ্যাসাৰ’ (*National Science in Familiar Dialogue* নামৰ গ্ৰন্থৰ অসমীয়া ভাঙনি) নামৰ দুখন ইংৰাজী পুথি অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰি প্ৰকাশ কৰিছিল। নাথান ব্ৰাউনে কৰা বাইবেলৰ অসমীয়া অনুবাদ কাৰ্যত ফাৰৱেলে যথেষ্ট সহায় কৰিছিল।

আত্মমূল্যায়ণ প্ৰশ্নঃ

নিখিলিবাই ফাৰৱেলৰ ৰচনাৰাজিৰ বিষয়বস্তু কি আছিল?

.....

.....

.....

.....

৪.৫ ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ ফল কি?’ প্ৰবন্ধটি

আমাৰ পাঠ্যক্ৰমত সন্নিবিষ্ট ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ ফল কি?’ নামৰ প্ৰবন্ধটি নিখিলিবাই ফাৰৱেলৰ এটি উল্লেখযোগ্য প্ৰবন্ধ। তেওঁ ন.ল.ফ. ছদ্মনামেৰে প্ৰবন্ধটি লিখিছিল। ইয়াৰ বিষয়বস্তু ধৰ্মমূলক। ১৮৬৭ চনৰ নৱেম্বৰ সংখ্যাৰ ‘অৰুণোদই’ত এই প্ৰবন্ধটি প্ৰকাশ পাইছিল। আলোচনীখনৰ ১৭০ পৃষ্ঠাৰ পৰা ১৭২ পৃষ্ঠালৈ প্ৰবন্ধটো ছপা হৈছিল। ‘অৰুণোদই’ৰ বৰ্তমানৰ সংকলিত ৰূপত প্ৰবন্ধটিৰ শিৰোনাম ‘বিদ্যা আৰু জ্ঞান লাভৰ কি ফল?’ বুলিহে উল্লেখ আছে।

৪.৫.১ মূলপাঠ

বিদ্যা আৰু জ্ঞান লাভৰ কি ফল ?

প্ৰাই সকলো মানুহে ভাবে আৰু নিচই মনেৰে প্ৰত্যইও কৰে, জে জ্ঞান বিদ্যা লাভ কৰিব পাৰিলেই মানুহ ইহ পৰকালে সুখি হই। কিন্তু স্বৰূপ জ্ঞানি লোকৰ মনত তেনে ভাবনা কেতিয়াও নাহে। জিবিলাকে ওপৰৰ কথাত বিশ্বাস কৰে, সিবিলাকতকৈ ভ্ৰান্তি খোআ আৰু ভুল স্বৰূপ সমুদ্ৰত মগ্ন হোআ কোন আছে ?

বৰ্তমান কালত জগতৰ মাজত জ্ঞান বিদ্যা লাভ কৰা হেজাৰ হেজাৰ লোক আছে; সিবিলাকৰ মাজত কত কত জন অতিসই জ্ঞানবন্ত আৰু সকলো বিদ্যাতে নিপুন। সেই জ্ঞানি পুৰুষ সকলে আকাশ মণ্ডলৰ সূৰ্য্য চন্দ্ৰ, তৰা নখ্যত্ৰ আৰু সমুদাই গ্ৰহ বিলাকৰো নিজ নিজ গতি আৰু সিহঁতৰ পথ আৰু প্ৰত্যেকৰ বথৰ পৰিমাণ; তাত বাজে কোন কিমান ডাঙ্গৰ, আৰু ই জগতৰ পৰা সি জগতলৈ কিমান অন্তৰ, এই সকলো আচৰিত জ্ঞানৰ কথা বিসেস ৰূপে বুজে। আৰু প্ৰিথিবি মণ্ডলৰ সমুদাই পদাৰ্থ, অৰ্থাত প্ৰানি অপ্ৰানি সমস্ত বস্তুৰে গুণ ভেদাভেদ কৰিব পাৰে, সূৰ্য্যৰ উদই হলে ৰাতিৰ ঘোৰ এন্ধাৰ গুচাই জেনেকৈ সকলোকে পহৰ দিএ, তেনেকৈ সিবিলাকে মূৰ্খ লোকৰ পথ্যে জ্ঞান স্বৰূপ দিগ্ধি হৈছে। বিদ্যাৰ মহত গুণৰ প্ৰভাবত মানুহ ইমান জ্ঞানি হলেও তথাপি সিবিলাকে আপোন আচৰিত বুধি জ্ঞানৰ দ্বাৰাই পৰকালৰ নিমিত্তে কিঞ্চিত্তো সুখৰ নে সাঁচে, আৰু সাঁচিবও নোআৰে; অৰ্থাত জ্ঞান বিদ্যাৰ কাৰনে মানুহ জদিও এই মান জ্ঞানবন্ত আৰু তিফ্ল বুধিমন্ত হই; আৰু তাৰ দ্বাৰাই ভাল অভাল, ধৰ্ম অধৰ্মক চিনি, ভালৰ পৰা বেয়াক প্ৰিথক কৰি ৰাখিবৰ সক্তি থাকে, তেঁও সিবিলাকে স্ৰিষ্টি কৰ্তা মহান ইশ্বৰক নেজানে, আৰু জানিবৰো সক্তি নাই। ধৰ্মি লোকে জাক সংসাৰ-জ্ঞানি বোলে, সিবিলাক সেই বিধৰ জ্ঞানি; বিলাতত এনে হেজাৰ হেজাৰ অতি জ্ঞানবান লোক আছে। কিন্তু সিবিলাকে ইশ্বৰক জানে, আৰু পৰকাললৈ আপোনাৰ নিমিত্তে কিবা সুখ সঞ্চই কৰি ৰাখিছে, ওপৰৰ কথাত বিশ্বাস কৰা সকলে তাক ভাবিছে নে? আমি বোলোঁ, কেতিয়াও নহই। এনে লোকে ইশ্বৰক জানি তেওঁৰ সেৱা ভক্তিত দিন নিয়াই, তেওঁৰ অনাদি অনুগ্ৰহৰ দ্বাৰাই পৰলোকৰ নিমিত্তে আপোনালৈ অনন্ত আয়ুসৰ পৰম সুখ সঞ্চই কৰা দুৰে থাকোক, সিবিলাকে সেই মহা স্ৰিষ্টি কৰ্তাৰ ইশ্বৰত্ব আৰু তেওঁৰ অনন্ত পৰম গুণ, এই সকলোকে অস্বিকাৰ কৰে; আৰু পৰলোকৰ সুখ দুখৰ ভাবনাকো। আপোনাৰ মনৰ পৰা উৰাই দিএ; আৰু কি? সিবিলাক একে বাৰে নাস্তিক হৈ পৰে। কিন্তু জিবিলাক জ্ঞানি পুৰুষ নিচয়ে নাস্তিক নহই, সিবিলাকেও অনাদি ইশ্বৰৰ জি অনন্ত নিয়ম, অৰ্থাত পাপৰ পৰা উদ্ধাৰৰ নিমিত্তে জি একেটা উপাই জিবনৰ অধিকাৰ প্ৰভু যিচু খ্ৰিষ্টৰ স্ৰিতু ভোগৰ দ্বাৰাই অনন্ত সত্যেৰে মোহন মাৰি পাপি নৰলৈ ইশ্বৰে দান কৰিলে, তেওঁৰ সেই সুখ সন্ত্য আৰু পবিত্ৰ বাইবোল অৰ্থাত ধৰ্ম সাস্ত্ৰৰ সৰল মতৰ মাজতো নানা সংসাৰিক বিধিৰ দ্বাৰাই আপোনাবিলাকৰ বিনাসৰ নিমিত্তে ভাঁজ দি, বিপথে চলে। ই কেনে আচৰিত কথা।

কিন্তু, এতেকে বুলি জে মানুহে জ্ঞান বিদ্যা সিকিব নেলাগে, এনে নহই। অৰসো সিকিবৰ প্ৰয়োজন আছে। আৰু বিদ্যা লাভ কৰিলে মানুহ ইহলোকত জে সুখি হই, তাক আমিও স্বিকাৰ কৰোঁ। এই আয়ুসৰ নিমিত্তে জ্ঞান বিদ্যা মানুহৰ পৰম উপকাৰি আৰু লগৰ সাৰথি, ইয়াক কোনে স্বিকাৰ নকৰিব? কাৰন বিদ্যা হলে, মানুহে ভাল বেয়া, ধৰম অধৰম, আৰু নিয়াই অনিয়াই, এই আটাইকে বাচিবৰ সমৰ্থ হই; তাত বাজে বিদ্যাৰ গুনে মানুহে অসভ্যতা সিকলিব পৰা মুক্ত পাই, সভ্যতাৰ পৰিচই পোআ হৈ তাৰ সহগামি হবলৈ সিকে; বিদ্যাৰ প্ৰভাৱত সকলো বিধ কুসংস্কাৰৰ জুঁঅলি খহাই মানুহ স্বতন্ত্ৰ হৈ ইহকালৰ নানা সুখ ভোগ কৰিব পাৰে। আৰু বিদ্যাৰ গুনে মানুহে আপোনাৰ সুখ উন্নতিলৈ জেনেকৈ চিন্তে, তেনেকৈ পৰৰ উন্নতিলৈকো চিন্তা কৰিবলৈ ধৰে, আৰু সেই ৰূপে ক্ৰমেৰে পৰোপকাৰি দেস হিতৈসি, এনে গুনেৰে অলংক্ৰিত হৈ উঠে। আৰু তাৰ দ্বাৰাই সেই জন সকলোৰে আদৰৰ পাত্ৰ হই। তাতে বাজে বিদ্যাৰ মহত গুণৰ কাৰনে মানুহে আপোনাক কি ৰূপে সুস্থ সৰিলে ৰাখিব লাগে, তাৰ সকলো কথা জানি পৰিমিত আচৰনৰ দ্বাৰাই দিখজিবি হই। আৰু বিদ্যাৰ গুনেৰে অলংক্ৰিত হলে, মানুহ তিঙ্ক বিবেকি আৰু বহু জ্ঞানি হৈ সকলো কঠিন কথা, আৰু প্ৰশ্ন আদি বুজি তাৰ চই নিচই কৰিবৰ সক্তি পাই। আৰু ধৰমৰ কথাতে বিদ্যা জ্ঞানৰ পৰা নানা উপকাৰ আছে; সমুলি নাই বুলি আমি অস্বিকাৰ নকৰোঁ। কিন্তু বিদ্যা লাভ কৰাই জে পৰলোকৰ অনন্ত সুখৰ মুখ্য কাৰন, ইয়াক কোনো মতেও স্বিকাৰ কৰিব নোআৰোঁ। ধৰমি হৈ আপোনাৰ স্ৰষ্টি কৰ্তা ইশ্বৰক জানিবলৈ হলে, মানুহে আন কিবা বিসেস দান পাবলৈ জত্ন কৰিব লাগে। সেয়ে “ইশ্বৰৰ ভই”। তাৰ অৰ্থে বাইবোল সাস্ত্ৰত লিখা আছে, বোলে, “ইশ্বৰ ভয়েই জ্ঞানৰ আৰম্ভন,” অৰ্থাত সত্য আৰু পৰমাৰ্থিক জ্ঞান ইশ্বৰক ভই আৰু ভক্তি কৰাৰ পৰাহে ওলাই। কিয়নো পাপি মানুহৰ চিতত ইশ্বৰৰ ভই নোসোমালে কোনো মতে সি পাপ আচৰনক তিয়াগিব নোআৰে, আৰু ইশ্বৰলৈকো তাৰ মনত প্ৰেম ভক্তি নজনমে; কাৰন, কি ডাঙ্গৰ কি সৰু, কি জ্ঞানি কি অজ্ঞানি, আৰু কি বিদ্যাৱন্ত কি মুৰ্খ, সকলো মানুহ জনমৰে পাপি, ধৰম সাস্ত্ৰত জেনেকৈ লিখা আছে, বোলে, “সিহঁত গৰ্ভৰে পৰা অপথগামি,”

অৰ্থাত জনমৰে পৰা মানুহৰ পাপি স্বভাও; আৰু জিমান দিন সেই পাপ স্বভাৱৰ অধিনে চলে, তেতিয়ালৈকে সি তাৰ বন্দি। ইশ্বৰৰ সক্তিএ মানুহক এনে পাপ স্বভাৱৰ অধিনৰ পৰা মুকুত নকৰিলে বিদ্যাৰ গুণৰ দ্বাৰাই মানুহে আপোনা আপুনি পাপৰ অধিনৰ পৰা মুকুত হৈ পৰকালৰ পৰম সুখৰ জোগ্য পাত্ৰ হব পাৰে নে? ইশ্বৰক জানিবলৈ আৰু মৰনৰ পাচত তেওঁৰ অনন্ত সুখৰ ভাগি হবলৈ আসা কৰিলে, ওপৰে লিখা সেই পৰম জ্ঞান দান পাবৰ আৱশ্যক; নহলে ওপৰৰ কথাত ভাৰসা কৰা সমুলি নিষ্ফল। আৰু সিবিলাকে ভবাৰ দৰে যদি বিদ্যা লাভৰ দ্বাৰাই ইহ পৰলোকৰ সুখ পোআ হই, তেন্তে সামান্য মুৰ্খ অপণ্ডিত চহা লোকৰ গতি কি হব? সেইবিলাক জ্ঞান বিহীন হোআতে নৰকি হব লগা। কিন্তু এতিয়া বিদ্যাৰ ওচৰকে নোপোআ অতি মুৰ্খ অসংখ্য মানুহো ইশ্বৰৰ পৰম সেৱক হৈ তেওঁলৈ কায়ে মনো বাক্যে প্ৰেম ভক্তি কৰা দেখোঁ। আৰু সিবিলাকে মৰনৰ কালতো আনন্দ আৰু সান্তনা চিতেৰে মৰি জাই। ই কেনে বিপৰিত!

এতেকে আমি বোলোঁ, মানুহে ইশ্বৰক জানিব লাগিলে বিদ্যা লাভতকৈও আন বেলেগ আৰু বিসেস জ্ঞান পাবলৈ জতন কৰোক। সেই দান সংসাৰত পোআ নেজাই; অকল ইশ্বৰৰ পৰাহে জাচক লোকে পাই।

ন. ল. ফ.

(অৰুনোদই, ১৮৬৭ চন, নবেম্বৰ, পৃষ্ঠা ১৭০-১৭২)

৪.৫.২ বিষয়বস্তু

নিখিলিবাই ফাৰৱেলৰ এই প্ৰৱন্ধটিৰ শিৰোনামত বিদ্যা আৰু জ্ঞানৰ কথা উল্লেখ থাকিলেও প্ৰকৃতৰ্থত এই প্ৰৱন্ধটি ধৰ্মমূলকহে। অবশ্যে তেওঁ বিদ্যা আৰু জ্ঞানক গুৰুত্বহীন কৰা নাই। তেওঁৰ মতে অকল বিদ্যাৰ যোগেদি আৰ্জিত জ্ঞানে মানুহক সকলো প্ৰকাৰে জ্ঞানী কৰি তুলিব নোৱাৰে। ধৰ্মীলোকে সৃষ্টিকৰ্তা মহান ইশ্বৰক জানি যি জ্ঞান অৰ্জন কৰে তেওঁহে প্ৰকৃত জ্ঞানী অৰ্থাৎ সংসাৰ-জ্ঞানী। প্ৰৱন্ধটিত এই কথাখিনিকে সবিস্তাৰে ব্যাখ্যা কৰা হৈছে।

জগতৰ প্ৰায় সকলোৰে ভাবে যে জ্ঞান বিদ্যা অৰ্জন কৰিব পাৰিলে মানুহ ইহকাল আৰু পৰকালত সুখী হ'ব পাৰে। কিন্তু এইটো সম্পূৰ্ণৰূপে ভুল ধাৰণা। প্ৰকৃত জ্ঞানীলোকে তেনেদৰে নাভাবে। বৰ্তমান পৃথিৱীত জ্ঞান বিদ্যা লাভ কৰা অজস্ৰ লোক আছে। তেওঁলোক অতি জ্ঞানী আৰু সকলো বিদ্যাতে নিপুন। তেওঁলোকে সূৰ্য, চন্দ্ৰ, নক্ষত্ৰ, গ্ৰহ, তৰাদিৰ বিষয়ে জানে। এইবোৰৰ আকাৰ, কক্ষপথ, গতি, এখন সৌৰ জগতৰ পৰা আন এখনৰ দূৰত্বও তেওঁলোকৰ জ্ঞাত। তেওঁলোকে পৃথিৱীৰ সমগ্ৰ বস্তু অৰ্থাৎ প্ৰাণী-অপ্ৰাণী সকলো বস্তুৰে ভেদা-ভেদ নিৰ্ণয় কৰিব পাৰে। সূৰ্য উদয় হ'লে যেনেকৈ আন্ধাৰ গুছি পোহৰ হয় তেনেদৰে এই বিদ্যাৰ ফলত মুখই জ্ঞান স্বৰূপ পোহৰ লাভ কৰে। এই বিদ্যাৰ ফলত মানুহ জ্ঞানবান আৰু বুদ্ধিমান হয়। ফলত তেওঁলোকে ভাল-বেয়া, ধৰ্ম-অধৰ্ম বুজি পায়।

লেখকৰ মতে, অকল এই বিদ্যা অৰ্জনৰ ফলত জ্ঞানী হোৱা লোকসকল কিন্তু সংসাৰ জ্ঞানী বা পৰম জ্ঞানী নহয়। তেওঁলোকে সৃষ্টিকৰ্তা ইশ্বৰক নাজানে, জানিবও নিবিচাৰে আৰু পৰকালৰ বাবে অকণো পুণ্য বা সুখ অৰ্জন নকৰে। এনে লোকসকলে ইশ্বৰক আৰাধনা কৰি পৰম সুখ অৰ্জন কৰাটো বাদে ইশ্বৰৰ আন্তিত্ব আৰু ইহকাল পৰকালক অস্বীকাৰ কৰে। তেওঁলোক নাস্তিক। কিন্তু যিবিলাক সংসাৰ-জ্ঞানী লোক বা পৰম জ্ঞানী লোক তেওঁলোক নাস্তিক নহয়। তেওঁলোকে ইশ্বৰৰ সকলো নিয়ম পালন কৰে। প্ৰভু যীচুৰে সংসাৰক দি যোৱা মহান বাণী অৰ্থাৎ পবিত্ৰ বাইবেল আখৰে আখৰে পালন কৰে।

পাঠটিত লেখকে জ্ঞান বিদ্যাই সৰ্বস্ব নহয় বুলি কৈছে যদিও তেওঁ জ্ঞান বিদ্যাক অস্বীকাৰ কৰা নাই। তেওঁৰ মতে সকলো মানুহৰে জ্ঞান বিদ্যা শিকিবৰ প্ৰয়োজন আছে। বিদ্যা লাভ কৰিলে মানুহ ইহকালত সুখী হয় বুলি স্বীকাৰ কৰিছে। বিদ্যাৰ মানুহৰ পৰম উপকাৰী। ইয়াৰ দ্বাৰাই ভাল-বেয়া, ধৰ্ম-অধৰ্ম, জ্ঞান-অজ্ঞান চিনিব পাৰি, সভ্যতাৰ পৰিচয়

পাব পাৰি। ইয়াৰ প্ৰভাৱত কু-সংস্কাৰ আঁতৰাব পাৰি। বিদ্যাৰ বলত নিজৰ সুখ উন্নতিৰ লগতে আনৰ সুখ উন্নতিৰ বিষয়ে চিন্তা কৰিবলৈ যত্নপৰ হয়। তাৰ ফলত মানুহ পৰোপকাৰী, দেশহিতৈশী আদি গুণেৰে বিভূষিত হৈ পৰে আৰু সকলোৰে আদৰৰ হৈ পৰে। বিদ্যাবান লোকে স্বাস্থ্য আৰু শৰীৰ ভালে ৰখাৰ উপায় জানে আৰু তাৰফলত পৰিমিত আচৰণ কৰি দীৰ্ঘজীৱি হয়। যদিও বিদ্যা লাভ পৰলোকৰ সুখ লাভৰ মূল কাৰণ নহয় (ইয়াৰ মূল কাৰণ ধৰ্ম পালনহে), কিন্তু জ্ঞান বিদ্যাই ধৰ্ম আচৰণত সহায় কৰে। মানুহে ধৰ্ম পালন কৰি ইশ্বৰক জানিবলৈ হ'লে এটা বিশেষ বস্তু অৰ্জন কৰাটো দৰকাৰ। যিটোক 'ইশ্বৰৰ ভয়' বুলি কোৱা হয়। সত্য আৰু পাৰমাৰ্থিক জ্ঞান ইশ্বৰৰ প্ৰতি ভয় আৰু ভক্তিৰ পৰাহে জন্ম হয়। পবিত্ৰ বাইবেল শাস্ত্ৰ মতে, 'ইশ্বৰৰ ভয়েই জ্ঞানৰ আৰম্ভণি'। আমি সকলো মানুহ জন্মৰে পৰাই পাপী। ইশ্বৰৰ প্ৰতি থকা ভয়ৰ বাবে আমি সেই পাপ আচৰণ পৰিত্যাগ কৰোঁ।

শাস্ত্ৰ মতে, মানুহ জন্মৰে পৰাই পাপী আৰু ইশ্বৰে পাপ স্বভাৱৰ পৰা মুক্ত নকৰালৈকে মানুহে পাপতে বন্দী হৈ থাকে। বিদ্যাৰ গুণৰ বলত মানুহে পাপৰ অধীনৰ পৰা মুক্ত হ'ব নোৱাৰে। ইশ্বৰক জানিবলৈ আৰু পাপৰ পৰা মুক্ত হৈ মৃত্যুৰ পাছত পৰকালত পৰম সুখ লাভ কৰিবলৈ ওপৰত উল্লেখ কৰা পৰম জ্ঞানৰ দৰকাৰ। যদি বিদ্যাৰ বাবে মানুহে পৰকালৰ সুখ লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থবান হ'লহেঁতেন, তেতিয়া হ'লে অশিক্ষিত, চহা লোকসকলৰ কি গতি হ'লহেঁতেন। জ্ঞান বিদ্যা অবিহনে তেওঁলোকৰ নৰক গমন হ'লহেঁতেন। কিন্তু তেওঁলোকেও পৰম ইশ্বৰৰ সেৱক হৈ পৰকালত সুখ পায়।

সেয়েহে, শেষত লেখকে কৈছে যে, মানুহে ইশ্বৰক জানিবলৈ বিদ্যা লাভতকৈ আন এটা বিশেষ জ্ঞানৰ দৰকাৰ। যিটো ধৰ্মপৰায়ণ লোকে ইশ্বৰৰ পৰা লাভ কৰে, আন ঠাইত পোৱা নাযায়।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্নঃ

১। পৰকালত কেনেদৰে সুখ পাব পাৰি বুলি প্ৰৱন্ধটোত কোৱা হৈছে?

.....

.....

.....

২। প্ৰৱন্ধটিত বিদ্যা আৰু জ্ঞানৰ লগত ধৰ্মৰ কেনেদৰে সম্পৰ্ক স্থাপন কৰা প্ৰয়াস কৰা হৈছে? (৬০টা মান শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

.....

.....

.....

৪.৫.৩ গদ্যৰ বৈশিষ্ট্য

নিধিলিবাই ফাৰৱেলৰ গদ্যৰীতিত মিছনেৰীসকলৰ গদ্যৰীতিৰ অনুকৰণ আখৰে আখৰে পালন কৰা স্পষ্ট ৰূপত দেখিবলৈ পোৱা যায়। তেওঁ মাইলছ ব্ৰনছন আৰু নাথান ব্ৰাউনৰ গদ্য ৰচনাৰ আৰ্হিকে আখৰে আখৰে মানি লৈছিল। এই শৈলী কথিত অসমীয়াৰ ওচৰ চপা আছিল। এই ক্ষেত্ৰত নিধিলিবাই ফাৰৱেল আৰু মিছনেৰীসকল হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ তীব্ৰ সমালোচনাৰ সন্মুখীন হৈছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাকে ধৰি আন একাংশ পণ্ডিতে অসমীয়া ভাষাৰ মূল সংস্কৃত ভাষাক ভিত্তি কৰি আধুনিক অসমীয়া গদ্য ৰীতি প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ পক্ষপাতী আছিল। ‘অৰুনোদই’ৰ শেষ কালছোৱাত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ আৰ্হিকে গ্ৰহণ কৰি ইয়াৰ লেখাবোৰ ছপা কৰা হৈছিল। সেই অনুসৰি ১৮৬১ চনত ‘অৰুনোদই’ নামটো ‘অৰুণোদয়’ হয়। ‘অৰুণোদয়’ কাকতত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ বাক্য ৰীতিৰ আৰ্হি গ্ৰহণ কৰা কাৰ্যত ফাৰৱেল যথেষ্ট অসন্তুষ্ট হৈছিল।

আমাৰ পাঠ্যক্ৰমত অন্তৰ্ভুক্ত ‘বিদ্যা আৰু জ্ঞান লাভৰ কি ফল?’ নামৰ লেখাটি ‘অৰুণোদয়’ত ১৮৬৭ চনৰ নৱেম্বৰ মাহত প্ৰকাশ পাইছিল। লেখাটিত ফাৰৱেলে মিচনাৰীসকলৰ গদ্যৰীতিকে অনুকৰণ কৰিছিল যদিও হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ আৰ্হিৰ প্ৰভাৱো পৰিলক্ষিত হয়। এই দিশত বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ আখৰ ‘ৰ’ৰ প্ৰয়োগ মনকৰিবলগীয়া। তলত লেখাটিৰ গদ্যশৈলীৰ চমু আভাস দিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হ’ল।

‘অৰুনোদই’ৰ পাতত মিছনেৰীসকলে যি গদ্য লিখিছিল সেই গদ্য সৰল আৰু উচ্চাৰণ অনুগামী আছিল। অসমীয়া ভাষাৰ শ, য, স এই তিনিটাৰ পৰিৱৰ্তে ‘স’; ‘জ’, ‘ঝ’, ‘য’-ৰ পৰিৱৰ্তে ‘জ’; ‘য়’, ‘ই’-ৰ পৰিৱৰ্তে ‘ই’-ৰ প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল। নিধিলিবাই ফাৰৱেলে মিছনেৰীসকলৰ বানান পদ্ধতি আখৰে আখৰে পালন কৰিছিল। এই পাঠটিৰ গদ্যতো মিছনাৰীসকলে প্ৰয়োগ কৰা ভাষাৰ নিদৰ্শন দেখিবলৈ পোৱা যায়। যেনে—

উচ্চাৰণ অনুসৰি বানান : প্ৰাই, ভই, প্ৰিথিৰি, প্ৰিথক, প্ৰিষ্টি, পখ্যে, নখ্যত্ৰ, পোআ, তিয়াগিব, নিয়াই, গিয়ান ইত্যাদি।

শ, য, স-ৰ সলনি স : সিকিব, সক্তি, বিসেস ইত্যাদি।

ঈ-কাৰ, উ-কাৰ-ৰ সলনি ই-কাৰ, উ-কাৰ : সুৰ্জা, সুখি, জ্ঞানি, তিষ্ক, মুখ ইত্যাদি।

চ, ছ-ৰ সলনি চ : আচে, ভাবিচে ইত্যাদি।

য়-ৰ সলনি ই : ভই, প্ৰাই, অতিসই ইত্যাদি।

জ, য, ঝ-ৰ সলনি জ : জে, জি, জিবিলাক, নেজাই ইত্যাদি।

মুক্ত ব্যঞ্জন ভাঙি সৰলীকৰণ : গিয়ান, নিয়াই, তিয়াগিব ইত্যাদি।

অলংকাৰ প্ৰয়োগ : ‘ভুল স্বৰূপ সমুদ্ৰ’

‘জ্ঞান স্বৰূপ দিগ্ৰি’।

বাক্যৰীতিৰ ক্ষেত্ৰত সৰ্বতোপকাৰে ইংৰাজী ভাষাৰ বাক্য-ৰীতিৰ প্ৰভাৱ দেখিবলৈ পোৱা যায়।

আমি সকলোৰে জানো যে, ১৮৬১ চনৰ পৰাই সংস্কৃত ভিত্তিক ভাষাৰীতি অৰুণোদয়ত প্ৰয়োগ কৰা হয়। আমাৰ পাঠ্যক্ৰমত সন্নিবিষ্ট ‘বিদ্যা আৰু জ্ঞান লাভৰ কি ফল?’ প্ৰবন্ধটি প্ৰকাশ পাইছিল ১৮৬৭ চনৰ নবেম্বৰ মাহত। সম্ভৱত ইয়াৰ প্ৰভাৱ লিভিলিৰাই ফাৰৱেলৰ ভাষাতো পৰিছিল। ইয়াৰ নিদৰ্শন এই প্ৰবন্ধটিৰ ভাষাত দেখিবলৈ পোৱা যায়।

সংস্কৃত ভিত্তিক বানান প্ৰকৰণ : যেনে— জ্ঞান, স্বৰূপ, অনন্ত, তিস্ত, বুদ্ধিমন্ত, ভক্তি, সংস্কাৰ, স্বতন্ত্ৰ, উন্নতি ইত্যাদি।

সংস্কৃতমূলীয় তৎসম আৰু অৰ্থতৎসম শব্দ : জ্ঞান, জ্ঞানি, ইশ্বৰ, স্বতন্ত্ৰ, সমুদ্ৰ, মগ্ন, আকাশ, চন্দ্ৰ, নক্ষত্ৰ ইত্যাদি।

তত্ত্বৰ শব্দ : জনম, মুকুত, ধৰম, জতন ইত্যাদি

বিপৰীত ধৰ্মী শব্দ : প্ৰাণি-অপ্ৰাণি, ভাল-অভাল, ধৰম-অধৰম, সুখ-দুখ ইত্যাদি।

বাক্যৰীতি : বাক্যৰীতিৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় পাঠটিৰ বাক্যবোৰত ইংৰাজী বাক্যৰীতিৰ প্ৰভাৱ সুস্পষ্ট। চুটি চুটি বাক্য, দীঘলীয়া বাক্য, সৰল বাক্য, যৌগিক বাক্য, জটিল বাক্য, প্ৰশ্নবোধক বাক্যৰ প্ৰয়োগ মনকৰিবলগীয়া। তলত কেতবোৰ উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ’ল—

চুটি বাক্য : ‘ই কেনে আচৰিত কথা।’

‘ই কেনে বিপৰীত।’

দীঘলীয়া বাক্য :

‘কিন্তু জিবিলাক জ্ঞানি পুৰুষ নিচয়ে নাস্তিক নহ’ই, সিবিলাকেও অনাদি ইশ্বৰৰ জি অনন্ত নিয়ম, অৰ্থাৎ পাপৰ পৰা উদ্ধাৰৰ নিমিত্তে জি একেটা উপাই জিৱনৰ অধিকাৰ প্ৰভু যিচু খ্ৰিষ্টৰ স্মৃত্যু ভোগৰ দ্বাৰাই অনন্ত সত্যেৰে মোহৰ মাৰি পাপি নৰলৈ ইশ্বৰে দান কৰিলে, তেওঁৰ সেই সুখ সত্য আৰু পবিত্ৰ বাইবোল অৰ্থাত ধৰম সাস্ত্ৰৰ সৰল মতৰ মাজতো নানা সাংসাৰিক বিধিৰ দ্বাৰাই আপোনাবিলাকৰ বিনাসৰ নিমিত্তে ভাঁজ দি, বিপথে চলে।’

সৰল বাক্য : ‘সেই বিলাক জ্ঞান বিহীন হোআতে নৰকি হব লগা।’

‘কিন্তু স্বৰূপ জ্ঞানি লোকৰ মনত তেনে ভাবনা কেতিয়াও নাহে।’

যৌগিক বাক্য : “আৰু সিবিলাকে মৰণৰ কালতো আনন্দ আৰু সান্তনা চিতেৰে মৰি জাই।”

জটিল বাক্য : “ইশ্বৰক জানিবলৈ আৰু মৰণৰ পাচত তেওঁৰ অনন্ত সুখৰ ভাগি হবলৈ আসা কৰিলে ওপৰে লিখা সেই পৰম জ্ঞান দান পাবৰ আবশ্যক; নহলে ওপৰৰ কথাত ভাৰসা কৰা সমূলি নিষ্ফল।”

প্ৰশ্নবোধক বাক্য : ‘.....ওপৰৰ কথাত বিশ্বাস কৰা সকলে তাক ভাৰিচে নে?’

‘আপোনাৰ মনৰ পৰা উৰাই দিও; আৰু কি?’

‘.....মানুহে আপোনা আপুনি পাপৰ অধিনৰ পৰা মুকুত হৈ পৰকালৰ পৰম সুখৰ জোগ পাত্ৰ হব পাৰে নে?’

পাঠটিৰ প্ৰয়োগ হোৱা প্ৰশ্নবোধক বাক্যবোৰে বক্তব্য বিষয়ক স্পষ্টতা দিবলৈ প্ৰৱন্ধকাৰে প্ৰয়োগ কৰিছে।

গদ্যৰীতিৰ দিশটো লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে প্ৰৱন্ধকাৰে বিষয়বস্তু উপস্থাপনৰ বাবে পাঠটিৰ গদ্যত বিশ্লেষণাত্মক, চিন্তামূলক, যুক্তিনিষ্ঠ আদি ৰীতি প্ৰয়োগ কৰিছে। তলত নিদৰ্শন দাঙি ধৰা হ'ল—

বিশ্লেষণাত্মক ৰীতি :

প্ৰাই সকলো মানুহে ভাবে আৰু নিচই মনেৰে প্ৰত্যইও কৰে, জে জ্ঞান বিদ্যা লাভ কৰিব পাৰিলেই মানুহ ইহ পৰকালে সুখি হই। কিন্তু স্বৰূপ জ্ঞানি লোকৰ মনত তেনে ভাবনা কেতিয়াও নাহে। জিবিলাকে ওপৰৰ কথাত বিশ্বাস কৰে, সিবিলাকতকৈ ভ্ৰান্তি খোআ আৰু ভুল স্বৰূপ সমুদ্ৰত মগ্ন হোআ কোন আচে ?

চিন্তামূলক ৰীতি :

বিদ্যাৰ মহত গুণৰ প্ৰভাবত মানুহ ইমান জ্ঞানি হলেও তথাপি সিবিলাকে আপোন আচৰিত বুদ্ধি জ্ঞানৰ দ্বাৰাই পৰকালৰ নিমিত্তে কিঞ্চিৎ সুখৰ নে সাঁচে, আৰু সাঁচিবও নোআৰে; অৰ্থাত জ্ঞান বিদ্যাৰ কাৰনে মানুহ জদিও এই মান জ্ঞানবস্তু আৰু তিঙ্ক বুদ্ধিমন্ত হই; আৰু তাৰ দ্বাৰাই ভাল অভাল, ধৰ্ম অধৰ্মক চিনি, ভালৰ পৰা বেয়াক প্ৰিথক কৰি ৰাখিবৰ সক্তি থাকে, তেঁও সিবিলাকে স্ৰিষ্টি কৰ্তা মহান ইশ্বৰক নেজানে, আৰু জানিবৰো সক্তি নাই।

যুক্তিনিষ্ঠ ৰীতি :

ইশ্বৰক জানিবলৈ আৰু মৰনৰ পাচত তেওঁৰ অনন্ত সুখৰ ভাগি হবলৈ আসা কৰিলে, ওপৰে লিখা সেই পৰম জ্ঞান দান পাবৰ আৱশ্যক; নহলে ওপৰৰ কথাত ভাৰসা কৰা সমুলি নিষ্ফল। আৰু সিবিলাকে ভবাৰ দৰে জদি বিদ্যা লাভৰ দ্বাৰাই ইহ পৰলোকৰ সুখ পোআ হই, তেন্তে সামান্য মূৰ্খ অপণ্ডিত চহা লোকৰ গতি কি হব? সেইবিলাক জ্ঞান বিহীন হোআতে নৰকি হব লগা। কিন্তু এতিয়া বিদ্যাৰ ওচৰকে নোপোআ অতি মূৰ্খ অসংখ্য মানুহো ইশ্বৰৰ পৰম সেৱক হৈ তেওঁলৈ কায়ে মনো বাক্যে প্ৰেম ভক্তি কৰা দেখোঁ। আৰু সিবিলাকে মৰনৰ কালতো আনন্দ আৰু সান্তনা চিতেৰে মৰি জাই। ই কেনে বিপৰিত !

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্নঃ

পাঠটিৰ গদ্যত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ গদ্যৰীতিৰ প্ৰভাৱ কেনেদৰে পৰিছে?

.....

.....

.....

৪.৬ সাৰাংশ (Summing Up)

নিখিলিৰাই ফাৰৱেল আৰুনোদই যুগৰ এজন অন্যতম লিখক। কবিতা আৰু প্ৰবন্ধ লিখি তেওঁ এই যুগৰ সাহিত্যৰ ভৰাল চহকী কৰিছিল। ‘অৰুনোদই’ৰ পাতত তেঁৱে আটাইতকৈ বেছি ৰচনা লিখিছিল। তেওঁৰ প্ৰবন্ধসমূহৰ বিষয়বস্তুও আছিল অনন্য। তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত এটি উৎকৃষ্ট প্ৰবন্ধ হ’ল ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ কি ফল?’ নামৰ প্ৰবন্ধটি। প্ৰবন্ধটি ধৰ্মমূলক। প্ৰবন্ধটিত তেওঁ বিদ্যা আৰু জ্ঞানক অলাগতিয়াল বিষয় বুলি কোৱা নাই যদিও ধৰ্মৰ যোগেদি অৰ্জা জ্ঞানকহে উৎকৃষ্ট বুলি কৈছে। বিদ্যা বা জ্ঞান অৰ্জন নকৰিলেও ধৰ্ম সাধনাৰ যোগেদিয়ে মহাজ্ঞান অৰ্জন কৰিব পাৰি। প্ৰবন্ধটিৰ মূল তাৎপৰ্য এই খিনিয়ে।

৪.৭ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Sample Questions)

- ১। নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ চমু পৰিচয় দাঙি ধৰি তেওঁৰ সাহিত্য-কৃতি সম্পৰ্কে এটি আলোচনা যুগুত কৰক।
- ২। নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ ৰচনাসমূহৰ বিষয়বস্তু পৰ্যালোচনা কৰক।
- ৩। ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ ফল কি?’ প্ৰবন্ধটিৰ বিষয়বস্তু পৰ্যালোচনা কৰক।
- ৪। ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ ফল কি?’ প্ৰবন্ধটিত ধৰ্মক কেনেদৰে জ্ঞান অৰ্জনৰ মাধ্যম হিচাপে দেখুৱাইছে বিশ্লেষণ কৰক।
- ৫। ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ ফল কি?’ প্ৰবন্ধটিৰ গদ্যৰীতি বিচাৰ কৰক।
- ৬। ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ ফল কি?’ প্ৰবন্ধটিত মিচনাৰীসকলৰ গদ্যৰীতিয়ে কেনেদৰে প্ৰভাৱ পেলাইছে?

৪.৮ প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থ (References/Suggested Readings)

নগেন শইকীয়া (সম্পা.)	ঃ অৰুনোদই
নন্দ তালুকদাৰ (সম্পা.)	ঃ আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ৰচনা সংগ্ৰহ
বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা	ঃ অৰুনোদইৰ ধলফাট
মহেশ্বৰ নেওগ	ঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা
সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা	ঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত

পঞ্চম বিভাগ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ প্ৰবন্ধ ‘মনোবৃত্তি’

বিভাগৰ গঠন :

- ৫.১ ভূমিকা (Introduction)
- ৫.২ উদ্দেশ্য (Objectives)
- ৫.৩ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ পৰিচয়
- ৫.৪ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ সাহিত্যকৃতি
- ৫.৫ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ প্ৰবন্ধ ‘মনোবৃত্তি’ৰ বিষয়বস্তু
- ৫.৬ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ গদ্যৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্য
- ৫.৭ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ ‘মনোবৃত্তি’ প্ৰবন্ধটিৰ গদ্যশৈলী
 - ৫.৭.১ শব্দচয়ন আৰু ৰূপ গঠন
 - ৫.৭.২ বাক্যৰীতি
 - ৫.৭.৩ খণ্ডবাক্য, ফকৰা-যোজনা, পটন্তৰ, প্ৰবচন আৰু অলংকাৰ প্ৰয়োগ
- ৫.৮ সাৰাংশ (Summing Up)
- ৫.৯ আৰ্হিপ্ৰশ্ন (Sample Questions)
- ৫.১০ প্ৰসঙ্গপুথি (References and Suggested Readings)

৫.১ ভূমিকা (Introduction)

পূৰ্বৱৰ্তী বিভাগটিত নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ প্ৰবন্ধ ‘বিদ্যা আৰু গিয়ান লাভৰ ফল কি?’ৰ বিষয়ে পৰ্যালোচনা কৰা হৈছে। এই বিভাগটিত প্ৰবন্ধকাৰ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ ‘মনোবৃত্তি’ শীৰ্ষক প্ৰবন্ধটিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ’ব।

ৰত্নেশ্বৰ মহন্ত প্ৰাক্-ৰোমাণ্টিক কালৰ এজন সাহিত্যিক। তেওঁ সংখ্যাত সৰহ সংখ্যক ৰচনা কৰা নাছিল যদিও কবিতা, নাটক, প্ৰবন্ধ সাহিত্য আদি শিতানত অসমীয়া সাহিত্যলৈ অৱদান আগবঢ়াই থৈ গৈছে। বিশেষকৈ প্ৰবন্ধ সাহিত্যৰ যোগেদি অসমীয়া বিদ্বান সমাজত তেওঁ জনপ্ৰিয় হৈ পৰিছিল। তেওঁৰ এটি উল্লেখযোগ্য প্ৰবন্ধ হ’ল ‘মনোবৃত্তি’। এই বিভাগটিত ‘মনোবৃত্তি’ প্ৰবন্ধটিৰ বিষয়বস্তু বিচাৰ কৰাৰ লগতে গদ্যৰীতিৰ এটি পৰিচয়মূলক ব্যাখ্যা আগবঢ়াবলৈ যত্ন কৰা হ’ল।

৫.২ উদ্দেশ্য (Objectives)

এই বিভাগটি অধ্যয়ন কৰাৰ অন্তত আপোনালোকে—

- ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ পৰিচয় আৰু সাহিত্যকৰ্মৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব,
- ‘মনোবৃত্তি’ প্ৰবন্ধটিৰ বিষয়বস্তুৰ লগত পৰিচিত হ’ব পাৰিব,
- ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ গদ্যৰীতিৰ আধাৰত প্ৰবন্ধটিৰ গদ্যৰ বিচাৰ কৰিব পাৰিব।

৫.৩ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ পৰিচয়

অসমীয়া সাহিত্যৰ ইতিহাসত ‘আসাম বন্ধু’ আৰু ‘জোনাকী’ কাকতত সাহিত্যাচৰ্য্য কৰা ৰত্নেশ্বৰ মহন্ত এগৰাকী প্ৰতিভাধৰ সাহিত্যিক। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ সম্পূৰ্ণ নাম ৰত্নেশ্বৰ শৰ্মা অধিকাৰ মহন্ত। ডিম্বেশ্বৰ নেওগে তেখেতৰ ‘অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী’ত উল্লেখ কৰিছে যে ৰত্নেশ্বৰ মহন্ত (১৮৬৪-১৮৯৩) আউনীআটী সত্ৰৰ পৰা প্ৰতিষ্ঠিত উত্তৰ লক্ষীমপুৰৰ বলীয়াগৰু সত্ৰৰ অধিকাৰ থানেশ্বৰ মহন্ত আৰু জয়ন্তী দেৱীৰ একেটি পুত্ৰ। এওঁৰ পূৰ্বপুৰুষসকল মান-ভগনত কামৰূপলৈ উঠি আহে আৰু শেষত গুৱাহাটীত বসতি কৰেহি। ৰত্নেশ্বৰৰ পিতৃ থানেশ্বৰ মহন্তই নগাঁওৰ পুৰণিগুদামৰ খাউন্দৰ পৰিয়ালৰ কন্যা জয়ন্তী দেৱীক বিয়া কৰায়। তেওঁলোকৰ এটি পুত্ৰ সন্তান আৰু এটি কন্যা সন্তান জন্ম হয়। কন্যা সন্তানটি সৰুতে ঢুকায়। পুত্ৰ ৰত্নেশ্বৰৰ গুৱাহাটীত জন্ম হয়। ৰত্নেশ্বৰৰ বয়স এবছৰ পূৰ হ’বলৈ নৌপাওঁতেই পিতাক ঢুকায় আৰু বাঁৰী মাকে বৰ দুখেৰে এওঁক ডাঙৰ-দীঘল কৰে। ১৮৮০ চনত এওঁ গুৱাহাটীৰ কলেজিয়েট হাইস্কুলৰ পৰা দ্বিতীয় বিভাগত এণ্ট্ৰেন্স পাচ কৰে। প্ৰৱেশিকা পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ কলিকতালৈ গৈছিল যদিও আৰ্থিক দুৰাৱস্থাৰ বাবে উচ্চ শিক্ষা লাভ কৰিব নোৱাৰিলে। সিমানতে শিক্ষা সাং কৰি নগাঁও পুৰণিগুদামৰ মোমায়েকৰ ঘৰৰ ওচৰলৈ উঠি আহে। ইয়াতে এওঁ সংসাৰত সোমায়। তেওঁ ৰাধানাথ তহচিলদাৰৰ সহায়ত নগাঁওৰ কাছাৰী ঘৰত মাহিলি কুৰি টকা দৰমহাত মহৰী কামত সোমায়। পাছলৈ তেতিয়াৰ নগাঁওৰ মুন্সুফ গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ যত্নত তাৰ কাছাৰীত কেৰাণী কামত নিযুক্তি পায়। গাঁও-ভূঁই উছনকাৰী ক’লা-জুৰৰ উৎপাতত ১৮৯৩ চনত দুটি কন্যা সংসাৰত এৰি ৰত্নেশ্বৰ মহন্ত ঢুকায়। ৰত্নেশ্বৰ মহন্ত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱৰ এজন অন্তৰংগ বন্ধু আছিল।

৫.৪ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ সাহিত্যকৃতি

ৰত্নেশ্বৰ মহন্তই ঊনত্রিশ বছৰীয়া চুটি জীৱনকালৰ ভিতৰত অসমীয়া সাহিত্যৰ কেইবাটাও দিশত অৱদান আগবঢ়াই গৈছে। তেওঁ একেধাৰে কবি, নাট্যকাৰ আৰু প্ৰবন্ধকাৰ। তেওঁৰ সাহিত্য কৰ্মক এনেদৰে দেখুৱাব পাৰি-

কবিতা : ‘কবিতাৰ হাৰ’

নাটক : ‘দ্রৌপদী হৰণ’

প্ৰবন্ধ : ‘গাৰো বৃত্তান্ত’

‘অসমীয়া আৰু বিদেশী সাজ’

‘ঘৈণীৰ কৰ্তব্য আৰু স্ত্ৰী শিক্ষা’

‘জান্তৰ-জীৱন’

‘ৰাম সৰস্বতী’

‘অসমত মান’

‘মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহ’

‘কিতাপ বহা কমিটিৰ কিতাপ বাছনি : জীৱনাদৰ্শ’

‘অসমৰ উন্নতি’

‘ভাৱনা’

‘তুলাৰাম সেনাপতি’

‘অনন্ত কন্দলী’

‘জয়মতী কুঁৱৰী’

‘চুটীয়া’

‘মনোবৃত্তি’

‘বিবাহ’

‘মিনাৱতী’

পত্ৰাৱলী : পণ্ডিত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীলৈ লিখা চিঠি

ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ কবিতা পুথিখনৰ নাম ‘কবিতা হাৰ’। পুথিখন আগছোৱা, মাজছোৱা আৰু শেষছোৱা নামেৰে তিনিটা ভাগত বিভক্ত। তেওঁৰ সমগ্ৰ কবিতা ইয়াত সংকলিত হৈছে। পুথিখন এসময়ত স্কুলীয়া পাঠ্যপুথি আছিল। জীৱন্ত অসমীয়া গাঁৱলীয়া দৃশ্য ফুটাই তোলাটো ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ কবিতাৰ এক বিশেষত্ব। অসমৰ গ্ৰাম্য জীৱনত দেখা পোৱা খেতি কৰা, ধান দোৱা, মাছমাৰা, বিহুপতা আদি বিবিধ দৃশ্যবোৰ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তই আধুনিক অসমীয়া কবিতাত প্ৰথমে অৱতাৰণা কৰে। ‘কবিতা হাৰ’ আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যত প্ৰথম কবিতা সংকলন বুলি ক’ব পাৰি। ‘কবিতা হাৰ’ পুথিৰ অন্তৰ্গত কবিতাৰ সংখ্যা বহুত। তেওঁৰ সকলোবোৰ কবিতাই গুণগত দৃষ্টিকোণৰ পৰা উৎকৃষ্ট নহয়। বিশেষকৈ সমসাময়িক কবি হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী আৰু চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালাৰ শ্ৰেষ্ঠ কবিতাসমূহৰ সমপৰ্যায়ৰ বুলিব নোৱাৰি। সেয়ে হ’লেও ভালেমান কবিতাত কল্পনাৰ সৌকুমাৰ্য আৰু অনুভূতিৰ স্বাভাৱিকতা প্ৰকাশ পাইছে। শ্মশান, গাঁৱলীয়া বোৱাৰী, বনফুল, শিশু, গোলাপ, সন্তনা আদি হ’ল মহন্তৰ উল্লেখনীয় কবিতা। ছয় ঋতু নামৰ কবিতাত কবিয়ে গ্ৰীষ্ম, শীত, হেমন্ত প্ৰভৃতি ঋতুৰ বাহ্যিক সৌন্দৰ্যৰ মনোমোহা বৰ্ণনা দাঙি ধৰিছে। বৰ্ণনাত্মক কবিতা হিচাপে অসমীয়া কবিতাৰ ইতিহাসত এইবোৰ আদৰ্শগীয়া।

‘দ্রৌপদী হৰণ’ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ একমাত্ৰ নাটক। এই নাটকখন ‘মহাভাৰত’ৰ কাহিনীৰ অৱলম্বনত ৰচিত। ইয়াৰ উপৰি ‘জয়দ্রথ বধ’, ‘গোপলীলা’ আৰু ‘হৰিশ্চন্দ্ৰ’ নামৰ তিনিখন নাট মহন্তই ৰচনা কৰা বুলি জনা যায় যদিও এই তিনিখন ছপা আকাৰত পোৱা হোৱা নাই। অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ ‘মঞ্চলেখা’ নামৰ গ্ৰন্থত ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ ‘দ্রৌপদীৰ বেণীবন্ধন’, ‘হৰিশ্চন্দ্ৰ উপাখ্যান’ নামৰ নাটক দুখন নগাঁওত মঞ্চস্থ হোৱাৰ উল্লেখ পোৱা যায়।

ৰত্নেশ্বৰ মহন্তই ভালেসংখ্যক প্ৰবন্ধ লিখি অসমীয়া গদ্য সাহিত্য চহকী কৰি গৈছে। তেওঁৰ প্ৰবন্ধসমূহৰ কেতবোৰ বুৰঞ্জীমূলক আৰু কেতবোৰ সমাজসমালোচনামূলক। জয়মতী কুঁৱৰী, অসমত মান, মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহ, তুলাৰাম সেনাপতি আদি বুৰঞ্জীমূলক

প্ৰবন্ধ। ঐতিহাসিক তথ্যৰ অনুসন্ধান আৰু গৱেষণাৰ ক্ষেত্ৰত এই প্ৰবন্ধবোৰ বেছি মূল্যবান আৰু এই বিষয়ত ৰত্নেশ্বৰ মহন্তই পৰৱৰ্তীসকলক এটা বাট দেখুৱাই গৈছে। অসমীয়া আৰু বিদেশী সাজ, ঘৈণীৰ কৰ্তব্য আৰু স্ত্ৰী শিক্ষা, গাৰো বৃত্তান্ত, ভাৱনা, মনোবৃত্তি, বিবাহ আদি প্ৰবন্ধ সমাজ-সংস্কৃতি বিষয়ক।

এই প্ৰবন্ধসমূহৰ জৰিয়তে ৰত্নেশ্বৰ মহন্তই ঊনবিংশ শতিকাৰ বিদ্বান অসমীয়াসকলৰ মাজত প্ৰখ্যাত হৈ পৰিছিল। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তই জয়মতী কুঁৱৰী নামৰ প্ৰবন্ধ লিখি আহোম ৰাজত্বৰ এটি যুগমীয়া চৰিত্ৰৰ সতীত্বৰ মহিমা প্ৰকাশিত কৰিলে। ইয়াৰ আগলৈকে জয়মতী কুঁৱৰীৰ কথা অসমীয়া সমাজত বিস্তাৰিত ৰূপত জনাজাত হোৱা চকুত নপৰে। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তই 'ৰামদাস' ছদ্মনামতো জোনাকীত কিছু প্ৰবন্ধ লিখিছিল। একাধিক প্ৰবন্ধ ৰামদাস গোস্বামী আৰু ৰত্নেশ্বৰ মহন্ত (ৰঃ মঃ) যুটীয়া নামতো প্ৰকাশ পাইছিল। মহন্তৰ প্ৰবন্ধসমূহ 'আসাম বন্ধু' আৰু 'জোনাকী' দুয়োখনতে প্ৰকাশ পাইছিল যদিও 'জোনাকী'ত প্ৰকাশ পোৱা প্ৰবন্ধৰ সংখ্যা সৰহ। কবি আৰু নাট্যকাৰৰূপে ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ খ্যাতি থাকিলেও গদ্য লেখক হিচাপেহে তেওঁৰ খ্যাতি যুগমীয়া। ৰায়বাহাদুৰ গুণাভিৰাম বৰুৱাই নগাঁওৰ পৰা 'আসাম বন্ধু' উলিয়াবৰ সময়ত ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ প্ৰতিভাৰ চিনাকি পাই তেওঁক এই কাকতৰ নিয়মীয়া লেখক ৰূপে বাছি লৈছিল। জোনাকীৰ পৰিচালকসকলেও মহন্তক লেখকৰ শ্ৰেণীভুক্ত কৰি লৈছিল।

৫.৫ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ প্ৰবন্ধ 'মনোবৃত্তি'ৰ বিষয়বস্তু

ঈশ্বৰসৃষ্ট জীৱজগতখনত মানুহেই শ্ৰেষ্ঠ জীৱ। শাৰীৰিক গঢ়-গতি অথবা মানসিক প্ৰবৃত্তিৰ ফালৰপৰা আন জীৱবোৰতকৈ মানুহ উৎকৃষ্ট জীৱ। প্ৰাণী মাত্ৰে চালিকা শক্তি, অনুভূতি শক্তি আছে, যিবোৰ জড় জগতত পাবলৈ নাই। প্ৰাণীবিলাকৰ অনুভূতি শক্তি থাকিলেও তাৰে ভিতৰত মানুহৰ গাত থকা কেতবোৰ গুণ আন প্ৰাণীত পাবলৈ নাই। দয়া, ক্ষমা, স্নেহ, দাম্ভিক্য, ইচ্ছা, জ্ঞান, বুদ্ধি ইত্যাদি সৰ্বতোপ্ৰকাৰ প্ৰবৃত্তি মানুহৰ আছে। সেয়ে মানুহ সকলো জীৱতকৈ শ্ৰেষ্ঠ।

মানুহৰ প্ৰবৃত্তিবোৰ থাকিলেও সকলোৰে মনুষ্যত্ব নাথাকিবও পাৰে। মানুহৰ প্ৰবৃত্তিবোৰক সজ বাটেৰে চলিবলৈ দিলে তেওঁ সজ লোক হিচাপে পৰিগণিত হয় আৰু প্ৰবৃত্তিবোৰক সজ বাটেৰে চলাই নিব নোৱাৰিলে মনুষ্যত্ব হ্ৰাস পায়। মহাপুৰুষসকলৰ ক্ষেত্ৰত অদৃষ্ট-সুপ্ৰসন্ন, উন্নতি-যশ তেওঁৰ কৰতলীয়া। সকলোৰে ক্ষেত্ৰত এনেবোৰ গুণ বিকশিত নহয়। মানুহৰ প্ৰবৃত্তিবিলাক নিয়মীয়াকৈ কাৰ্যক্ষম হ'বলৈ কেতিয়াবা আনৰ সহায়ৰ প্ৰয়োজন। উদাহৰণস্বৰূপে ৰজা বিক্ৰমাদিত্যৰ সহায় নোপোৱা হ'লে কালিদাসে তেওঁৰ কবিত্ব শক্তিৰ বলেৰে জগতক মোহিত কৰিব নোৱাৰিলেহেঁতেন। আমাৰ গাঁৱে-ভূঞা বহু লোকে নিজৰ প্ৰতিভা বিকাশ কৰিবলৈ সুবিধা নাপায় অখ্যাত হৈ ৰয়। মানসিক প্ৰবৃত্তিবিলাক সাধাৰণতে দুবিধ— সৎপ্ৰবৃত্তি আৰু দুষ্প্ৰবৃত্তি। দুষ্প্ৰবৃত্তিবোৰৰ পৰা যিমান পৰা যায় আঁতৰত থাকিব লাগে। সৎপ্ৰবৃত্তিবোৰেহে মনুষ্যত্বৰ বিকাশ সাধে। মানুহৰ

সংপ্ৰবৃত্তিবিলাকৰ আকৌ দুটা ভাগ আছে— এটা জ্ঞানকাৰী সংপ্ৰবৃত্তি আৰু আনটো কাৰ্যকৰী সংপ্ৰবৃত্তি। জ্ঞানকাৰীৰ ভিতৰত পৰে দয়া, মায়া, ভক্তি, ধৰ্ম, সততা ইত্যাদি আৰু কাৰ্যকৰীৰ ভিতৰত পৰে বিদ্যা অৰ্জনকাৰী স্পৃহা। জ্ঞানকাৰী প্ৰবৃত্তিবোৰ মানুহৰ মনত সমানভাৱে থাকে। মগনীয়াই হওক বা ৰজাই হওক দয়া-মায়া প্ৰভৃতি জ্ঞানকাৰী প্ৰবৃত্তিবোৰ মনত সমভাৱে থাকে। অৱশ্যে ব্যক্তিভেদে এই প্ৰবৃত্তিবোৰৰ তাৰতম্য নোহোৱা নহয়। উদাহৰণস্বৰূপে চাউডাংবিলাকে (Hangman) যেনেকে মানুহ এটা মাৰিব পাৰিব তেনেকৈ আন মানুহে মাৰিব নোৱাৰিব। তেনেদৰে মতা মানুহ এটাই মাংসৰ বাবে ছাগলী এটা সহজে মাৰিব পাৰে কিন্তু মহিলা এগৰাকীয়ে তেনেদৰে ছাগলী কাটিব নোৱাৰিব পাৰে।

মানুহৰ অন্তৰৰ সংপ্ৰবৃত্তিবিলাকৰ দুয়োবিধেই অৰ্থাৎ কাৰ্যকৰী আৰু জ্ঞানকাৰী বৃত্তিয়ে অন্তৰত সমানৰূপে কাৰ্য কৰিলে অন্তৰ বেছি সাৰুৱা হয়। কোমল হয় অথবা কাৰ্যক্ষম হয়। পণ্ডিতসকলৰ অন্তৰত এই দুয়োবিধ বৃত্তিয়ে সমভাৱে কাৰ্যকৰী হৈ থাকে। স্নেহ প্ৰবৃত্তি মানুহৰ অন্তৰত সকলো অৱস্থাত সদায় অটুত থাকে। কেতিয়াবা কোনো কাৰ্যত নিজৰ প্ৰাণ শংকিত হ'লে অন্তৰৰ স্নেহৰ তাৰতম্য হয়। মানুহে কেতিয়াবা আপোনজনকো অপকাৰ বা প্ৰহাৰ বা হত্যা কৰিবলৈ কুণ্ঠাবোধ নকৰে। যাৰ অন্তৰত প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ কাৰ্য বেছি তেওঁৰ অন্তৰত স্নেহ অটুত থাকে আৰু তেনেবোৰ কাম কৰিব নোৱাৰে। এই অসং কাৰ্যবোৰ সংপ্ৰবৃত্তিৰ পৰা নঘটে, দুষ্প্ৰবৃত্তিৰ মাত্ৰা বেছি হ'লেহে এনে দুখজনক কাৰ্য ঘটে। আনহাতে কাৰ্যকৰী প্ৰবৃত্তিবিলাক সকলো মানুহৰ অন্তৰত সমান পৰিমাণে নাথাকে। নহ'লে এজন বিশ্ববিখ্যাত আৰু আন এজন গজমূৰ্খ নহ'লেহেঁতেন। অন্তৰৰ প্ৰবৃত্তিবিলাক অৱলম্বন পালে বিকশিত হয়। বিক্ৰমাদিত্য ৰজাৰ অৱলম্বনত কালিদাস বিশ্ববিজয়ী পণ্ডিত হৈ উঠিল। কাৰ্যকৰী প্ৰবৃত্তিৰ বেগ বা গতি কালিদাসৰ ক্ষেত্ৰত তীব্ৰতৰ আছিল। সকলো ধৰণৰ অৱলম্বন পায়ো কোনো ব্যক্তিশেষে একে সফলতা লাভ কৰিব নোৱাৰে। কিয়নো তেনে ব্যক্তিৰ অন্তৰৰ কাৰ্যকৰী প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ গতি বা বেগ ক্ষিপ্ৰ নহয়।

মানুহৰ অন্তৰত থকা ভক্তি, দয়া, স্নেহ, কাম, ক্ৰোধ, লোভ, মোহ, মদ, মাশ্চৰ্য ইত্যাদি প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ অংকুৰণ হয় আৰু তাৰ কাৰ্যকৰণ হয়। যেনে— মোৰ পিতৃ-মাতৃ আছে আৰু তেওঁলোকৰ প্ৰতি মোৰ ভক্তি, শ্ৰদ্ধা আছে আৰু সকলো সময়তে মই তেওঁলোকক শ্ৰদ্ধা-ভক্তি কৰোঁ। এইদৰে মোৰ অন্তৰত ভক্তি, শ্ৰদ্ধাৰ অংকুৰ হ'ল আৰু তাৰ কাৰ্য হ'ল, অৰ্থাৎ প্ৰকাশিত হ'ল। এনেদৰে মানুহৰ মানসিক প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ কাৰ্য হৈ থাকে আৰু মানুহ এইবিলাক কাৰ্যৰ নিমিত্তেই সম্পূৰ্ণ জীৱ। অৱশ্যে ব্যক্তিভেদে ইয়াৰ কাৰ্যকৰণ সুকীয়া হ'ব। সাংসাৰিকসকলৰ ক্ষেত্ৰত এই প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ কাৰ্যকৰণ যেনেদৰে হয় তেনেদৰে সংসাৰ বিৰাগীসকলৰ ক্ষেত্ৰত এই কাৰ্যকৰণ কম হ'ব পাৰে। যেনে— নিজ পুত্ৰই পঢ়া-শুনা কৰি চাকৰি লাভ কৰিলে বাপেকজনৰ অন্তৰত সুখৰ উদয় হ'ব। অৰ্থাৎ বাপেকৰ অন্তৰত এই বিষয় সম্পৰ্কীয় প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ কাৰ্য হ'ব। কিন্তু উদাসীন বা কেউলীয়া এজনৰ অন্তৰত সেই সুখৰ উদয় নহয় বা কাৰ্য নহয়। সেই আনন্দৰ মৰ্ম

উদাসীনজনে বুজি নাপায় বা উদাসীনজনৰ অন্তৰত সেই প্ৰবৃত্তিৰ অংকুৰন নহয় আৰু কাৰ্য নহয়।

মানুহৰ মনৰ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ এক বেগ বা গতি আছে। মনৰ প্ৰবৃত্তিৰ গতি বা বেগ বুজি লৈ কামত আগবাঢ়িব লাগে। মনৰ বেগত প্ৰতিবন্ধকতা আনিব নালাগে। প্ৰবৃত্তিৰ বেগক প্ৰতিবন্ধকতা সৃষ্টি নকৰাকৈ কাৰ্যকৰণ হ'বলৈ দিলেহে উন্নতি হ'ব। উদাহৰণস্বৰূপে কালিদাস মহাকবি। কালিদাসৰ অন্তৰত কবিত্বশক্তিৰ বেগ বা গতি তীব্ৰ আছিল। আগবয়সলৈকে তেওঁৰ প্ৰবৃত্তিৰ গতিত বাধা আছিল বাবে কবি বুলি পৰিচিত নাছিল। বজা বিক্ৰমাদিত্যৰ সান্নিধ্যৰ বাবে কালিদাসৰ মনৰ প্ৰবৃত্তিৰ গতি তীব্ৰ হ'ল আৰু সময়ত তেওঁ মহাকবি হৈ পৰিল। সেইদৰে জগতত অলেখ নিদৰ্শন ওলাব যাৰ মনৰ প্ৰবৃত্তিৰ গতিক বাধা নিদিয়াকৈ অগ্ৰসৰ হ'বলৈ দিয়া বাবে নিজ নিজ ক্ষেত্ৰত জগতবিখ্যাত হৈ পৰিল। উদাহৰণস্বৰূপে নিউটনৰ অন্তৰত সৰুৰে পৰা গণিত আৰু বিজ্ঞানৰ প্ৰতি ধাউতি আছিল। সৎ পথেৰে মনৰ সেই ধাউতি চলিল, বাধা নাপালে। সেইবাবে তেওঁ জগত বিখ্যাত হ'ল। সেয়ে ব্যক্তি বিশেষৰ মনৰ প্ৰবৃত্তিৰ বেগ বা গতিত বাধা নিদি আঙুৰাই যাবলৈ দিব লাগে, তেহে তেওঁৰ উন্নতি হ'ব।

মানুহৰ মন কেৱল সৎ আৰু অসৎ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰে কাৰ্যক্ষেত্ৰ তেনে নহয়। মনৰ এই প্ৰবৃত্তিবিলাকে সুকলমে যাতে কাৰ্য কৰিব নোৱাৰে তাৰে চেষ্টা কৰা আন কিছুমান শক্তি আছে। সেইবিলাক হ'ল ভাৱ। ভাৱবোৰৰ ভিতৰত ভয় আৰু চিন্তা হ'ল অন্যতম। মনৰ সৎ আৰু অসৎ প্ৰবৃত্তিবিলাকক ভয় আৰু চিন্তাই প্ৰতিবন্ধকতা জন্মায়। সৎ আৰু অসৎ প্ৰবৃত্তিবোৰ অন্তৰত সমান পৰিমাণৰ থাকে। কিন্তু ভয় আৰু চিন্তা উভয়ে একে সময়তে অন্তৰত ৰাজত্ব কৰিব নোৱাৰে। অন্তৰত যেতিয়া চিন্তা হয় তেতিয়া আন সকলোবোৰ কাৰ্য তল পৰে। চিন্তামগ্ন হৈ থাকিলে কাষেৰে কিবা পাৰ হৈ গ'লেও গম নাপায়। আকৌ ভয়ে বেঢ়ি ধৰিলে আতুৰজনৰ বুদ্ধি লোপ পায়। এই ভয় আৰু চিন্তা বৰ শক্তিশালী। ইহঁতৰ প্ৰাৱল্য সহিব নোৱাৰি বহুতে প্ৰাণ পৰ্যন্ত ত্যাগ কৰাৰ নিদৰ্শন আছে। এই ভয় আৰু চিন্তাই অন্তৰত গুৰুতৰ কাৰ্য সাধন কৰে। চিন্তাৰ সহচৰ প্ৰবৃত্তি হ'ল আশা। অতিমাত্ৰা আশাত নৈৰাশ্য আহি পৰিলেও কেতিয়াবা প্ৰাণ হেৰুওৱাৰ উদাহৰণ পোৱা যায়।

সুখ-দুখ হ'ল অন্তৰৰ দুই শক্তি। সুখ অন্তৰৰ সৎ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ আৰু দুখ অসৎ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ আনুসংগিক ফল। সৎ প্ৰবৃত্তিবিলাকে মনত সুখৰ সঞ্চাৰ কৰে আৰু অসৎ প্ৰবৃত্তিবিলাকে মনত দুখৰ সঞ্চাৰ কৰে। মানুহৰ মনত সৎ-অসৎ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ দ্বন্দ্ব চলি থাকে। জ্ঞানে সদায় সেই দ্বন্দ্ব ভাঙি দুয়োবিধ প্ৰবৃত্তিকে আঁতৰাই থাকে। অন্তৰত জ্ঞানৰ ৰাজত্ব নহ'লে পাপৰ মনোমোহন ৰূপত সৎ প্ৰবৃত্তিবিলাক উন্মত্ত হ'ব আৰু অসৎ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ প্ৰভুত্ব চলিব। কিয়নো অসৎ প্ৰবৃত্তিৰ পথ উজু, সৎ প্ৰবৃত্তিৰ পথ ঠেক। পাপৰ ফল যদিও কোনেও বাঞ্চা নকৰে, তথাপি পাপ সকলোৱে কৰে। পাপ কৰিবলৈ সহজ, কিন্তু পুণ্য কৰা জটিল। অৱশ্যে পুণ্যৰ ফল সকলোৱে বাঞ্চা কৰে। জ্ঞান হৈছে

অন্তৰৰ এক প্ৰবৃত্তি। জ্ঞান সৎ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ অংশতে উৎপন্ন হয়। যাৰ অন্তৰত সৎ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ কাৰ্য বেছি পৰিমাণে হয়, তেওঁৰ জ্ঞানো বেছি।

মানুহৰ শৰীৰৰ বক্তৃসিৰাইদি প্ৰৱাহিত বক্তৃই শৰীৰ সজীৱ কৰি ৰাখে। তেনেদৰে মনৰ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ কাৰ্যৰ দ্বাৰাই মানুহে মনুষ্যত্ব লাভ কৰে। মনৰ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ দ্বন্দ্ব চলি থাকে। মানুহৰ মনত আশা আৰু চিন্তাই একাধিপত্য কৰি থকা সময়ত আশানুৰূপ কাৰ্য নহৈ অসৎ প্ৰবৃত্তিৰ কাৰ্য সংঘটিত হয়, তেতিয়া মানুহৰ অন্তৰত দুটা বিপৰীত অভিপ্ৰায়ৰ শক্তিৰ কাৰ্য সংঘটিত হ'ব। এইটোৱেই হ'ল আন্তৰিক ভাৱ শক্তিৰ বিৰোধ বা দ্বন্দ্ব। মানুহৰ অন্তৰত এই সৎ-অসৎ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ ঘাত-প্ৰতিঘাত হ'লেই অৰ্থাৎ প্ৰবৃত্তি বিপ্লৱ হ'লেই মানুহ উন্নত হৈ পৰে। ঘাত-প্ৰতিঘাতত শাৰীৰিক অনিষ্ট বেছি পৰিমাণে নহয়। জ্ঞানে এইক্ষেত্ৰত সামঞ্জস্য ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰে। প্ৰবৃত্তিবিলাক স্বইচ্ছাই পৰিচালিত হয়।

মানুহৰ অন্তৰত প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ ঘাত-প্ৰতিঘাত সঘনাই হোৱাটো ভাল নহয়। অলপ ঘাত-প্ৰতিঘাতে শৰীৰৰ একো ক্ষতি নকৰে, কিন্তু অধিক হ'লে বিপ্লৱৰ সূচনা হোৱাৰ আশংকা থাকে। উদাহৰণস্বৰূপে শৰীৰত সাধাৰণ জ্বৰ হ'লে অপকাৰ নহয়, কিন্তু সঘনাই জ্বৰ বেছিকৈ হ'বলৈ ধৰিলে শৰীৰৰ সাংঘাতিক অৱস্থা হ'ব পাৰে। অন্তৰৰ সকলোবোৰ প্ৰবৃত্তি আৰু ভাৱাদিৰ একোটা নিৰ্দিষ্ট বাট বা কাৰ্যক্ষেত্ৰ আছে। নিজা বাট বা কাৰ্যক্ষেত্ৰত চলি থাকিলেহে মানুহ প্ৰকৃতিস্থ হৈ থাকে। সিহঁতৰ মাজত বেছি ঘাত-প্ৰতিঘাত হৈ থাকিলে সিহঁত অবাটে চলে বা কাৰ্যক্ষেত্ৰৰ পৰা আঁতৰি যায়। প্ৰবৃত্তিবিলাক অবাটে চলিলেই মনত বিকাৰ হয়। তেনে মনোবিকাৰেই হ'ল উন্মাদ (Insanity)। মানুহৰ অন্তৰত থকা অদৃশ্য প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ লগত দৃশ্যমান শক্তিবিলাকৰ অৰ্থাৎ আমাৰ শৰীৰত থকা নাৰী-ভুৰুবিলাক আৰু বক্তৃ সিৰা-উপসিৰাবিলাকৰ যিবিলাক কাৰ্য হৈ আমাৰ শৰীৰত বক্তৃ-মাংসাদি যোগাই আমাক সজীৱ কৰি ৰাখিছে, সেই শক্তিবিলাকৰ সংমিশ্ৰণত আত্মাৰ উৎপত্তি হয়। সকলো জীৱৰ শৰীৰত দুয়োবিধ শক্তিয়েই থাকে। যিবোৰ প্ৰাণীৰ শৰীৰত এই দুয়োবিধ শক্তি কম পৰিমাণে থাকে, সেইবিধেই নিকৃষ্ট আৰু যিবোৰ প্ৰাণীৰ শৰীৰত বেছি পৰিমাণে থাকে সেইবিধেই উৎকৃষ্ট প্ৰাণী। মানুহৰ শৰীৰত দৃশ্য-অদৃশ্য শক্তিবিলাক আন প্ৰাণীতকৈ বেছি পৰিমাণে থাকে বাবে মানুহ সকলো প্ৰাণীতকৈ উৎকৃষ্ট জীৱ। আত্মা এই দৃশ্য-অদৃশ্য শক্তিৰ সমষ্টি মাথোন। এইবিলাক থাকে মানেই আত্মা, নাথাকিলেই নাই। এইবিলাক শক্তি শিথিল হ'বলৈ ধৰিলেই আত্মাৰ বান্ধ মুকলি হৈ আহে আৰু তেতিয়াই আত্মাৰ পতন হয়।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন :

১। প্ৰবৃত্তিৰ ধাৰণা কি ?

.....
.....
.....

২। সুখ দুখে কেনেকৈ ক্ৰিয়া কৰে?

.....

.....

.....

৫.৬ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ গদ্যৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্য

ৰত্নেশ্বৰ মহন্ত জোনাকী যুগৰ সাহিত্যিক। কবিতা, প্ৰবন্ধ, নাটক ৰচনাৰে অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাল চহকী কৰা ৰত্নেশ্বৰ মহন্তই জোনাকীৰ লগতে ‘আসাম বন্ধু’তো লিখা-মেলা কৰিছিল। এই দুই কাকতত লিখা তত্ত্বমূলক প্ৰবন্ধসমূহ বিশ্লেষণ কৰিলে তেওঁৰ সুকীয়া গদ্যশৈলী পৰিস্ফুট হ’ব, যিয়ে অসমীয়া গদ্যক এক মাত্ৰা প্ৰদান কৰিছে। বিষয় অনুসৰি ভাষা প্ৰয়োগৰ যত্ন কৰিলেও বহুক্ষেত্ৰত উপমা, ৰূপক, অনুপ্ৰাস প্ৰভৃতি অলংকাৰৰ সাৱলীল প্ৰয়োগ মহন্তৰ গদ্যত দেখা যায়। তেওঁ সংস্কৃত কাব্য-পুৰাণাদি সাহিত্যৰ গুণত মুগ্ধ আৰু তাৰ প্ৰভাৱত প্ৰভাৱান্বিত। ফলত তেওঁৰ গদ্যত সংস্কৃত সাহিত্যৰ ভাৱ আৰু উদ্ধৃতিয়ে গদ্য গহীন আৰু যুক্তিপূৰ্ণ কৰি তুলিছে। বাক্যবিন্যাস ৰীতি আৰু বৰ্ণবিন্যাস ৰীতিত তেওঁ যথেষ্ট সচেতন হোৱা দেখা যায়। ব্যাকৰণৰ প্ৰতি আনুগত্য স্বীকাৰ কৰি ভাষাৰ বিশুদ্ধিকৰণৰ প্ৰতি মহন্ত যত্নপৰ হৈছে। তেওঁৰ গদ্য সুবিনষ্ট আৰু বাহুল্য বৰ্জিত। প্ৰবন্ধৰ বিষয়বস্তু যুক্তিমূলকভাৱে আগবঢ়াই নিছে উপযুক্ত ভাষাৰ মাজেদি। সেয়ে তেওঁৰ গদ্যত যুক্তিমূলক ৰীতি (Logical Style) পৰিলক্ষিত হয়। বুৰঞ্জীৰ বিষয়বস্তু সন্নিৱিষ্ট প্ৰবন্ধৰাজিত ঘটনাবিলাকৰ উকা বৰ্ণনা দিয়া নাই। অতীতৰ তথ্য আৰু ঘটনাসমূহ তেওঁৰ অনুৰাগ অনুভূতিৰ ৰসেৰে পৰিপূৰ্ণ হৈছে। সেয়ে তাক ৰূপ দিয়া গদ্য বিশেষভাৱে বিষয়গত (Objective) নহয়, মন্থয় (Subjective) গদ্যৰূপে পৰিগণিত হ’ব পাৰিছে। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ গদ্য শব্দ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত ব্যতিক্ৰম বুলিব পাৰি। তৎসম, তদ্ভৱ শব্দ, বিশেষণ শব্দ, সমাসসিদ্ধ শব্দ, যুৰীয়া শব্দ, ইংৰাজী শব্দ, জতুৱা শব্দ আদিৰ সাৰ্থক প্ৰয়োগ দেখা যায়। বিশেষকৈ সমাসসিদ্ধ শব্দৰ প্ৰয়োগ চকুতলগা। বাক্যৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰতো দেখা যায় যে বিবিধ প্ৰকাৰৰ বাক্যৰ সাৱলীল প্ৰয়োগ। জতুৱা ঠাচযুক্ত বাক্যৰ ব্যৱহাৰ মহন্তৰ গদ্যৰ আন এক চকুতলগা বৈশিষ্ট্য। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তই তেওঁৰ গদ্যত বিষয়বস্তুৰ লগত সংগতি ৰাখি খণ্ডবাক্য, ফকৰা-যোজনা, পটন্তৰ-প্ৰবচনৰ সুচল প্ৰয়োগ কৰিছে। ইয়াৰ প্ৰয়োগে গদ্য অৰ্থঘন কৰি তুলিছে। বৰ্ণনামূলক, তুলনামূলক, প্ৰতীকীমূলক, উপদেশমূলক বাক্যৰ প্ৰয়োগ মহন্তৰ গদ্যত দেখা যায়। বিবিধ পদৰ সমাহাৰেৰে গঠিত গদ্যই জোনাকী যুগৰ গদ্যৰ নিদৰ্শন বহন কৰি আহিছে।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন :

ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ গদ্যৰ বিশেষ বৈশিষ্ট্য কি?

.....

.....

৫.৭ ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ ‘মনোবৃত্তি’ প্ৰৱন্ধটিৰ গদ্যশৈলী

ৰত্নেশ্বৰ মহন্ত কবি, নাট্যকাৰ আৰু প্ৰৱন্ধ লেখক। আধুনিক অসমীয়া গদ্যৰ ইতিহাসত ‘দ্রৌপদী হৰণ’ নাট আৰু বিবিধ প্ৰৱন্ধ ৰচনাৰে গদ্যলেখক হিচাপে স্থান লাভ কৰিছে। তেওঁৰ গদ্যৰ এক নিজস্বশৈলী আছে। মহন্তই গদ্য-কবিতা উভয়তে অৱদান আগবঢ়াইছে যদিও গদ্যৰীতি নিৰ্ণয়ৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ প্ৰৱন্ধসমূহৰ নিৰ্বাচন কৰি লোৱা হৈছে। ‘দ্রৌপদী হৰণ’ নাটক যদিও গদ্যত লিখা তথাপি গদ্যৰীতি নিৰ্ণয়ৰ ক্ষেত্ৰত এই নাটকখন আওতাৰ বাহিৰত ৰখা হৈছে। প্ৰৱন্ধসমূহৰ ভিতৰতো পাঠ্যপুথিত সন্নিৱিষ্ট ‘মনোবৃত্তি’ নামৰ প্ৰৱন্ধটোত সীমাবদ্ধতা আৰোপ কৰা হৈছে। গদ্যবৈশিষ্ট্যক শব্দগত, ৰূপগত, বাক্যগত দিশত আলোচনা কৰা হৈছে।

৫.৭.১ শব্দচয়ন আৰু ৰূপ গঠন

ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ ‘মনোবৃত্তি’ প্ৰৱন্ধটিৰ গদ্যত বিবিধ প্ৰকাৰৰ শব্দৰ প্ৰয়োগ দেখিবলৈ পোৱা যায়। নিজস্ব ধৰণেৰে শব্দ প্ৰয়োগ কৰা ৰীতি মহন্তৰ গদ্যৰ মন কৰিবলগীয়া দিশ। তলত শব্দ প্ৰয়োগৰ নিদৰ্শন দাঙি ধৰা হ’ল—

সংস্কৃতমূলক : হস্তী, পৰাক্ৰম, সিংহ, অস্ত্ৰ, মনুষ্য, ধৰ্ম, দয়া, স্নেহ, ক্ৰোধ, শ্ৰেষ্ঠ, ক্ষমা, সত্যতা, ঈশ্বৰ, তত্ৰাচ, পৰমব্ৰহ্মা, তপস্বী, বিতং, তদ্ৰূপ, সম্ৰাট, লক্ষপতি, নৈৰাশ্য, ৰক্ত, শৰীৰ, সৰ্বস্ব, যুগপৎ, আত্মা ইত্যাদি।

তন্ত্ৰৰ শব্দ : মানুহ, চকু, তোচ, মতা, মাইকী, কাঠ, এবাঁ, চহ, ভঁৰাল, জুই, বাঁহ, মাছ, হাতী, মুঠি, সাঁচা, বাট, ঘৰ, হালধি, চুণ ইত্যাদি।

থলুৱা কথিত শব্দ : বুটিকোৰ, বাজ, কুকুৰা, কটাৰী, তিৰোতা, বাঢ়ে, খনিকৰ, ধাৰকপলীয়া, চহ, পুঠি, কচালি থকা, পিতাদেউ ইত্যাদি।

বিশেষণ শব্দ : প্ৰকাণ্ড (হাতী), পৰাক্ৰান্ত (সিংহ), অলপ ধতুৰা (অস্ত্ৰ), ধাৰকপলীয়া (মানুহ), বিদ্যুৎসাহী, খুজি খোৱা (মগনীয়া), কাঠচিতিয়া (মানুহ), নিঃকুটুমীয়া (উদাসীন), বাঁজী (তিৰোতা), গণ্ড (মূৰ্খ), কলীয়া (আখৰ), ঢেঁকীঠুৰীয়া (বুদ্ধি) ইত্যাদি।

সমাসসিদ্ধ শব্দ : ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ গদ্যত ভালেমান সমাসসিদ্ধ শব্দৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। কেতিয়াবা একবচনাত্মক ৰূপৰ লগত ‘আদি’ ৰূপ যোগ কৰি সমাসসিদ্ধ শব্দ সাধন কৰিছে। যেনে : বান্দৰাদি, দুষ্প্ৰবৃত্তি, বিদ্যাজ্ঞানী, যশোব্যাপ্ত, জগদ্বিখ্যাত, সদসৎ, ভয়াতুৰ, মনোমোহন, আশানুৰূপ, স্নেহাদি, সঙ্গমেচ্ছাদি, ৰক্ত-মাংসাদি ইত্যাদি।

যুৰীয়া শব্দ : বিপদ-বিপাক, শত-সহস্ৰ, নাম-যশ, জুতিয়ে-বুদ্ধিয়ে, গাঁৱে-ভূঁয়ে, কত-কত, দয়া-মায়াদি, স্নেহ-দয়াদি, তুমি-আমি, তোমাৰ-আমাৰ, মঙ্গল-লুভুণী, ক্ষয়-ক্ষতি, পণ্ডিত-মূৰ্খ, পিতৃ-ভক্তি, কোনো-কোনো, ল’ৰা-ছোৱালী, আপোনা-আপুনি, ঘাত-পকতিঘাত, কোবোৱা-কুৰি, খোৱা-কামোৰা, গ্ৰহ-নক্ষত্ৰাদি, ধন-সম্পত্তি, টিলা-সোলোকা ইত্যাদি।

বিপৰীত শব্দ : প্ৰৱন্ধটিৰ গদ্যত ভালেমান বিপৰীত অৰ্থযুক্ত শব্দ পোৱা যায়। পূৰ্বসৰ্গ ‘অ’ যোগ কৰি বিপৰীত অৰ্থযুক্ত শব্দ সাধন কৰাটো মন কৰিবলগীয়া দিশ।
উদাহৰণ : সংসাৰী- অসংসাৰী, চোকা-ভোটা, সৎ-অসৎ, মুকলি-ঠেক, উজু-জঞ্জলীয়া, উৎকৃষ্ট-নিকৃষ্ট, ভোটা-চোকা, অনাথ, অসময়ত, অনাৱশ্যক, অসহনীয় ইত্যাদি।

জতুৱা শব্দ : জতুৱা শব্দৰ প্ৰয়োগে ভাষা ৰসঘন কৰাৰ উপৰি কম কথাবে অধিক বক্তব্য প্ৰকাশ কৰাৰ অৱকাশ থাকে। যেনে : জগত জিলিকা, ফুল ফুটাব, পৰলোকপ্ৰাপ্ত, কাঠ মাৰিছে, প্ৰাণ এৰা, কণামুণি লগা, বুটিকোৰ, কালান্তক যম, মলে আৰু শ’লে, হাঁহে, আৰু বাঁহে ইত্যাদি।

আৰবী শব্দ : অসমীয়া গদ্যত আৰবী-ফাৰ্চী শব্দৰ প্ৰয়োগ মন কৰিবলগীয়া। বিশেষকৈ শংকৰোত্তৰ যুগত বুৰঞ্জী সাহিত্য, চৰিত সাহিত্য, চুফী সাহিত্য আদিত আৰবী-ফাৰ্চী শব্দৰ প্ৰয়োগ ভালেমান হৈছে। তাৰ পৰৱৰ্তী সাহিত্যতো আৰবীৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। জোনাকী যুগৰ সাহিত্যই প্ৰকাশভংগীৰ ক্ষেত্ৰত উদাৰ-নীতি গ্ৰহণ কৰে। জোনাকী যুগৰ এই উদাৰ নীতিৰ ফল ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ এই প্ৰবন্ধটিৰ গদ্যতো বিদ্যমান। যেনে : হাকিম, কাৰবাৰ, মাফ ইত্যাদি।

ইংৰাজী শব্দ বা প্ৰতিশব্দৰ প্ৰয়োগ : চাউডাংবিলাক (Hangmen), বি.এ, উন্মাদ (Insanity), অদৃশ্য শক্তিবিলাক (Feelings Sentiments), টিলা বা শিথিল (Shattered) ইত্যাদি।

নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয় : টো, জন, লোক, টি ইত্যাদি : সেইটি, প্ৰবৃত্তিবিলাক, বেগটো, মানুহটো

অসমাপিকা ক্ৰিয়া : দেখি, চিনি, শুনি ইত্যাদি

বহুবচনৰ ৰূপ আৰু প্ৰত্যয় : হঁত : ইহঁত, ফিৰিঙ্গীয়নীহঁত
বিলাক : এইবিলাক
সকলো
বহুত

স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয় : হেঁতেন : গ’লোহেঁতেন
গৈ : পালেগৈ

সৰ্বনাম ৰূপ : মই, মোৰ, আমি, আমাক, তুমি, তেওঁ, সেই, ইহঁত, যাৰ, যেয়ে, এনে, যি, যিমান, কোনেও, ইয়ালৈ, সিমান, তোমাৰ, তাই ইত্যাদি।

নঞৰ্থক ৰূপ : নহয়, নপৰাকৈ, নোৱাৰিলে, নাপাই, নুবুজে, নালাগে, নিবিচাৰে, নহ’লে, নলৰে, নোৱাৰে, নঘটে, ইত্যাদি।

স্ত্ৰীলিংগবাচক ৰূপ : পোৱাতী, বাঁজী, তিৰোতা, মাইকী।

কাল Tense : কালৰ প্ৰয়োগ এনেধৰণৰ

বৰ্তমান কাল : ঈশ্বৰে মানুহক সম্পূৰ্ণ জীৱ কৰি সৃষ্টি কৰিছে। আমি এতিয়া অন্য এক ক্ষেত্ৰলৈ আহোঁ। মই পদ্যৰচনাতকৈ গদ্য ৰচনা ভাল পাওঁ। কথাটি আৰু অলপ বহলাই বুজাওঁ।

অতীত কাল : কালিদাসৰ অন্তৰত কবিত্ব শক্তিৰ বেগটি চোকা আছিল। নিউটন এজন জগদ্বিখ্যাত গণিতবিদ্যা বিশাৰদ আৰু বিজ্ঞানবিৎ পণ্ডিত আছিল।

ভৱিষ্যত কাল : সি তাতে পূৰ্ণ হৈ উঠিব।

তেনেহ'লে মোৰ অন্তৰত যুগপৎ দুটা বিপৰীত অভিপ্ৰায়ৰ শক্তিৰ কাৰ্য হৈ উঠিব।

আজৰিমতে আমি আকৌ পাঠকসকলক এই বিষয়ৰ অলপ ব্যাখ্যা কৰি শুভাম।

৫.৭.২ বাক্যৰীতি

বাক্য হৈছে ভাষাৰ বৃহত্তম একক। উপযুক্ত বাক্য গঠনৰ দ্বাৰা কোনো বিষয়বস্তুৰে সাৰ্থকতা লাভ কৰে, অৰ্থাৎ অভিপ্ৰেত অৰ্থ প্ৰকাশ ঘটে। প্ৰবন্ধটিৰ গদ্যত হ্ৰস্ব-দীৰ্ঘ বাক্যৰ সমাবেশ ঘটিছে। জতুৰা ঠাচযুক্ত বাক্য প্ৰয়োগ মহন্তৰ গদ্যৰ অন্যতম দিশ। তদুপৰি সংস্কৃত উদ্ধৃতি সন্নিবিষ্ট বাক্য পুৰণি সাহিত্যৰ উদ্ধৃতি থকা বাক্য, ইংৰাজী সন্নিবিষ্ট বাক্য, গাঁথনিক দিশৰ পৰা বিভাজিত বিবিধ শ্ৰেণীৰ বাক্য, অলংকাৰযুক্ত বাক্য আদি ইয়াৰ গদ্যত দেখিবলৈ পোৱা যায়। তলত তাৰ নিদৰ্শন দিয়া হ'ল।

চুটি বাক্য :

ইয়াৰ কাৰণ আছে। এইবিলাক 'নীৰৱ কবি'। তাতে এটি কথা আছে। ইত্যাদি।

দীঘল বাক্য :

ৰজাৰ অন্তৰত দয়াৰ ভাগ যিমান, এটা খুজি খোৱা মগনীয়াৰ অন্তৰতো সিমান; ৰজাৰ অন্তৰত মায়া যিমান পৰিমাণে আছে, এটা খাবলৈ নোপোৱা টোকোনাৰো মনত সিমান; ৰজাই পুতেকক যি স্নেহৰ চকুৰে চাই, বা বিদগ্ধ পণ্ডিত এজনে পুতেকক, ঘৈণীয়েকক যিমান মৰম কৰে, এটা ভিকত্ৰে বা জধামূৰ্খ এটায়ো তাৰ পুতেক আৰু ঘৈণীয়েকক সেই স্নেহৰ চকুৰে চাই আৰু সিমান মৰম কৰে।

সৰল বাক্য :

স্নেহে পণ্ডিত-মূৰ্খ নিবিচাৰে।

আমি এতিয়া অন্য এক কথালৈ আহোঁ।

যৌগিক বাক্য :

ভাৱৰ ভিতৰতে ভয় আৰু চিন্তা পৰে।

সুখ সৎ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ আৰু দুখ

দুষ্প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ আনুষংগিক ফল।

জটিল বাক্য :

অন্তৰত যেতিয়াই চিন্তা হয়, অন্য সকলো বিলাকৰ কাৰ্য তেতিয়াই তল পৰে, অধিক চিন্তাকুল বা চিন্তাশীল মানুহে সেই দেখি গাৰ ওচৰেৰে হাতী এটা বা গাড়ী এখন গ'লেও গম নাপায়।

হয় বুজোৱা বাক্য :

জড়জগতৰ কথাই বেলেগ জীৱজগততকৈ জড়জগত নিকৃষ্ট। সকলো মানুহৰ
মনোবৃত্তিবিলাকৰ এটা বেগ আছে।

নহয় বুজোৱা বাক্য :

স্নেহে পণ্ডিত মুৰ্খ নিবিচাৰে।
অনুমান হয় কাৰ্যকৰী প্ৰবৃত্তিবিলাক সকলো
মানুহৰ অন্তৰত সমান পৰিমাণে নাথাকে।

প্ৰশ্নবোধক বাক্য :

সি কিবা কৰিব পাৰেনে?
ভাল হ'বৰ পণ্ডিত হ'বৰ কাৰ ইচ্ছা নাই?
এটাৰ যে চোকা হ'ল, এটাৰনো ভোটা কিয়?

জতুৱা ঠাচৰ বাক্য :

সকলোৰে ভাগে মলে শ'লে আৰু হাঁহে আৰু বাঁহে নপৰে। নেদেখা জুই পাতৰ
তলতে ব'ল, বতাহ নাপালে দেখি জুই নুঠিল। মতা মানুহৰ অন্তৰৰ সেই কোমল
বৃত্তিবিলাক কাঠ মাৰিছে। প্ৰবৃত্তিৰ বেগস্বৰূপ জুইৰ ফিৰিঙ্গতিটিত বিদ্ৰুমাচিত্য
মহাৰাজৰ বিদ্যোৎসাহিত্যস্বৰূপ বতাহৰ বা লাগিল। জুই জ্বলি উঠিল, ত্ৰিভূৱন
ব্যাপি পেলালে। ইত্যাদি।

সংস্কৃত শ্লোকৰ উদ্ধৃতিযুক্ত বাক্য :

সেই নিমিটেই কয় যে “ধৰ্মস্য ফলমিচ্ছন্তি ধৰ্মং নেচ্ছন্তি মানবাঃ। ফলং পাপস্য
নেচ্ছন্তি পাপং কুৰ্বন্তি যত্নতঃ।।”

গদ্যৰীতি: ‘মনোবৃত্তি’ প্ৰৱন্ধটিত ৰত্নেশ্বৰ মহন্তই বৰ্ণনামূলক, তুলনামূলক,
যুক্তিমূলক আদি বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ গদ্য প্ৰয়োগ কৰিছে। তলত কেতবোৰ উদাহৰণ দাঙি
ধৰা হ'ল—

বৰ্ণনামূলক গদ্য :

মোৰ সন্তান আছে, মই অপত্য স্নেহ কি ভালকৈ বুজোঁ। মোৰ ল'ৰাটিক আনে
মাৰিলে বা তাৰ কু কথা ৰটিলে মোৰ মনত যেনে বেজাৰ লাগিব, বা তাৰ সু কথা
শুনিলে যেনে ৰং পাম বা মুঠতে তাৰ লগত মোৰ যি সম্পৰ্ক আৰু তালৈ মোৰ
সি মৰম, উদাসীন এজনে তাৰ ভূ নাপায়।

তুলনামূলক গদ্য :

ৰজাৰ অন্তৰত দয়াৰ ভাগ যিমান, এটা খুজি খোৱা মগনীয়াৰ অন্তৰতো সিমান;
ৰজাৰ অন্তৰত মায়া যিমান পৰিমাণে আছে, এটা খাবলৈ নোপোৱা টোকোনাৰো
মনত সিমান; ৰজাই পুতেকক যি স্নেহৰ চকুৰে চাই বা বিদগ্ধ পণ্ডিত এজনে
পুতেকক, ঘৈণীয়েকক যিমান মৰম কৰে, এটা ভিকহুৱে বা জখামূৰ্খ এটায়ো
তাৰ পুতেক আৰু ঘৈণীয়েকক সেই স্নেহৰ চকুৰে চাই আৰু সিমান মৰম কৰে।

যুক্তিমূলক গদ্য :

যি ল'ৰাক সৰুৰে পৰা কাঠৰ কাম, বাঁহৰ কাম কৰা দেখি, বা তাক খনিকৰী কাৰ্য শিকাব লাগে, কিয়নো তাৰ মনৰ বেগ খনিকৰী কাৰ্যৰ ফালে। যি ল'ৰাই সৰুৰে পৰা যি কাৰ্যতে নিজৰ মন ব্যক্ত কৰে, তাক উৎসাহ দি তাকে শিকাব লাগে। সি তাতে পূৰ্ণ হৈ উঠিব।

প্ৰতীকীমূলক আৰু কথোপকথনমূলক :

পণ্ডিত হ'বৰ কাৰ ইচ্ছা নাই? সাহায্যৰ ভাপ পালেই যে কেতবিলাকৰ উন্নতিয়ে ফোঁপাই উঠে, কেতবিলাকৰ নিমিত্তে হাজাৰে হাজাৰে ধন ভাঙিলেও একো নহয় কিয়?.....

এটাৰ বুদ্ধিক যে ঈশ্বৰে বেজীৰ আগৰ নিচিনা চোকা কৰিলে, আনটোৰনো ঢেঁকীঠুৰীয়া কৰিলে কিয়?

৫.৭.৩ খণ্ডবাক্য, ফকৰা-যোজনা, পটন্তৰ, প্ৰবচন আৰু অলংকাৰ প্ৰয়োগ

প্ৰবন্ধটিত জতুৰা খণ্ডবাক্য, ফকৰা-যোজনা, পটন্তৰ, প্ৰবচন আদিৰ বহুল আৰু বৈশিষ্ট্য বহন কৰি আহিছে। ইবিলাকৰ ব্যৱহাৰে বিষয়বস্তুৰ প্ৰকাশভংগীক অধিক আকৰ্ষণীয় আৰু মনোগ্ৰাহী কৰি তোলে। এইবোৰ চহা জীৱনৰ লগত জড়িত আৰু লেখকৰ সৰল চহা প্ৰাণক ই প্ৰতিফলিত কৰিছে। উদাহৰণ— গছত উঠি গুৰি কটা, কলি গাইৰ দুখ ইমানেই শুধ, থাউনি নোপোৱা দ, দলনিয়ে মাছ ঢকা, গুৰিয়াল নোহোৱা নাও, ৰজা নোহোৱা ৰাজ্য, গৰখীয়া নোহোৱা গৰু, বলীয়াৰ বকনি কুকুৰীকণা হোৱা, পৰুৱাই পোৱা ইত্যাদি।

ৰত্নেশ্বৰ মহন্তই তেওঁৰ গদ্যৰাজিত অলংকাৰৰ সুযম প্ৰয়োগ ঘটাইছে। যাৰ ফলত তেওঁৰ গদ্য অধিক পঠনীয় আৰু আকৰ্ষণীয় কৰিছে। বিবিধ অলংকাৰৰ প্ৰয়োগে তেওঁৰ গদ্য ৰসগ্ৰাহী হৈ পৰিছে। অলংকাৰৰ যথাযথ প্ৰয়োগে গদ্যৰ সৌন্দৰ্য আৰু মাধুৰ্য বৃদ্ধি কৰে। ঐতিহাসিক বিষয়বস্তুৰ প্ৰবন্ধকেইটিত বৰ্ণনামূলক গদ্যৰ প্ৰয়োগ বেছিকৈ পোৱা যায়।

উপমা অলংকাৰ : অন্তৰৰ ৰক্তসিৰাদি দেখিবলৈ পোৱা বস্তুবিলাকৰ সদায় কাৰ্য হৈ যেনেকৈ মনুষ্য শৰীৰ সজীৱ কৰি ৰাখিছে, মনৰ প্ৰবৃত্তিবিলাকৰ কাৰ্যৰ দ্বাৰায়ো মনুষ্যই সেইদৰে মনুষ্যত্ব লাভ কৰি আছে।

অনুপ্ৰাস অলংকাৰ : অন্তৰত ঘনাই ঘনাই ঘাত-প্ৰতিঘাত হৈ থকা ভাল নহয়। যিমান ঘাত-প্ৰতিঘাত ঘনাই হয়, আন্তৰিক ৰাজ্যৰ মূল, সিমান ঢিলা বা শিথিল (Shattered) হৈ যায়।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন :

ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ গদ্যত মিছনাৰীসকলৰ গদ্যৰীতিৰ কিবা প্ৰভাৱ পৰিছে নেকি?

.....
.....

৫.৮ সাৰাংশ (Summing Up)

ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ গদ্যত এনেবোৰ গদ্যবৈশিষ্ট্য তথ্য গদ্যৰীতি পৰিস্ফুট হৈছে। অলংকাৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত দুটিমানহে নিদৰ্শন দিয়া হৈছে। মহন্তৰ প্ৰবন্ধবিলাকৰ ভিতৰত কেৱল ‘মনোবৃত্তি’ পাঠটিতেই এনে ভালেমান গদ্যৰীতি আঙুলিয়াব পাৰি। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ গদ্যৰ পৰ্যালোচনা যেনেদৰে হ’ব লাগিছিল তেনেদৰে চকুত নপৰে। জোনাকী যুগৰ এই গদ্যলেখকজনৰ বিশ্লেষণ নোহোৱাৰ মূলতে যে তেওঁৰ ৰচনাসমূহ সংকলিত ৰূপত পোৱা নগৈছিল সেই কথা যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ ভূঞাদেৱে ‘ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ ৰচনাৱলী’ গ্ৰন্থৰ পাতনিত উল্লেখ কৰিছে। এনে এগৰাকী প্ৰতিভাধৰ গদ্য লেখকৰ গদ্য সম্পৰ্কে ইয়াত মাথো সম্যক পৰিচয় দিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ ৰচনাৱলী অসম প্ৰকাশন পৰিষদে ১৯৭৭ চনত প্ৰকাশ কৰাত পৰৱৰ্তী সময়ত এইজনা গদ্য লেখকৰ গদ্য সম্পৰ্কে ড° হৰিনাথ শৰ্মা দলৈ প্ৰভৃতি ভালেমান পণ্ডিতে বিশ্লেষণ আগবঢ়াইছে। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ গদ্যৰ সমালোচনা কৰাৰ অৱকাশ আছে।

৫.৯ আৰ্হিপ্ৰশ্ন (Sample Questions)

- ১। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ পৰিচয় দাঙি ধৰি তেওঁৰ সাহিত্যকৃতিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।
- ২। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ ‘মনোবৃত্তি’ প্ৰবন্ধটিৰ বিষয়বস্তু বিশ্লেষণ কৰি দেখুৱাওক।
- ৩। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ গদ্যৰীতি সম্পৰ্কে এটি প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক।
- ৪। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ গদ্যৰীতিৰ আলোকত ‘মনোবৃত্তি’ প্ৰবন্ধটিৰ গদ্যৰ বিশ্লেষণ কৰক।

৫.১০ প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থ (References and Suggested Readings)

অপৰ্ণা কোঁৱৰ (সম্পা.) : ‘আধুনিক অসমীয়া গদ্যশৈলী’, ২০১৬
প্ৰফুল্ল কটকী : ‘ক্ৰমবিকাশত অসমীয়া কথাশৈলী’, ২০১১
মহেশ্বৰ নেওগ : ‘অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা’, ১৯৮৭
সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা : ‘অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত’, ২০১৫
স্মৃতিৰেখা ভূঞা : ‘অসমীয়া গদ্যৰীতি’, ‘জোনাকী’ৰ পৰা ৰামধেনুলৈ, ২০১২
যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ ভূঞা (সম্পা.) : ‘ৰত্নেশ্বৰ মহন্ত ৰচনাৱলী’, ২০০৩
হৰিনাথ শৰ্মা দলৈ : ‘অসমীয়া সাহিত্যৰ পূৰ্ণ ইতিহাস’, ২০১৮
